

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่

5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก

รหัส PDG61M9005

โดย

นายปัญญา ไวยบุญญา และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

2562

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่

5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก

คณะผู้วิจัย

1.นายปัญญา	ไวยบุญญา	หัวหน้าวิจัย
2.นายสุวิธาน	พัฒนาไพรวัลย์	ทีมวิจัย
3.นางสาวนฤมล	แดนพงษ์	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

โครงการวิจัยเรื่อง การหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก มีเป้าหมายเพื่อการสร้างความเป็นพลเมือง การสร้างสำนึกและความรับผิดชอบของเยาวชนต่อชุมชนของตนเองผ่านกระบวนการทำวิจัย ดำเนินการภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นโครงการวิจัยระยะเริ่มต้นเพื่อการพัฒนาโครงการวิจัยของเยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน รวมถึงการวิเคราะห์สถานการณ์ของเยาวชนในพื้นที่ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทั้งเยาวชน ผู้ใหญ่ในชุมชน และหน่วยงานองค์กรที่ทำงานด้านเยาวชน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยให้กับเยาวชนร่วมกับองค์กรพี่เลี้ยง จากผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพสภาพปัญหา และแนวทางการทำงานร่วมกับเยาวชนในพื้นที่ นำไปสู่การจัดทำโครงการวิจัยของเยาวชนจำนวน 10 โครงการที่ครอบคลุมประเด็นเนื้อหาการวิจัยทั้งด้านการเก็บข้อมูลชุมชน การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การสร้างการมีส่วนร่วม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างสุขภาพให้แก่เยาวชน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเยาวชนจากหลายหลายชาติพันธุ์เข้าร่วมโครงการ ทำให้โครงการนี้สามารถสะท้อนความเป็นตัวแทนของกลุ่มเยาวชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนได้เป็นอย่างดี

ในการนี้ ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมูลนิธิสยามกัมมาจล ที่ช่วยสร้างพื้นที่ให้แก่เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนตนเอง วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำหรับการสนับสนุนบุคลากรและพื้นที่เพื่อให้โครงการสามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ ขอขอบคุณหน่วยงานองค์กร ชุมชนและเยาวชนที่ร่วมกันเข้ามาและเปลี่ยนความคิด จนทำให้โครงการสำเร็จลงได้ตามแผนงานที่ตั้งไว้ ขอขอบคุณผู้ช่วยจัดกระบวนการประชุม จัดเวทีแลกเปลี่ยน เก็บข้อมูลทั้งในและภาคสนาม ตลอดจนการพัฒนาโครงการร่วมกับเยาวชน ได้แก่ คุณมะลิวัลย์ แซ่ย่าง คุณอนุชิต เหลืองเงิน และคุณลิขิต พิมานพนา

คณะผู้วิจัย

เมษายน 2562

บทคัดย่อ

เด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก เป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ และมีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อเยาวชนกลุ่มนี้จึงมีความสำคัญ งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทบทวนสถานการณ์เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก 2) ศึกษารูปแบบการหนุนเสริมนักวิจัยนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ 3) พัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านการทำโครงการวิจัย 4) เชื่อมโยงการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนชาติพันธุ์ และ 5) พัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนกลไกการทำงานร่วมกับเครือข่ายเยาวชนชาติพันธุ์ ด้วยวิธีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าพื้นที่สนทนากลุ่มกับผู้ใหญ่ เยาวชนและหน่วยงาน องค์กรที่ทำงานกับเยาวชน การพัฒนาศักยภาพด้านทักษะกระบวนการวิจัย การเขียนโครงการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัย ให้แก่เยาวชน โดยมีผลการวิจัยดังนี้ 1) การทบทวนสถานการณ์ สามารถแบ่งออกเป็น สถานการณ์ระดับพื้นที่ทั้งพื้นที่ชุมชนและพื้นที่องค์กร และแบ่งตามประเด็นสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ เรื่องการศึกษาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชน 2) รูปแบบการหนุนเสริมการพัฒนาโครงการวิจัย แบ่งออกเป็น การหนุนเสริมเยาวชนเพื่อการพัฒนาโจทย์วิจัย และการหนุนเสริมองค์กรพี่เลี้ยง รวมทั้งผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงการวิจัยที่เยาวชนได้สะท้อนให้เห็นว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ด้านกระบวนการวิจัย เข้าใจสภาพปัญหาของทั้งชุมชนตนเองและชุมชนของเยาวชนกลุ่มอื่น ได้เรียนรู้วัฒนธรรมของผู้อื่น เกิดเป็นมิตรภาพระหว่างกลุ่มเยาวชน เป็นต้น 3) มีโครงการวิจัยเยาวชนเกิดขึ้นจำนวน 10 โครงการ ครอบคลุมประเด็น การเก็บข้อมูลชุมชน การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การสร้างการมีส่วนร่วม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างสุขภาพ 4) องค์กรหน่วยงานในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตากได้ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการศึกษา การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การสร้างอาชีพ การดูแลสิทธิและสวัสดิภาพ เป็นต้น โดยมีทั้งหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรทางศาสนาร่วมกันทำงาน 5) หน่วยงานที่เข้าร่วมกับวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย เป็นองค์กรพี่เลี้ยงในการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเยาวชนมีทั้งที่เป็นหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้นำชุมชน ร่วมหนุนเสริมการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น งานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในศึกษาสถานการณ์เยาวชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก นำไปใช้การวางแผนการทำงานร่วมกับเยาวชน เพื่อนำไปสู่การสร้างเยาวชนให้กลายเป็นพลเมืองที่ดีต่อไป

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัยเรื่อง การหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก มีเป้าหมายเพื่อการสร้างความเป็นพลเมือง การสร้างสำนึกและความรับผิดชอบให้แก่เยาวชนชาติพันธุ์ ด้วยการสร้างศักยภาพในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นอย่างเท่าทัน ผ่านกระบวนการวิจัยที่ใช้ฐานทุนทางนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งนี้พื้นที่ชายแดนจังหวัดตากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จึงหล่อหลอมให้กลายเป็นพื้นที่ที่ผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ หลายศาสนาและความเชื่อมาอยู่ร่วมกัน รวมถึงการพัฒนาจากภาครัฐที่ทำให้พื้นที่เป็นที่ดึงดูดให้คนหลายกลุ่มเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากพื้นที่นี้ เยาวชนในพื้นที่ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงกำลังได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การรวบรวมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทบทวนสถานการณ์เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก 2) ศึกษารูปแบบการหนุนเสริมนักวิจัยนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ 3) พัฒนาศักยภาพการวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านการทำโครงการวิจัย 4) เชื่อมโยงการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนชาติพันธุ์ และ 5) พัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนกลไกการทำงานร่วมกับเครือข่ายเยาวชนชาติพันธุ์ ด้วยวิธีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าพื้นที่สนทนากลุ่มกับผู้ใหญ่ เยาวชนในพื้นที่อำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่ระมาด อำเภอพบพระ และอำเภอแม่สอด และการทำความเข้าใจต่อเครือข่ายองค์กรหน่วยงาน ที่ทำงานกับเยาวชนในเขตอำเภอดังกล่าว นอกจากนี้ยังได้พัฒนาศักยภาพด้านทักษะกระบวนการวิจัย การพัฒนาโครงการวิจัย การเขียนโครงการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัย ให้แก่กลุ่มเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนผ่านการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1) การทบทวนสถานการณ์เยาวชน ได้นำเสนอสถานการณ์ทั้งในระดับหมู่บ้าน และระดับหน่วยงานที่ทำงานร่วมกับเยาวชน ในระดับพื้นที่ชุมชน ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการเข้าถึงการศึกษา การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยเยาวชนถือเป็นแกนหลักในการช่วยเหลือครอบครัวและชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ แต่ทั้งนี้ยังมีข้อกังวลถึงผลกระทบจากเรื่องสิทธิในพื้นที่ทำกิน วัฒนธรรมที่กำลังสูญหาย ภัยคุกคามจากพืชเชิงเดี่ยว และการเปลี่ยนแปลงจากทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังลดจำนวนลง ในส่วนขององค์กรได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาของเยาวชนทั้งที่เป็นเยาวชนไทยและเป็นเยาวชนข้ามชาติในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานที่ควรจะได้รับ รวมถึงการส่งเสริมการศึกษาและการพัฒนากลุ่มเยาวชนดังกล่าว เมื่อนำข้อมูลในระดับพื้นที่มาวิเคราะห์สามารถจำแนกสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ เรื่องการศึกษาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เรื่องการ

จัดการพื้นที่ป่า ความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ เป็นต้น และสิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชน ที่รวมถึงสิทธิทางการศึกษา ความเท่าเทียมทางเพศการเข้าถึงการบริการทางสาธารณสุข เป็นต้น

2) รูปแบบการหนุนเสริมการพัฒนาโครงการวิจัย แบ่งออกเป็น การหนุนเสริมเยาวชนเพื่อการพัฒนาโจทย์วิจัย และการหนุนเสริมองค์กรพี่เลี้ยง เยาวชนได้เรียนรู้ตั้งแต่การพัฒนาประเด็นเพื่อการทำงาน การแตกกรอบประเด็น การเขียนโครงการวิจัย การนำเสนอโครงการ และการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเยาวชน ส่วนองค์กรพี่เลี้ยงได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาและการหาแนวทางเพื่อนำไปสู่การทำงานร่วมกับเยาวชน ทั้งนี้ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงการวิจัยที่เยาวชนได้สะท้อนให้เห็นว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ด้านกระบวนการวิจัย เข้าใจสภาพปัญหาของทั้งชุมชนตนเองและชุมชนของเยาวชนกลุ่มอื่น ได้เรียนรู้วัฒนธรรมของผู้อื่น เกิดเป็นมิตรภาพระหว่างกลุ่มเยาวชน เป็นต้น

3) มีโครงการวิจัยเยาวชนเกิดขึ้นจำนวน 10 โครงการ จากกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในไทย ในฝั่งเมียนมาที่เรียนอยู่ในไทย กลุ่มเยาวชนมุสลิมข้ามชาติ ชาติพันธุ์ม้ง และกลุ่มเด็กไทยที่เป็นนิสิตของวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย ทำการวิจัยทั้งเป็นหมู่บ้านเดียว กลุ่มหมู่บ้าน และศูนย์การเรียนรู้เด็กข้ามชาติ ครอบคลุมประเด็นการทำงานในเรื่อง การเก็บข้อมูลชุมชน การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การสร้างการมีส่วนร่วม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างสุขภาพ ให้แก่เยาวชน

4) องค์กรหน่วยงานในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตากได้ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการศึกษา การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การสร้างอาชีพ การดูแลสิทธิและสวัสดิภาพ เป็นต้น เป็นองค์กรที่ทำงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเยาวชนข้ามชาติมาโดยคึกคักหมาย กลุ่มเยาวชนผู้ลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย เป็นต้น โดยมีทั้งหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรทางศาสนาร่วมกันทำงาน

5) หน่วยงานที่เข้าร่วมกับวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย เป็นองค์กรพี่เลี้ยงในการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเยาวชนมีทั้งที่เป็นหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้นำชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นผู้คอยแนะนำเยาวชนทั้งประเด็นการวิจัยและการพัฒนาเยาวชนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ร่วมหนุนเสริมการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

จากผลการวิจัยสามารถนำสถานการณ์ของเยาวชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก นำไปใช้การวางแผนการทำงานหรือทำโครงการร่วมกับเยาวชน การพัฒนาเยาวชน การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เยาวชน เพื่อนำไปสู่การสร้างเยาวชนให้กลายเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 คำถามวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา	3
1.5 คณะผู้วิจัย	5
1.6 แผนการดำเนินงานวิจัย	5
บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 การศึกษาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของเยาวชน	6
2.2 การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชน	8
2.3 การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายของเยาวชน	12
2.4 สิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชน	13
2.5 แนวทางการหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัยท้องถิ่น	15
บทที่ 3 กระบวนการวิจัย	
กิจกรรมที่ 1 จัดเวทีสร้างความเข้าใจกับกลไกขับเคลื่อนงานเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน	21
กิจกรรมที่ 2 จัดเวทีอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาแนวคิดก่อนเข้าพื้นที่พัฒนาโจทย์	22
กิจกรรมที่ 3 การเข้าพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัยและเก็บข้อมูลสถานการณ์เยาวชนในพื้นที่เป้าหมาย	22
กิจกรรมที่ 4 เวทีพัฒนาโครงการวิจัยร่วม (Project formulation)	23
กิจกรรมที่ 5 จัดเวทีนำเสนอร่างโครงการวิจัยของเยาวชนทั้ง 10 โครงการ	24
กิจกรรมที่ 6 จัดเวทีพิจารณาโครงการ	25
กิจกรรมที่ 7 การจัดเวทีทบทวนสถานการณ์เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์พื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก	27
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 สถานการณ์เยาวชนในพื้นที่ชายแดน	29
4.1.1 สถานการณ์ระดับพื้นที่	29
4.1.2 สถานการณ์จำแนกตามประเภท	48
4.2 รูปแบบการหนุนเสริมนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่	54
4.2.1 การ Walk in เพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ชุมชนและเยาวชนอย่างใกล้ชิด	54

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
4.2.2 การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่องานวิจัย “เราทำได้”	54
4.2.3 กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเยาวชน	55
4.2.4 กระบวนการพัฒนาการเขียนโครงการวิจัย	56
4.2.5 การติดตามความคืบหน้าของโครงการ	61
4.2.6 การนำเสนอความคิดต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ช่วยสะท้อนถึงความเหมาะสมในการทำวิจัย	61
4.2.7 บทบาทการเป็นพี่เลี้ยงการทำวิจัยขององค์กรพี่เลี้ยง	61
4.2.8 ผลการเรียนรู้ของเยาวชน	62
4.3 โครงการวิจัยของเยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก	64
4.4 องค์กรและหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก	86
4.5 การสร้างเครือข่ายกับองค์กรภาคีที่ทำงานด้านเยาวชน	95
บทที่ 5 สรุป	
5.1 ที่มาและความสำคัญ	97
5.2 สรุปผลการวิจัย	98
5.2.1 ทบทวนสถานการณ์เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก	98
5.2.2 ศึกษารูปแบบการหนุนเสริมนักวิจัยนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่	100
5.2.3 พัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านการทำโครงการวิจัย	101
5.2.4 เชื่อมโยงการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนชาติพันธุ์	103
5.2.5 พัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนกลไกการทำงานร่วมกับเครือข่ายเยาวชนชาติพันธุ์	109
5.3 อภิปรายผลการวิจัย	111
5.4 ข้อเสนอแนะ	114
บรรณานุกรม	115

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ส่วนมากตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ชายแดนทางภาคตะวันตกและภาคเหนือของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่ 15 จังหวัด จังหวัดตากเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นรองจากเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน (สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา, 2550) โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนที่ติดกับประเทศเมียนมา คือ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด อำเภออุ้มผาง อำเภอท่าสองยาง และอำเภอพบพระ และเป็นพื้นที่นำร่องเขตวัฒนธรรมพิเศษที่บ้านเลตองคุ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง ทั้งนี้จึงได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของกลุ่มชาตินี้ต่อพื้นที่จังหวัดตาก

ด้วยลักษณะสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ อำเภอแม่สอดและพื้นที่ข้างเคียงได้สร้างมูลค่าการค้าการลงทุนในพื้นที่ชายแดน มีมูลค่าการส่งออกสินค้าในปี 2557 สูงกว่า 6.2 หมื่นล้านบาท ซึ่งสูงเป็นลำดับที่ 1 ของด่านชายแดนเมียนมาทั้งหมด (กรมการค้าต่างประเทศ, 2558. หน้า 19) และมีแนวโน้มที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเนื่องจากศักยภาพการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับประเทศเมียนมา ทำให้พื้นที่อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด และอำเภอพบพระ ได้รับการประกาศเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนำร่อง (คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ, 2557) การเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งการพัฒนาจากภาครัฐในการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน ระบบการขนส่งเชื่อมโยงภายในและระหว่างประเทศ การจัดสรรพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อการลงทุน การลงทุนจากภาคเอกชน เช่น ธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ การจัดตั้งห้างสรรพสินค้า การพัฒนาธุรกิจที่พักและการท่องเที่ยว ทำให้มูลค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ภาคเกษตรกรรมที่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการปลูกพืชเป็นเกษตรเชิงเดี่ยวได้ขยายตัวในพื้นที่อย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่การรุกรานและทำลายรูปแบบวิถีชีวิตที่เคารพต่อธรรมชาติโดยเฉพาะชาวกะเหรี่ยงจึงเป็นที่มาให้ชาวกะเหรี่ยงบางส่วนในพื้นที่ชายแดนหันมาทบทวนและต้องการรู้พื้นความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนอย่างเช่นบรรพบุรุษที่ปฏิบัติมา (สุริซาน พัฒนาไพรวัลย์ และคนอื่น ๆ, 2558)

ชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก ได้รวมตัวกันภายใต้เครือข่ายชุมชนกะเหรี่ยงจังหวัดตาก ซึ่งได้มีการจัดตั้งกลไกการขับเคลื่อนงานของเครือข่ายในรูปแบบคณะกรรมการโดยมีตัวแทนคณะกรรมการระดับอำเภอ และคณะกรรมการในระดับอำเภอได้มาคัดเลือกกรรมการในระดับเครือข่าย 5 อำเภอชายแดน โดยได้ขับเคลื่อนประเด็นตามมติ ครม.ว่าด้วยนโยบายการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 และได้มีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงานฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงในระดับจังหวัดซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีหน่วยงานองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องและตัวแทนคณะกรรมการเครือข่ายกะเหรี่ยงจังหวัดตากเป็นคณะกรรมการด้วย ประเด็นในการขับเคลื่อนการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง

ครอบคลุม 4 ประเด็นได้แก่ ประเด็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การจัดการศึกษา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และประเด็นสุขภาพ แต่การดำเนินงานที่ผ่านมาเน้นยังขาดพื้นที่การมีส่วนร่วมของเยาวชน ดังนั้นทางเครือข่ายชุมชนกะเหรี่ยงจังหวัดตาก จึงมองว่าการพัฒนาศักยภาพเยาวชนเป็นสิ่งที่จำเป็น และต้องมีกระบวนการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับพื้นฐานทุนเดิมของภูมิวัฒนธรรม จึงต้องอาศัยสถาบันการศึกษาในการร่วมพัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความคิด ทักษะ ประสบการณ์และจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งกำหนดเป้าหมายการพัฒนามหาวิทยาลัย ให้เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อรับใช้ชุมชนและสังคม โดยดำเนินการจัดตั้งวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยในพื้นที่ภูมิรัฐศาสตร์ ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยได้จัดตั้งวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว สระแก้ว ติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา เมื่อปี พ.ศ. 2552 และวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว ตาก ติดกับพม่า เมื่อปี พ.ศ. 2554 วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว ตาก มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปอุดมศึกษา เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาของเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เยาวชนชาติพันธุ์ ได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ด้วยหลักสูตรการจัดการภูมิวัฒนธรรม โดยการดำเนินการวิจัยสร้างองค์ความรู้ เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ชุมชน รวมทั้งมีความเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนยังได้มุ่งเน้นความสำคัญกับการเรียนรู้บนฐานความรู้ของชุมชน และร่วมพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ ในฐานนะที่เป็นสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่พื้นที่ 5 อำเภอชายแดน วิทยาลัยโพธิวิชชาลัยได้ร่วมกับเครือข่ายกะเหรี่ยงและกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนขับเคลื่อนงานที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูอัตลักษณ์วิถีทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดโครงการบริการวิชาการสู่ชุมชนชาวเยวชนชาติพันธุ์ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก โครงการพิพิธภัณฑสถานเชิงนิเวศชุมชนกะเหรี่ยงจังหวัดตาก โครงการศึกษาทุนทางนิเวศวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โครงการหนุนเสริมนักวิจัยท้องถิ่นชุมชนกะเหรี่ยง 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก เป็นต้น

วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตาก ซึ่งเป็นหน่วยงานการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน มีบุคลากรที่มีความชำนาญในหลายสาขาทั้งทางด้านมานุษยวิทยาชาติพันธุ์ นิเวศวิทยาและการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ เกษตรศาสตร์ การศึกษาทางเลือก ภูมิสารสนเทศ เป็นต้น การดำเนินการหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก นอกจากเป็น การตอบสนองภารกิจของวิทยาลัยฯ ที่มีต่อชุมชน สามารถสนับสนุนความรู้ทางวิชาการให้แก่นักวิจัยท้องถิ่นที่อาจต้องการการบูรณาการองค์ความรู้ และยังเป็นการส่งเสริมให้บัณฑิตหลักสูตร สาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรมสามารถเข้าไปเรียนรู้กระบวนการทำงานกับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมผ่านการทำโครงการวิจัยเพื่อจะได้เป็นนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์ท้องถิ่นรุ่นใหม่ต่อไป ซึ่งจำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับพื้นฐานของแต่ละชุมชนที่ไม่เคยได้มีประสบการณ์วิจัยเพื่อแก้ปัญหาภายในพื้นที่ของตนเองมาก่อน ดังนั้นกรอบการดำเนินงานของโครงการหนุนเสริมนักวิจัยชาติพันธุ์รุ่นใหม่จึงต้องเริ่มต้นจากพื้นฐานการพัฒนาประเด็นการวิจัย

การพัฒนาทักษะทางการบริหารจัดการวิจัย การใช้เครื่องมือวิจัยที่สำคัญ ตลอดจนทักษะการนำเสนอและการเขียนรายงานเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการสื่อสารกับสาธารณะชนได้

1.2 คำถามวิจัย

1. รูปแบบการหนุนเสริมนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ควรเป็นอย่างไร
2. กระบวนการพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อชุมชนให้กับนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ในชุมชนกะเหรี่ยง 5 อำเภอชายแดนตาก ควรจะเป็นอย่างไร
3. รูปแบบการบูรณาการการเรียนการสอนของนิสิตวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยผ่านการทำโครงการวิจัยท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. ทบทวนสถานการณ์เด็กและ เยาวชนชาติพันธุ์ ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก
2. ศึกษาแบบการหนุนเสริมนักวิจัยนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่
3. เพื่อพัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ในชุมชนกะเหรี่ยง 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก เพื่อบูรณาการการเรียนการสอนของนิสิตวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยผ่านการทำโครงการวิจัยท้องถิ่น
4. เพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก อย่างน้อย 4 ภาคีเครือข่าย เช่น เครือข่ายกะเหรี่ยงจังหวัดตาก สภาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบล อำเภอ จังหวัด มูลนิธิโอโซน เขตตาก เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ เป็นต้น
5. เพื่อหาแนวทางการขับเคลื่อนกลไกการทำงาน กลุ่ม/เครือข่ายเยาวชนชาติพันธุ์จังหวัดตาก

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตเนื้อหา

- 1) ทบทวนประสบการณ์การทำงานกับเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตากที่ผ่านมา บทเรียนการทำงาน ผลลัพธ์การทำงาน ปัจจัยเอื้อต่อการทำงาน ปัจจัยเสี่ยงในการทำงานด้านเยาวชน
- 2) พัฒนาโจทย์ภายใต้ประเด็นวิจัย ได้แก่ 1) ประเด็นเรื่องการศึกษาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม 2) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3) สิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชน
- 3) การเชื่อมประสานหน่วยงานในพื้นที่ เชื่อมโยงการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก อย่างน้อย 4 ภาคีเครือข่าย เช่น เครือข่ายกะเหรี่ยงจังหวัดตาก สภาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบล อำเภอ จังหวัด มูลนิธิโอโซน เขตตาก เครือข่ายกลุ่มเกษตรกร

ภาคเหนือ เพื่อเป็นสร้างกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างเด็กเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชน เพื่อสร้างสำนึก ความเป็นพลเมืองและสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด

4) การศึกษา mapping เครือข่ายเยาวชนเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตากกับ หน่วยงานองค์กรทำงานหนุนเสริมการทำงานเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่เป้าหมายการดำเนินงานเพื่อนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์ในการออกแบบการทำงานเชื่อมโยงเป็นภาคีการทำงานในพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

1) กลุ่มเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตากที่สนใจทั่วไปโดยมีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี ที่สนใจทำกิจกรรมพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง ให้สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของชุมชน

2) เครือข่ายกะเหรี่ยงจังหวัดตาก

3) มูลนิธิโอโซน เขตตาก

4) เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ

5) มูลนิธิผู้หญิง

6) กลุ่ม YPD

7) โรงเรียนป่าไผ่อุทิศ 4

8) โรงเรียนแม่สุวิทยา

9) Thoo Mweh Khee Migrant School

10) กลุ่มเยาวชนบ้านป่าไร่เหนือ อ.แม่ระมาด

11) กลุ่มเยาวชนบ้านพะเต๊ะ อ.แม่สอด

12) กลุ่มเยาวชนบ้านป่าหวาย อ.พบพระ

13) กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยน้ำนํ้า อ.พบพระ

14) กลุ่มเยาวชนเบอบาตู-ทูเล อ.ท่าสองยาง

15) นิสิตสาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว แม่สอด

ขอบเขตระยะเวลา

1 กันยายน 2561 – 30 เมษายน 2562

1.5 คณะผู้วิจัย

1. นายปัญญา ไวยบุญญา วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว
2. นายสุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์ วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว
3. นางสาวนฤมล แดนพงพี นักวิจัยอิสระ

1.6 แผนการดำเนินงานวิจัย

กิจกรรม	เดือนที่					
	1	2	3	4	5	6
1) จัดเวทีสร้างความเข้าใจกับกลไกขับเคลื่อนงานเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่						
2) จัดเวทีอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาแนวคิดก่อนเข้าพื้นที่พัฒนาโจทย์						
3) การเข้าพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัยในพื้นที่เป้าหมาย						
4) เวทีพัฒนาโครงการวิจัยร่วม (Project formulation)						
5) จัดเวทีพิจารณาโครงการ						
6) ร่างโครงการทุนเสริมวิจัย						
7) การจัดเวทีทบทวนสถานการณ์เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่						

บทที่ 2

ทบทวนเอกสาร/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทบทวนเอกสารนี้เน้นให้ความสำคัญในการสืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ การต่อรองสิทธิ การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม และเอกสารวิจัยเกี่ยวกับการหนุนเสริม โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากฐานข้อมูลโครงการวิจัยของ สกว. และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ หนุนเสริมศักยภาพการวิจัย โดยแบ่งเป็นหัวข้อการนำเสนอ ดังนี้

2.1 การศึกษาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของเยาวชน

วัฒนธรรม คือวิถีชีวิตซึ่งมีทั้งเป็นนามธรรมและรูปธรรมเป็นสิ่งที่จับต้องได้ และมองเห็นได้ วัฒนธรรม ที่อยู่ในรูปธรรมจะปรากฏในรูปแบบวัตถุ ส่วนวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม คือพฤติกรรมและที่และที่จับต้องยาก ที่จะมองเห็นได้ทันที ได้แก่ ความรู้สึก คุณค่า ปรัชญา ความเชื่อ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งทั้ง 2 ส่วนจะประกอบอยู่ในวิถีชีวิตของคนในสังคม จึงส่งผลให้มีการศึกษาในเรื่องของวัฒนธรรม ทั้งในเรื่องวัฒนธรรมรูปธรรม ได้แก่ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ชุดเครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์เครื่องมือชุมชนที่เก่าแก่ทางวัฒนธรรม เป็นต้น วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ สถาบันทางสังคม ค่านิยม ภาษา เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีเยาวชนเป็นสืบทอด เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมอันดีงามและเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชุมชนที่มีการสร้าง วัฒนธรรมขึ้นมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษได้สืบทอดไป และเป็นการรักษาความเป็นมรดกของชุมชนตนเองเพื่อให้คง ความเป็นเอกลักษณ์ของคน ชุมชน

ชุมชนบ้านแม่ระเมิงเป็นชุมชนปกากะญอ ที่มีสภาพชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ในธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ชาวบ้านมีการดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย หากินกับป่าและใช้วิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยป่าโดยเฉพาะการ หาของป่าเพื่อมาเป็นอาหารในการดำรงชีวิต และที่สำคัญได้มีการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรค ซึ่งมีการ ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องของสมุนไพรนี้มายาวนานจากบรรพบุรุษในการรักษาโรค โดยใช้สมุนไพรที่มาจากป่า และบริเวณใกล้เคียงบ้าน ต่อมาวิถีชีวิตของการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคที่มีการลดลง ไม่มีการเห็นคุณค่า ของสมุนไพรเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงทางบริบทของชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านแม่ระเมิงมีการก่อสร้างโรงเรียน สถานือนามัย มีตำรวจ และ มีสำนักพิทักษ์ป่าไม้ของกรมป่าไม้ จึงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนปกากะญอ ภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพร ความเชื่อในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ จึงทำให้การใช้ภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรเริ่มที่จะสูญหาย เยาวชนรุ่นใหม่ ไม่เห็นคุณค่าของสมุนไพร ไม่ตระหนักหวงแหน ไม่มีการสืบทอดถ่ายทอด

ต่อมาในชุมชนบ้านแม่ระเมิงได้มีเยาวชนได้รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมโดยริเริ่มจากพระธรรมจาริกมาตั้งหลายปีก่อน กิจกรรมที่กระทำร่วมกันได้แก่ การออมทรัพย์ การช่วยงานพัฒนาหมู่บ้านและอาศรม การทำกิจกรรมเชื่อมเครือข่ายกับเยาวชนบ้านอื่น เป็นต้น ทีมวิจัยจึงเห็นว่าหากจะมีการฟื้นฟูและสืบทอดภูมิปัญญาสมุนไพร กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการดำเนินการ หากมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอนก็จะสามารถสร้างสำนึกให้แก่เยาวชนได้

ผลจากการวิจัยได้มีการสำรวจสมุนไพรของชุมชนบ้านแม่ระเมิงได้แบ่งสมุนไพรออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ประเภทรากหรือหัว ประเภทใบหรือต้น ประเภทเปลือกต้นและเปลือกราก ประเภทดอก และประเภทผลเมล็ด คุณค่าที่ได้รับจากสมุนไพร เช่น การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วย (พระสมคิด สุจิตโต และคณะ. 2548)

โครงการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนบ้านไล่โว่ ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม การทำมาหากิน วิถีชีวิต ฯลฯ ในการจัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนในบ้านไล่โว่ 2) เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชน เนื้อหาหลักสูตรและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ของสาขาห้องเรียนพิเศษบ้านไล่โว่ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนในบ้านไล่โว่ 3) เพื่อค้นหารูปแบบการเรียนการสอนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนในบ้านไล่โว่ 4) เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไข/ปัจจัยที่ทำให้สร้างหลักสูตรได้ วิธีการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก ประชุมทีมวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในเรื่องของการชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินโครงการ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมกันออกแบบเนื้อหาวิชาเรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อจัดทำแผนการเรียนการสอน และประเมินผลการจัดการเรียนการสอน การถอดบทเรียน ปัญหา/อุปสรรคในการจัดทำหลักสูตร และส่วนที่สอง คือ การทดลองสอนตามแผนการเรียนการสอน การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนและสัมภาษณ์จากพ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นบันทึกหลังสอน และจัดทำรายงานวิจัย

ผลการวิจัย มีการออกแบบแบบเรียนบูรณาการ 10 หน่วยสาระการเรียนรู้ และกลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม รายวิชาวิถีทำกิน แต่ยังไม่ครบทุกหน่วยสาระการเรียนรู้ โดยเนื้อหาที่นำมาจัดทำแบบเรียนเป็นเรื่องราวภายในท้องถิ่น สมมติชื่อตัวละครในช่วงแรก และเปลี่ยนเป็นชื่อของเด็กในชั้นเรียนเป็นตัวละครในช่วงหลัง โดยทดลองสอนกับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ต้องอ่านออก-เขียนได้ ซึ่งเมื่อมีการใช้แบบเรียน ครูสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า อ่านหนังสือได้มากขึ้น มีความกระตือรือร้นในการอ่านมากขึ้น เด็กมี

การตั้งถาม และตอบคำถามมากขึ้น ฯลฯ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ได้ได้อ่านเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีอยู่จริง จับต้องได้ มีชื่อตัวเองและเพื่อนในแบบเรียน จึงมีความตื่นตัวในการอ่านออกเสียง แต่ด้วยการออกแบบเนื้อหาในวิชาเรียนเป็นหน้าที่ของหัวหน้าโครงการซึ่งเป็นคนนอกจึงไม่มีฐานความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและการเรียนการสอนของเด็กเพียงพอ การออกแบบเนื้อหาในวิชาเรียนทำได้เพียงการสอบถามข้อมูลจากครูในพื้นที่ จึงพบปัญหาในเรื่องรูปแบบที่ไม่ตรงตามความต้องการของครูผู้สอน แบบเรียนยากเกินไป คำบางคำที่ให้ได้กอ่านยากเกินไป และแม้หัวหน้าโครงการมีการปรับปรุงใหม่แล้วส่งกลับมาที่โรงเรียน แต่ครูผู้สอนก็ต้องปรับซ้ำอยู่เรื่อย ๆ ปัจจุบันมีการใช้แบบเรียนเพียงบางหน่วยสาระการเรียนรู้ร่วมกับการใช้แบบเรียนเดิม เนื่องด้วยแบบเรียนบูรณาการต้องใช้เนื้อหาที่เป็นปัจจุบัน ตามสถานการณ์จริงของเด็กในแต่ละปีจึงจำเป็นต้องออกแบบเนื้อหาในวิชาเรียนใหม่ทุกครั้ง แต่ด้วยจำนวนครูผู้สอนที่มีเพียง 2 คนกับการสอนเด็ก 60 คนโดยประมาณตั้งแต่ระดับอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทำให้ครูผู้สอนไม่มีเวลาเพียงพอในการแก้ไขหรือออกแบบเนื้อหาในวิชาเรียนของชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ใหม่ แบบเรียนบูรณาการจึงใช้จริงเพียงบางหน่วยสาระการเรียนรู้ที่มีความร่วมสมัยเท่านั้น (ปิยะวรรณ ทำทนาย และคณะ. 2554)

กรณีศึกษาการพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารของเยาวชนในการสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นโครงการเพื่อขยายผลการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในระดับชุมชนและพื้นที่ด้วยแนวทางการทำงานที่เน้นการใช้สื่อเพื่อพัฒนากลุ่มเยาวชนชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษให้มีความสามารถทางการสื่อสารหรือเป็น Smart User ผ่านกระบวนการสร้างพื้นที่ทางการสื่อสารรูปแบบใหม่ให้แก่ชุมชน คือพื้นที่สารคดีชุมชน และพื้นที่สื่อใหม่ เช่น Facebook เพื่อเป็นพื้นที่พื้นที่ในการสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชน โดยมีโจทย์วิจัย 2 ประการคือ ประการแรก การสื่อสารจะเป็นเครื่องมือในการใช้ประโยชน์จากงานงานวิจัยในระดับชุมชน และพื้นที่อย่างไร และประการที่สอง การพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารของกลุ่มเยาวชนชาติพันธุ์ ให้มีการสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนมีกระบวนการและรูปแบบรวมทั้งเงื่อนไขในการพัฒนา

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้เห็นคุณประโยชน์ที่สำคัญของสื่อใหม่ในฐานะเป็นพื้นที่ในการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ จากเดิมเคยสืบทอดผ่านพื้นที่การสื่อสารแบบเก่าเป็นการสืบทอดในพื้นที่การสื่อสารแบบใหม่ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่าสื่อสังคมออนไลน์ (Facebook) มีดีที่สามารถสร้างพื้นที่ความเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดขึ้นได้ในพื้นที่โลกเสมือน และสามารถเชื่อมต่อได้กับโลกความเป็นจริง (อภินันท์ ธรรมเสนา และคณะ. มปป)

2.2 การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชน

ในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเยาวชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ พืชในชุมชนบ้านเกิดและถิ่นฐานกำเนิด โดยให้เยาวชนได้มีบทบาทในชุมชนมากขึ้น จากการมีทั้งความสามารถและพลังกำลังของกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนถือเป็นความสำคัญของชุมชนที่ต้องมีการรักษาและอนุรักษ์กันไปรุ่นสู่รุ่น จึงเห็นควรว่าเด็กและเยาวชนต้องตระหนักถึงความสำคัญในการดูแล รักษา อนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ป่าชุมชน

การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาต่อยอดของการส่งเสริมศักยภาพของเยาวชนในการสืบทอดการดูแลป่าชุมชนของบ้านห้วยสะพานสามัคคี ได้มีกระบวนการเรียนรู้ การหาแนวร่วมที่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน เพื่อที่จะศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้รู้ถึงศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อค้นหาศักยภาพเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถในการดูแลป่าและการใช้ประโยชน์จากป่า 2) เพื่อศึกษาความหลากหลายของพืชและสัตว์ และการเปลี่ยนแปลงสภาพของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี 3) สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนสามารถสืบทอดดูแลป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม 4) รวบรวมชุดความรู้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

ในการวิจัยครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากเยาวชนต่างชุมชนและต่างวัยได้ร่วมงานวิจัย อายุของเด็กและเยาวชนเริ่มตั้ง 10-20 ปี จำนวนทั้งหมด 40 คน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ดำเนินการ 4 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านหนองกระจันทร์ หมู่บ้านห้วยสะพาน หมู่บ้านใหม่ และหมู่บ้านดอนเจริญ ในเขตตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี โดยองค์ข้อมูลทางองค์ความรู้ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ พฤติกรรมที่มีการเชื่อมโยงและผลต่อการวัดกระบวนการเรียนรู้

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อค้นพบข้อมูลครั้งนี้ ในกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดดูแลป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีนั้น โดยมีทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ความต้องการมาจากชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย ชุมชนมีความตระหนักเข้าใจที่จะให้ลูกหลานได้มีใจในการทำงานเพื่อส่วนร่วม จากเด็กและเยาวชนเข้าร่วม 4 หมู่บ้าน จึงได้ผู้นำของกลุ่มเด็กและเยาวชน ผลจากการสัมภาษณ์ในความพึงพอใจของทุกฝ่าย ร้อยละ 80 ภาคภูมิใจที่เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลป่าแห่งนี้ ซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าของท้องถิ่น ร้อยละ 20 ยังไม่มั่นใจว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนจะสามารถทำได้ตลอดไป โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล โดยต้องถ่วงน้ำหนักด้วยเหตุผลของแต่ละบุคคล แต่ทุกฝ่ายก็ให้ความหวังที่จะให้มีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่นกันตลอดไป (สายยนต์ ศิริรัตน์ และคณะ. 2549)

การอนุรักษ์พันธุ์กล้วย

การอนุรักษ์พันธุ์กล้วยของกลุ่มเยาวชนตำบลเขาพระจังหวัดสงขลา ในพื้นที่แห่งนี้เป็นแหล่งต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญ ชาวบ้านได้ใช้เป็นที่ทำมาหากินในพื้นที่ ซึ่งแต่เดิมได้ใช้วิถีชีวิตพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การหาของป่า การหาของพื้นบ้าน สมุนไพร เพื่อในการดำรงชีวิต แต่ในสถานการณ์ชุมชนได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นการทำเกษตรเชิงเดี่ยว ต้องอาศัยปุ๋ยเคมีในการเร่งผลผลิตพันธุ์กรรมพืชหลายชนิด

ต้องสูญหายไปกับการทำเกษตรเชิงเดี่ยว แต่ในพื้นที่ที่ยังคงหลงเหลือกลุ่มที่ยังใช้วิถีเกษตรที่อาศัยธรรมชาติแบบอดีต ซึ่งก็คือ “กลุ่มเกษตรธาตุ 4” ที่มีปื้หรนเป็นต้นแบบของการทำเกษตรธาตุ 4 และมีการพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับคนทั้งภายในและภายนอก

ต่อมาเยาวชนคนต้นน้ำเขาพระ ได้มีความสนใจในการศึกษาพันธุ์กรรมของกล้วยขึ้นมา เนื่องจากได้สังเกตถึงบริเวณแห่งนี้พันธุ์กรรมของกล้วยหลากหลายชนิด ซึ่งมีประโยชน์ต่อพื้นที่ทั้งเป็นอาหาร รักษาความอุดมสมบูรณ์ของป่า และประโยชน์ในการใช้สอย จึงได้มีการศึกษาดังนี้ ทำการศึกษาพันธุ์กล้วยที่มีอยู่ในพื้นที่ว่ายังคงเหลือกี่ชนิดใดบ้าง จนพบคำตอบ และได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในองค์ความรู้และภูมิปัญญากล้วยเพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากกล้วยและความร่วมมือของคนในชุมชนในการอนุรักษ์พันธุ์กล้วย และเกิดทางเลือกอาชีพให้กับชุมชน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาทักษะเยาวชนในการคิดวิเคราะห์ การบันทึก และการทำงานร่วมกับชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อศึกษาองค์ความรู้เรื่องกล้วยอันจะนำสู่การอนุรักษ์พันธุ์กล้วย และแนวทางพัฒนาอาชีพของชุมชน และเพื่อส่งเสริมบทบาทเยาวชนในการมีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน โดยมีวิธีการดำเนินงานได้แก่ การเก็บข้อมูลจากพื้นที่ใน 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลเขาพระ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา และตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอดงควาย จังหวัด เพื่อกำหนดองค์ความรู้ของกล้วยจากผู้มีประสบการณ์ มีการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ นำเสนอข้อมูลสู่ชุมชนและเผยแพร่ จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทีมได้ค้นพบองค์ความรู้ของกล้วยที่สามารถจัดเป็นภูมิปัญญาจากกล้วย และแนวทางสู่การอนุรักษ์พันธุ์กล้วยร่วมกับชุมชนดังนี้ 1)ชนิดของกล้วยที่ยังคงเหลือในพื้นที่ได้แก่ กล้วยไข่ กล้วยน้ำว้า กล้วยนางยา กล้วยหอม กล้วยหอมทอง กล้วยหิน และกล้วยเล็บมือนาง 2)ขั้นตอนและเทคนิคในการปลูกกล้วยที่ให้ผลผลิตที่ดีคือการเลื้อยต้นไว้เพียงสามต้นเท่านั้นและวิธีที่ทำให้กล้วยออกเครือไปในทิศทางเดียวกันซึ่งทำให้ง่ายต่อการดูแลรักษาจนถึงขั้นเก็บผลผลิต 3)ประโยชน์กล้วย ได้แก่ การทำอาหาร การรักษาโรค ยารักษาโรค และประโยชน์ด้านวัฒนธรรมการใช้กล้วยในการประกอบพิธีกรรม (อภิรักษ์ หมดหลี และคณะ. 2553)

การอนุรักษ์พันธุ์ปลา

แนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านโดยมีส่วนร่วมของเยาวชนบ้านฮวก ตำบลแสนทอง อำเภอวังผา จังหวัดน่าน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านพบว่าประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน 2 ประเด็นสำคัญคือ 1)ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า โดยในอดีตชาวบ้านฮวกมีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำพื้นที่ทำกินของคนในชุมชน และการบุกรุกจากบุคคลภายนอก จนกระทั่งคนในหมู่บ้านได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาเพื่อการอนุรักษ์ป่า จึงได้รับการบริจาคพื้นที่ทำกินให้เป็นป่า

ชุมชนของหมู่บ้านและยังมีการขยายเขตป่าชุมชนมาเรื่อยๆ โดยมีการปลูกป่าเสริมทุกปี และมีกฎในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ร่วมกันนอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกด้วย 2) ปัญหาเด็กและเยาวชน จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนและสังคม ส่งผลให้เยาวชนต้องมีการย้ายที่ออกจากหมู่บ้าน ศึกษาในพื้นที่ และมีการทำงานในต่างจังหวัดเพื่อหาเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัวเพิ่มมากขึ้นจึงทำให้เกิดปัญหาในเยาวชนตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม มีการระบาดของเพศสัมพันธ์ เยาวชนบางกลุ่มถูกจับกุมดำเนินคดีในเรื่องยาเสพติด และมีการฆ่าตัวตาย ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจึงได้ส่งเสริมให้เยาวชนได้ทำกิจกรรมสาธารณสุขประโยชน์ เพื่อให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีพื้นที่ในการแสดงออก เห็นความสำคัญของการทำงานเป็นกลุ่ม และมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดเพื่อลดความรุนแรงต่างๆ

จากปัญหาที่พบของพี่เลี้ยงงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เยาวชน และผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน รวมทั้งหน่วยงานในพื้นที่จึงมีความเห็นร่วมกันว่าเครื่องมือนี้น่าจะเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับเยาวชนได้จึงมีการทบทวนสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน พบว่าประเด็นที่เยาวชนและผู้ใหญ่ให้ความสนใจร่วมกันคือ ประเด็นการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้าน เนื่องจากอดีตในแม่น้ำริมซึ่งไหลผ่านหมู่บ้านมีความหลากหลายของพันธุ์ปลาพื้นบ้าน และคนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงชีพมานานับร้อยปี โดยแต่เดิมใช้วิถีชีวิตการหาปลาแบบธรรมชาติ ซึ่งทำให้ปลาที่เหลือจากการจับนั้นสามารถที่แพร่พันธุ์ได้ จนมาถึงยุคไฟฟ้าเข้ามาจับปลาของคนในชุมชนก็เปลี่ยนไป มีการจับปลาที่ไม่คำนึงถึงหลายชีวิตที่อยู่ในแม่น้ำ ทำให้ปลามีจำนวนที่ลดลง ดังนั้นจึงมีการตั้งกฎของหมู่บ้านในการหาปลา โดยกำหนดขอบเขตในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาขึ้นมา จากหัวบ้านถึงท้ายบ้านเป็นระยะทาง 1.5 กิโลเมตรห้ามจับปลาทุกชนิด ห้ามใช้สารเคมีในนาข้าว โดยมีดาร์ตักเตือนและปรับสำหรับผู้ฝ่าฝืน ทำให้ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาเริ่มมีปลาพื้นบ้านกลับมาบ้างแต่ยังมีจำนวนไม่มาก ซึ่งจากการหารือกันพบว่าการจัดการที่ผ่านมาไม่ได้มีการสรุปบทเรียนการดำเนินงาน และรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้าน และไม่ได้ทำการศึกษาระบบนิเวศและเส้นทางชีวิตของปลาชนิดต่างๆ ที่เคยมีอยู่ในลำน้ำ ด้วยเหตุนี้ผู้ใหญ่ในชุมชนและเยาวชนจึงเห็นร่วมกันจะใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการค้นหาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาพื้นบ้านให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น และเป็นการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนบ้านฮวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์ปลาต่อไป (สมศักดิ์ หลวงยศ และคณะ. 2555)

2.3 การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายของเยาวชน

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่ม/เครือข่ายเด็กและเยาวชนโดยการสนับสนุนของชุมชนตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งเพื่อ หาแนวทางการพัฒนากลุ่มเด็กและเยาวชน ได้มีวิธีการทางการศึกษางานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยระยะแรกนั้นเป็นการศึกษาเกี่ยวกับบริบทชุมชนและสถานภาพเดิมของชุมชนและกลุ่มเยาวชน ในระยะที่ 2 นั้น เป็นการหาแนวทางการพัฒนากลุ่ม/เครือข่ายเด็กและเยาวชนโดยได้รับการสนับสนุนจากชุมชน โดยนำผลจากการศึกษาครั้งแรกเป็นข้อมูลการประกอบการจัดกิจกรรม กิจกรรมหลักของการดำเนินงานระยะที่ 2 เป็นการจัดเวทีเพื่อร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหาที่มีอยู่ การร่วมวางแผน แล้วนำแผนมาปฏิบัติและมีการตรวจสอบประเมินหาข้อสรุปเพื่อการปรับปรุงพัฒนา และขยายผล

จากการวิจัยพบว่า เด็ก เยาวชนและชุมชนมีส่วนร่วมกันสนับสนุน มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันโดยพื้นที่ใกล้เคียง และครอบครัว สังคมที่มีการเชื่อมโยงโดยมีกระบวนการที่ใช้ให้แสดงแนวคิดการมีส่วนร่วมจากการจัดเวทีย่อย เวทีกลาง แล้วได้ข้อสรุป เป็นวิธีการในการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันเป็นโครงสร้างบริหารจัดการกลุ่ม จากกลุ่มย่อย 5-10 คนต่อกลุ่ม มาเป็นกลุ่มใหญ่แล้วแต่ละกลุ่มจะทำกิจกรรมเน้นเรื่องอาชีพและหารายได้เสริมเพิ่มเติมและได้กระบวนการกลุ่มนำกลุ่มเด็กเยาวชนบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น การใช้แกนนำเครือข่ายในการขับเคลื่อนให้เกิดพลังและเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน เด็กและเยาวชน รู้จักการบริหารเวลา และเปรียบเทียบกิจกรรมกลุ่ม การรู้จักการตั้งกฎเกณฑ์กติกาเพื่อใช้ในการบริหารกลุ่ม การบริหารเวลารู้จักรับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ของตนเองในโครงสร้างของกลุ่ม และร่วมกันระหว่างเด็กองค์กรชุมชน ในการสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืน

ผลจากการพัฒนากลุ่ม/เครือข่ายเด็กและเยาวชนพบว่า การศึกษากลุ่มเด็กและเยาวชนตำบลน้ำพี้โดยใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วม โดยให้ออกาสชุมชนและกลุ่มเด็กให้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนโดยการจัดระดมความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ให้ได้แกนนำเครือข่ายและขับเคลื่อนหาเครือข่ายเด็กและเยาวชน จัดเวทีกลางหรือหาแนวทางการพัฒนากลุ่มเด็ก/เครือข่ายเด็กและเยาวชน ได้ศึกษาดูงานตามสถานที่ต่างๆ เด็กๆ ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มโดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรของชุมชน องค์กรท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิ จากการวิจัยพบว่า สามารถดึงผู้ปกครอง ผู้รู้ในชุมชนมาส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาวิธีคิด มีเทคนิคการจัดการ และได้ยุทธศาสตร์ในการดำเนินการตามกระบวนการเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อให้เกิดผลที่สำคัญ คือเกิดเครือข่ายเด็กเยาวชนร่วมกับชุมชนและประสานความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ให้ดีขึ้น (นางสมใจ ยาป่าคาย และคณะ. 2545)

ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อหนุนเสริมคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน (Local Learning Enrichment Network : LLEN) นี้มีวัตถุประสงค์เชิงพัฒนา 2 ประการได้แก่ 1) เพื่อพัฒนาระบบจัดการที่มีมหาวิทยาลัยเป็นแกนหลักในการระดมสรรพกำลังทั้งความรู้ คนและเงินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในพื้นที่ และ 2) เพื่อสร้างเครือข่ายหนุนเสริมการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่และมีวัตถุประสงค์เชิงวิจัย 4 ประการได้แก่ 1) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และข้อจำกัดของแนวคิดในการบูรณาการความร่วมมือเชิงพื้นที่ (Area-Based Integration) เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในพื้นที่ 2) เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางตลอดจนนวัตกรรมการจัดการในการสร้างเครือข่ายและระดมสรรพกำลังจากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่เพื่อร่วมสนับสนุนการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในพื้นที่ 3) เพื่อศึกษาถึงขีดความสามารถ เงื่อนไขและข้อจำกัดของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ในการประสานเครือข่ายและระดมสรรพกำลัง และ 4) เพื่อสังเคราะห์บทเรียนและองค์ความรู้จากโครงการเพื่อการขยายผลในวงกว้าง และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนต่อผู้เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดหลักของชุดโครงการ คือ การแสวงหาภาคีและพัฒนาเครือข่ายในพื้นที่เพื่อรวมพลังขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยมีคณะนักวิจัยมหาวิทยาลัยเป็นแกนหลักสำคัญในการจัดการเครือข่ายและการพัฒนาด้านวิชาการ เพื่อหนุนเสริมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ในการขับเคลื่อนดังกล่าวได้ใช้กลไกของงานวิจัยและพัฒนา และการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีต่างๆ และโรงเรียนคู่พัฒนา และถอดบทเรียนจากการวิจัยและพัฒนาที่จะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป (ดร. เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และคณะ. 2555)

2.4 สิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชน

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็น ข้อตกลงระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการด้านสิทธิมนุษยชน องค์การสหประชาชาติ และได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติเมื่อปี พ.ศ. 2532 ตามนิยามของอนุสัญญาเด็กหมายถึงบุคคลทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ทั้งนี้การกำหนดมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของเด็กเพื่อช่วยให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความคุ้มครองดูแลเด็กได้อย่างเหมาะสม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีหลักการสำคัญ คือ การไม่เลือกปฏิบัติ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ประกอบด้วยเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ สิทธิในการอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และ สิทธิในการมีส่วนร่วม สารสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอนุสัญญานี้มี 54 ข้อแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เริ่มจากข้อที่ 1 ถึงข้อที่ 41 เป็นข้อที่ว่าด้วยหลักการและเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิต่างๆที่เด็กพึงได้รับ ส่วนที่ 2 เริ่มจากข้อที่ 42 ถึงข้อที่ 45 เป็นข้อที่กำหนดเป็นหลักเกณฑ์และแบบพิธีซึ่งประเทศที่ให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาต้อง

ปฏิบัติตาม และ ส่วนที่ 3 เริ่มจากข้อที่ 46 ถึงข้อที่ 54 เป็นข้อเกี่ยวข้องกับกลไกของอนุสัญญาซึ่งกำหนดวิธีการสอดส่องดูแลการปฏิบัติตามอนุสัญญาและกำหนดเงื่อนไขต่างๆในการบังคับใช้ ทั้งนี้จะกล่าวเฉพาะสำหรับเนื้อหาในส่วนที่ 1 ซึ่งว่าด้วยหลักการและเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิเด็กที่พึงได้รับอาจแบ่งได้เป็น 6 หลักการด้วยกันคือ

1. หลักการทั่วไปเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพทั่วไปในแง่ทั้งส่วนบุคคลการแสดงความคิดเห็นศาสนาวัฒนธรรมความเสมอภาคภายใต้กฎหมายเดียวกันการศึกษาและอื่นๆนอกจากนั้นเป็นส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองดูแลเด็กโดยทั่วไปโดยกำหนดไว้ในรูปหลักพึงปฏิบัติของรัฐบาลคืออย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นที่ตัดปัญหาผลกระทบทางลบในการบังคับใช้อนุสัญญานี้เปิดท้ายไว้ว่าอนุสัญญานี้ไม่มีผลทำให้เด็กได้รับความคุ้มครองน้อยไปกว่าที่เขามีอยู่ตามกฎหมายอื่นๆสาระสำคัญของหลักนี้อยู่ในข้อ 1 2 3 4 5 6 11 12 13 14 15 16 25 30 38 และ 41 รายละเอียดในแต่ละข้อสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสืออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child)

2. หลักการคุ้มครองร่างกายชีวิตเสรีภาพและสวัสดิภาพของเด็กมุ่งคุ้มครองมิให้เด็กถูกละเมิดสิทธิเหนือร่างกายชีวิตและเสรีภาพไม่ว่าจะทำร้ายฆ่าล่วงเกินทางเพศขูดรีดหากำไรทางเพศหรือค้ากำไรทางเศรษฐกิจหรือนำเด็กไปเป็นวัตถุซื้อขายหรือปฏิบัติต่อเด็กที่ไม่เหมาะสมจนเป็นผลเสียต่อสวัสดิภาพของเด็ก รวมทั้งคุ้มครองให้มีการเยียวยาฟื้นฟูเด็กที่ถูกกระทำละเมิดดังกล่าวให้กลับคืนสู่สภาพปกติได้สาระสำคัญของหลักนี้อยู่ในข้อ 19 32 33 34 35 36 และ 39 รายละเอียดในแต่ละข้อสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสืออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child)

3. หลักการให้สวัสดิการสังคมแก่เด็กมุ่งคุ้มครองการให้เด็กได้รับข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กให้ได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัยได้รับการประกันสังคมได้รับการศึกษาทั้งในแง่การเล่าเรียนและโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาการด้านบุคลิกภาพการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีมีความรับผิดชอบต่อตนเองสังคมและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้รับการพักผ่อนหย่อนใจและส่งเสริมชีวิตด้านศิลปวัฒนธรรมมีสาระสำคัญในข้อ 17 24 26 28 29 และ 31 รายละเอียดในแต่ละข้อสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสืออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child)

4. หลักการคุ้มครองสิทธิทางแพ่งมุ่งคุ้มครองให้เด็กได้รับสิทธิในฐานะพลเมืองของรัฐที่มีชื่อมีสัญชาติสามารถติดต่อกับครอบครัวมีภูมิลำเนาหรืออยู่อาศัยร่วมกับบิดามารดาได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองโดยมีรัฐช่วยสนับสนุนและให้หลักประกันมีสาระสำคัญอยู่ในข้อ 7 8 9 10 และ 27 รายละเอียดในแต่ละข้อสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสืออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child)

5. หลักการคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาความประพฤติดหรือกระทำความผิดทางอาญามุ่งคุ้มครองให้เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่โดยให้ได้รับผลกระทบจากการต้องถูกดำเนินคดีและควบคุมตัวน้อยที่สุดสำหรับเด็กที่มีปัญหาความประพฤติดหรือกระทำความผิดทางอาญามุ่งคุ้มครองให้ได้รับโอกาสแก้ไขเยียวยาให้สามารถเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคมโดยมีสมมติฐานว่าเด็กกระทำการใดๆ เพราะขาดวุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลผลักดันต่อความประพฤติดของเด็กนอกจากนี้ยังมีหลักประกันมิให้เด็กต้องรับโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิตมีสาระสำคัญอยู่ในข้อ 37 และ 40 รายละเอียดในแต่ละข้อสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสืออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child)

6. หลักการคุ้มครองเด็กผู้ด้อยโอกาสมุ่งคุ้มครองให้เด็กด้อยโอกาสเด็กผู้ขาดไร้ผู้อุปการะเด็กผู้ตกอยู่ในภยันตรายและเด็กพิการได้รับการดูแลและอุปการะเลี้ยงดูให้เท่าเทียมกับเด็กทั่วไปมีสาระสำคัญอยู่ในข้อ 20 21 22 และ 23 รายละเอียดในแต่ละข้อสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสืออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child) (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. มปป.)

2.5 แนวทางการหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัยท้องถิ่น

กระบวนการหนุนเสริม

โครงการแนวทางการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นรากฐานในการฟื้นฟูชีวิตคนและสิ่งแวดล้อมรอบเขายายดา อำเภอมือง จังหวัดระยอง ระยะที่ 3 เพื่อการค้นหาแนวทางการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นฐานในการ

พื้นที่ชีวิตคนและสิ่งแวดล้อมรอบเขายายดา ได้ใช้รูปแบบกระบวนการหนุนเสริมโดยเริ่มจากการพัฒนาโจทย์วิจัยที่มีคุณภาพเชื่อมโยงกับประเด็นการจัดการทรัพยากร ความมั่นคงทางอาหาร และการพัฒนาเด็กและเยาวชน/การพัฒนาศักยภาพนักวิจัย/รูปธรรมโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การค้นหาทุนทางสังคม (Social Mapping : SM) ในการพัฒนาการบริหารจัดการและติดตามสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของพี่เลี้ยงในพื้นที่เป้าหมายในประเด็นที่ทำหายกับสถานการณ์ใหม่ๆ และบูรณาการกระบวนการเรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการหนุนเสริมพันธกิจของภาคี หน่วยงาน องค์กร และสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นในลักษณะ co-funding & co-working และการสังเคราะห์ชุดความรู้ที่ได้จากการพัฒนาโจทย์วิจัยที่ทำหายกับสถานการณ์ใหม่ๆ ประสพการณ์การวิจัย กลไกการทำงาน และการติดตามสนับสนุนการวิจัยในพื้นที่ชุมชนรอบเขายายดา พื้นที่ตำบลตะพง ตำบลเพ และตำบลบ้านแลงครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เครือข่ายนักวิจัยในพื้นที่รอบเขายายดาประมาณ 50 คน และแกนนำชุมชน 120-150 คนจาก 4 พื้นที่ ที่เข้าร่วมเรียนรู้กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัย การพัฒนาโครงการ การพัฒนาศักยภาพ การเข้าร่วมประชุมประชุมเครือข่ายนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมทั้งการสรุปบทเรียนเครือข่ายเพื่อท้องถิ่น ซึ่งทำให้ทีมวิจัยที่ผ่านกระบวนการโครงการกล้าคิด กล้าแสดงออก สามารถนำเสนองานและแลกเปลี่ยนได้อย่างเข้าใจ สามารถคิดวิเคราะห์ และจัดทำแผนโครงการ กระบวนการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การพัฒนาศักยภาพนักวิจัย เช่น การอบรมวิทยากรกระบวนการ การเก็บรวบรวมสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น ควบคู่กับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาพี่เลี้ยงที่เป็นเจ้าหน้าที่บริษัท เอสซีจี เคมิคอลส์ จำกัด ให้พัฒนาโจทย์วิจัยและพัฒนาโครงการ 1 โครงการ ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะ ควรมุ่งเน้นในการติดตามหนุนเสริมโครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินงาน ควบคู่กับการขยายผลการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามโครงการ นำไปสู่การบูรณาการกับทุนทางสังคมที่มีพื้นที่ ตามกระบวนการและเครื่องมือที่ใช้ดำเนินการดังแผนภาพ

วิจัยเพื่อให้ทราบทุนทางสังคมที่มีในพื้นที่ และการพัฒนาโครงการเพื่อให้ทราบเป้าหมายในการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ แผนงาน และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินงานโครงการรวมทั้งในการติดตามของทีมงาน เสริมโครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินงาน เพื่อทบทวนความเข้าใจก่อนทำกิจกรรม และการตั้งคำถามในการสรุปบทเรียนหลังทำกิจกรรม “การสรุปรายงานการประชุม” ช่วยให้ทราบผลการดำเนินงานและสาระสำคัญในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง ช่วยสร้างการเรียนรู้ด้วยกันภายในทีมวิจัย สามารถทบทวนกิจกรรมผลการดำเนินงาน เพื่อร่วมกันวางแผนดำเนินงานภายในทีมวิจัย โดยมีศูนย์ประสานงานฯจะทำสรุปรายงานการประชุมให้ทีมวิจัยเป็นตัวอย่าง มีการรับรองรายงานการประชุมเพื่อให้มีการตรวจทานการประชุมที่ผ่านมา เป็นการทบทวนกิจกรรมเดิมและต่อยอดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ “การสรุปบทเรียนหลังทำกิจกรรม” เป็นการสรุปออกแบบผลการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน และบรรยากาศในการทำกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อวางแผนปรับปรุงในการดำเนินงานครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นทั้งเรื่องการจัดกระบวนการ การสรุปผลการดำเนินงาน หากทำทุกครั้งช่วยเสริมสร้างกระบวนการคิด วิเคราะห์ผ่านการลงมือทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้ทีมวิจัยมีความชัดเจนกับโครงการ “การนำความรู้วิชาการมาผสมผสานกับความรู้ในท้องถิ่น” ช่วยให้การแก้ไขปัญหาได้อย่างสอดคล้องกับแต่ละบริบทชุมชน เชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัญหาและการจัดการของชุมชนที่ผ่านมา จะได้นำมาใช้ความรู้ทางวิชาการใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้าน “การพาเครือข่ายวิจัยโครงการติดตามสนับสนุนการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นฐานในการฟื้นฟู” “การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่น” การตั้งคำถามเพื่อทบทวนทุนทางสังคมจนเกิดการพัฒนาโจทย์วิจัย และการพัฒนาโครงการ ระยะต่อไปจะมุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมของทีมวิจัย การจัดทำแผนที่ชุมชน เส้นทางประวัติศาสตร์ และการจัดเวทีอย่างมีส่วนร่วม ควบคู่กับการพูด-การฟัง และเทคนิคการจับประเด็น และ “การสื่อสารสู่สาธารณะ” เพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การขับเคลื่อนกิจกรรมภายใต้โครงการสู่สาธารณะอย่างต่อเนื่องผ่านช่องทางต่างๆ เช่น Facebook เครือข่ายนักวิจัยชุมชน เป็นต้น

ทั้งนี้การสรุปผลการดำเนินงานเชิงกระบวนการ เสริมสร้างกระบวนการแนวคิดและกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีคาถา 3 ข้อสำคัญ โจทย์ต้องมาจากชุมชน, ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาในรายประเด็น คนเก่งขึ้นจากการจัดการตนเองผ่านการทำงานอย่างเป็นระบบ และเกิดพลังชุมชนในการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน รวมทั้งคุณค่ากำลังใจที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการทำงานของทีมงาน (ศิษณุวัฒน์ มณีศรีขำ และคณะ. 2560)

กระบวนการหนุนเสริมในพื้นที่ชายแดน

จากการดำเนินการสนับสนุนโครงการวิจัยท้องถิ่นในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา ได้มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ จากการดำเนินการวิจัยของชุมชนที่ผ่านมาวิถีชีวิตของปกากะญอความเชื่อมโยงกันของ 3 มิติ ที่สำคัญ คือ มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านวัฒนธรรม อย่างแยกไม่ออก แต่สภาพปัญหาที่ผ่านมาการพัฒนาต่างๆ ที่เข้ามาในชุมชน

มักจะเลยต่อความรู้ดังกล่าว ทำให้ชุมชนต่างๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว และอยากมีการจัดเก็บระบบข้อมูลให้เป็นระบบ ซึ่งจากงานวิจัยของชุมชนบ้านห้วยกระทิง เป็นชุมชนปกากะญอตั้งอยู่ที่ ตำบลพระธาตุ อำเภอมะเข่มาด จังหวัดตาก มีครัวเรือน 60 หลังคาเรือนชุมชนตั้งอยู่ในหุบเขาห้วยกระทิง ถึงแม้ว่าจะมีถนนที่เป็นทางรถยนต์เข้าสู่ชุมชนมาเป็นระยะเวลาเกือบ 10 ปีแล้ว แต่ชุมชนยังคงอนุรักษ์วิถีทางวัฒนธรรม ประเพณีของปกากะญอไว้หลายอย่าง เช่น การจักสาน การทอผ้า การตีมีด การแสดงรำกระทบบไม้ ระบำเกลียวเชือก ประเพณีกินข้าวใหม่ มีป่าสาละสำหรับคนเกิดใหม่ มีป่าช้าสำหรับคนตายใหม่ นอกจากนี้ชุมชนยังมีวิธีการทำไร่หมุนเวียนตามวัฒนธรรมปกากะญอที่มีการปลูกพืชผสมผสานไปกับต้นข้าว เช่น เผือก มัน ถั่ว พืชบ้าน ผักกาดพืชบ้าน หอมพืชบ้าน มะเขือพืชบ้านพันธุ์ต่างๆ พริกเป็นต้น เพื่อใช้ในการบริโภคตลอดทั้งปี ในการทำไร่หมุนเวียนของชาวปกากะญอบ้านห้วยกระทิงนั้นยังคงมีการประกอบพิธีกรรมในการทำไร่ เช่น พิธีกรรมเรียกขวัญข้าวหรือ “กั๊ป้อจ้อ” โดยกั๊ป้อจ้อมีการประกอบพิธีกรรมในช่วงเดือนสิงหาคมชาวบ้านจะรวมตัวกันไปสวดขอพรจากพระเจ้าเพื่อช่วยดูแลให้ต้นข้าวเจริญงอกงามอุดมสมบูรณ์อีกด้วย ระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านมอทะ-หม่องกะอาชีพลักษณ์ของครัวเรือนมีผู้ทำการเกษตร ประมาณ 70 % โดยครัวเรือนต่างๆ มีการพืชผักสวนครัวในพื้นที่อยู่อาศัย และไร่หมุนเวียน มีครัวเรือนที่รับจ้างทั่วไปอยู่เท่านั้นประมาณ 15 % และค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว 15 % ในขณะที่งานวิจัยของบ้านบ้านปุดเตอซึ่งเป็นชุมชนที่มีการเลี้ยงช้าง แต่ก็มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ ด้วยเช่นกัน (สุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์ และคณะ. 2558, 2560)

การหนุนเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัยท้องถิ่นชุมชน 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก โครงการหนุนเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัยท้องถิ่น ชุมชนกะเหรี่ยง 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตากได้กำหนดกรอบระยะเวลาการทำงานเป็น 3 ปี โดยปีแรกจะเป็นส่วนของการพัฒนาทักษะกระบวนการวิจัย ปีที่สองมุ่งให้เกิดการนำผลจากการวิจัยในปีแรกไปปฏิบัติให้เกิดผลรูปธรรม และในปีที่สามเป็นการถอดบทเรียน และการกำหนดทิศทางการวิจัยและพัฒนาของชุมชนต่อไปในอนาคต ซึ่งได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นสี่กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชุมชน, กลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่ กลุ่มนิสิตวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย กลุ่มผู้จัดทำโครงการหรือทีมหนุน วัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ และรวบรวมชุดความรู้พื้นฐานนิเวศ วัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับโครงการวิจัย 2. ศึกษารูปแบบการหนุนเสริมนักวิจัยท้องถิ่นและนักวิจัยรุ่นใหม่ 3. พัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับนักวิจัยรุ่นใหม่ในชุมชนกะเหรี่ยง 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก เพื่อบูรณาการเรียนการสอนของนิสิตวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยผ่านการทำโครงการวิจัยท้องถิ่น มีเป้าหมายการดำเนินงาน 1. เพื่อสร้างนักวิจัยท้องถิ่นรุ่นใหม่ คือกลุ่มเยาวชนที่มาจาก 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก 2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้มีการจัดการเรียนการสอนที่อิงกับ

ชุมชน และมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การพัฒนาโครงการวิจัยสามารถที่ก่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีนักวิจัยจากชุมชนเป็นผู้ร่วมกระบวนการจัดการเรียนการสอน และ 3. ชุมชนสามารถพัฒนาโดยใช้การวิจัยเป็นฐานของการพัฒนา หลังจากผ่านการวิจัยชุมชนจะสามารถแก้ไขปัญหาเองได้จากกระบวนการวิจัยและมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การวิจัยจะทำให้เกิดการพัฒนาและสามารถต่อยอดความรู้การพัฒนาต่อไปได้ ซึ่งทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและยืนหยัดต่อไปได้อย่างยั่งยืน (สุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์ และคณะ. 2560)

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ได้กำหนดกิจกรรมการดำเนินงานออกเป็น 7 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 จัดเวทีสร้างความเข้าใจกับกลไกขับเคลื่อนงานเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน กิจกรรมที่ 2 จัดเวทีอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาแนวคิดก่อนเข้าพื้นที่พัฒนาโจทย์ กิจกรรมที่ 3 การเข้าพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัยและเก็บข้อมูลสถานการณ์เยาวชนในพื้นที่เป้าหมาย กิจกรรมที่ 4 เวทีพัฒนาโครงการวิจัยร่วม (Project formulation) กิจกรรมที่ 5 จัดเวทีนำเสนอร่างโครงการวิจัยของเยาวชนทั้ง 10 โครงการ กิจกรรมที่ 6 จัดเวทีพิจารณาโครงการ และกิจกรรมที่ 7 การจัดเวทีทบทวนสถานการณ์เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์พื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก รายละเอียดกิจกรรมดังได้แสดงต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 จัดเวทีสร้างความเข้าใจกับกลไกขับเคลื่อนงานเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับกลไกขับเคลื่อนงานเยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

กลุ่มเป้าหมาย

เครือข่ายองค์กรภาคี เยาวชนที่สนใจ นิติสาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว

วิธีการ

1. ประชุมวางแผนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในทีมวิจัยโดยการกำหนดบทบาทให้แต่ละคนรับผิดชอบในการจัดเวทีประชุม ได้แก่ การประชาสัมพันธ์และประสานกับผู้เข้าร่วมเวที การจัดเตรียมสถานที่ การทำกำหนดการประชุม การตั้งประเด็นและกำหนดหัวข้อในการประชุม การบันทึกการประชุม และการรายงานผลของการประชุม
2. การจัดเวทีการสร้าง ความเข้าใจเริ่มต้นโดยการนำเสนอความเป็นมาของโครงการวิจัย สถานการณ์ของเยาวชนในพื้นที่เขตอำเภอชายแดน วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการดำเนินการของโครงการเยาวชน
3. ให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ แลกเปลี่ยนความคิด และผลที่จะเกิดขึ้นกับโครงการที่มีต่อเยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก
4. การหาความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรหรือกลุ่มเยาวชนที่ความสนใจในการทำโครงการและนำไปสู่การพัฒนาโครงการของเยาวชนในลำดับต่อไป

กิจกรรมที่ 2 จัดเวทีอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาแนวคิดก่อนเข้าพื้นที่พัฒนาโจทย์

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการลงพื้นที่พัฒนาโครงการวิจัย
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เรียนรู้ถึงกระบวนการในการดำเนินโครงการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

เครือข่ายองค์กรภาคี เยาวชนที่สนใจ นิสิตสาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว

วิธีการ

1. ประชุมวางแผนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในทีมวิจัยโดยการกำหนดบทบาทให้แต่ละคนรับผิดชอบในการจัดอบรม ได้แก่ ประสานกับผู้เข้าร่วมการอบรม การจัดเตรียมสถานที่ การทำกำหนดการอบรม การตั้งประเด็นและกำหนดหัวข้อในการอบรม การบันทึกการอบรม และการรายงานผลของการอบรม
2. กิจกรรมในการอบรม ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทักษะกระบวนการงานวิจัย เครื่องที่ใช้ในการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ผล การอธิบายผล การอภิปรายผล การสรุปผล และการเขียนรายงานวิจัย
3. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานวิจัยจากนักวิจัยท้องถิ่น
4. การแลกเปลี่ยนประเด็นสถานการณ์ในพื้นที่และหัวข้อของงานวิจัย
5. สรุปผลการจัดกิจกรรม

กิจกรรมที่ 3 การเข้าพื้นที่พัฒนาโจทย์วิจัยและเก็บข้อมูลสถานการณ์เยาวชนในพื้นที่เป้าหมาย

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อเห็นพื้นที่ เห็นคน และเห็นบริบทชุมชนที่จะนำมาสู่การพัฒนาโจทย์งานวิจัยต่อไป
2. เพื่อลงพื้นที่จริงในการร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัยให้เกิดความชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

กลุ่มเป้าหมาย

เครือข่ายองค์กรภาคี เยาวชนที่สนใจ นิสิตสาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว

วิธีการ

1. ประชุมวางแผนการเข้าพื้นที่ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในทีมวิจัยโดยการกำหนดบทบาทให้แต่ละคนรับผิดชอบในการเข้าพื้นที่ ได้แก่ ประสานกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดเตรียมสถานที่ในชุมชน การทำกำหนดการเข้าพื้นที่ การเตรียมข้อมูลสำหรับชี้แจงต่อชุมชน
2. กำหนดพื้นที่เป้าหมายเพื่อศึกษาสถานการณ์ของเยาวชนในพื้นที่ และการพัฒนาโจทย์วิจัยที่หมู่บ้านและองค์กรหรือหน่วยงานในอำเภอทำสองอย่าง ได้แก่ หมู่บ้านขุนแม่เหว่ย หมู่บ้านมอทีทะ โรงเรียนแม่อุสุวิทยา อำเภอแม่ระมาด ได้แก่ หมู่บ้านห้วย กระติง หมู่บ้านป่าไร่เหนือ อำเภอแม่สอด ได้แก่ หมู่บ้านปุดต่อ

หมู่บ้านพะเต๊ะ อบต.แม่กุ อำเภอบพพระ ได้แก่ หมู่บ้านป่าหวาย หมู่บ้านห้วยน้ำนัก กลุ่ม YPD Thoo Mweh Khee Migrant School โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4

3. การเก็บข้อมูลสถานการณ์ในระดับหมู่บ้านได้มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ใหญ่และเยาวชนในพื้นที่ในเรื่อง ความสำคัญของเยาวชน สภาพโดยทั่วไป ด้านการศึกษา ปัญหาของเยาวชน ข้อกังวลของเยาวชน การถ่ายมรดกทางวัฒนธรรม และสิ่งที่เยาวชนต้องทำให้กับชุมชนของตนเอง

4. การเก็บข้อมูลสถานการณ์ในระดับหน่วยงานได้เก็บ 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับองค์กร 2) กรอบหรือแผนการทำงาน องค์กรมีการวางแผนการทำงานกับเยาวชนไว้อย่างไร 3) กลุ่มเยาวชนเป้าหมาย กลุ่มเยาวชนเป้าหมายเป็นกลุ่มไหน อยู่ในช่วงอายุประมาณเท่าไร และทำไมถึงมีความสนใจทำงานกับเยาวชนกลุ่มนี้ 4) กิจกรรมโครงการที่ดำเนินการที่ผ่านมา โดยเลือกจากบางโครงการที่สะท้อนให้เห็นภาพการทำงานขององค์กร โดยโปรดระบุ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมหรือขั้นตอนการดำเนินงานมาพอสังเขป รวมทั้งผลสรุปจากการทำกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ 5) ข้อกังวลขององค์กรที่มีต่อเยาวชนเป้าหมาย องค์กรมีข้อกังวลต่อเยาวชนกลุ่มที่ทำงานด้วยอย่างไรบ้าง 6) กลุ่มเยาวชนเป้าหมายขององค์กร สภาพปัญหาที่พบและสาเหตุ โปรดให้ข้อมูลสภาพปัญหาที่องค์กรพบกับกลุ่มเยาวชนเฉพาะประเด็นที่องค์กรสนใจทำงาน เช่น สภาพครอบครัว การศึกษา ชีวิตความเป็นอยู่ สุขอนามัย หรือ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา จากทั้งส่วนขององค์กรเองหรือจะเป็นส่วนของเยาวชนที่ได้เคยแก้ไข จุดแข็งและจุดอ่อนของเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย ข้อกังวลที่มีต่อเยาวชน ความสนใจของเยาวชน และ แนวทางการพัฒนาเยาวชน

5. การพัฒนาโจทย์งานวิจัยในพื้นที่โดยการให้เยาวชนกำหนดประเด็นที่สนใจเพื่อนำไปสู่การพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาชุมชนของตนเองโดยมีการพัฒนาร่วมกับองค์กรพี่เลี้ยงที่จะช่วยเป็นผู้สนับสนุนการทำงานวิจัยของเยาวชนต่อไป

กิจกรรมที่ 4 เวทีพัฒนาโครงการวิจัยร่วม (Project formulation)

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อนำหัวข้อประเด็นงานวิจัยของแต่ละพื้นที่ มาทบทวนเป้าหมาย และการดำเนินงาน วิเคราะห์ให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น
2. เพื่อร่วมกันศึกษาและเติมเต็มข้อมูลด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะทำการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมกับสถานการณ์ชุมชน ตำบล และจังหวัด

กลุ่มเป้าหมาย

เครือข่ายองค์กรภาคี เยาวชนที่สนใจ นิสิตสาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว

วิธีการ

1. ประชุมวางแผนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในทีมวิจัยโดยการกำหนดบทบาทให้แต่ละคนรับผิดชอบในการจัดเวทีประชุม ได้แก่ ประสานกับผู้เข้าร่วมเวที การจัดเตรียมสถานที่ การทำกำหนดการประชุม การบันทึกการประชุม และการรายงานผลของการประชุม

2. การจัดเวทีการสร้างความเข้าใจเริ่มต้นโดยการนำเสนอความเป็นมาของโครงการวิจัย สถานการณ์ของเยาวชนในพื้นที่เขตอำเภอชายแดน วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการดำเนินการของโครงการเยาวชน

3. กิจกรรมการให้ความรู้ ทักษะและกระบวนการวิจัย ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เครื่องที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และการเขียนรายงานวิจัย

4. การพัฒนาโจทย์วิจัยเริ่มต้นจากการกำหนด 1) เป้าหมาย 2) ชื่อโครงการ 3) ผู้ร่วมโครงการ 4) ที่มาและความสำคัญ โดยแสดงให้เห็นถึงความจำเป็น ปัญหา โจทย์คิดของการทำวิจัยนี้ 5) คำถามการวิจัยเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องการแสวงหาคำตอบ และต้องสอดคล้องกับหัวข้อวิจัย 6) วัตถุประสงค์ มีความชัดเจน มีความสอดคล้องกับที่มาและความสำคัญตรงตามเป้าหมายของ สกว. และสามารถทำให้เกิดผลสำเร็จได้ตามระยะเวลาที่กำหนด 7) นิยามศัพท์ปฏิบัติการ การให้ความหมายคำเฉพาะที่ใช้ในการวิจัย เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจตรงกันระหว่างผู้วิจัยรวมถึงผู้อ่านงานวิจัยด้วย 8) ขอบเขตการศึกษา พื้นที่ดำเนินการ หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ระบบนิเวศ เช่น ลุ่มน้ำ เจริญเขา ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย ประเด็นศึกษา และช่วงเวลาที่สนใจศึกษา 9) วิธีการดำเนินงานวิจัย การบริหารจัดการงานวิจัย เช่น การทำความเข้าใจร่วมกับชุมชน การประชุมทีมวิจัย การอบรมเสริมศักยภาพการเก็บข้อมูล เป็นต้น ระเบียบวิธีวิจัย อธิบายถึงขั้นตอนในการวิจัย เช่น วิธีการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การจัดการข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล การคืนข้อมูล 10) แผนการดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ / สามารถออกแบบตารางให้เหมาะสมกับระเบียบวิธีวิจัย และกิจกรรมของแต่ละโครงการ

5. นำเสนอโครงการของแต่ละพื้นที่ตามความต้องการของเยาวชนพร้อมทั้งสรุปชื่อโครงการ

กิจกรรมที่ 5 จัดเวทีนำเสนอร่างโครงการวิจัยของเยาวชนทั้ง 10 โครงการ

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อเป็นการพิจารณาโครงการ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อให้โจทย์วิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงการเขียนโครงการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กลุ่มเป้าหมาย

เครือข่ายองค์กรภาคี เยาวชนที่สนใจ นิสิตสาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว

วิธีการ

1. ประชุมวางแผนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในทีมวิจัยโดยการกำหนดบทบาทให้แต่ละคนรับผิดชอบในการจัดเวทีประชุม ได้แก่ ประสานกับผู้เข้าร่วมเวที การจัดเตรียมสถานที่ การทำกำหนดการประชุม การบันทึกการประชุม และการรายงานผลของการประชุม
2. การนำเสนอผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของการจัดโครงการพัฒนาโจทย์วิจัยให้แก่เยาวชน ทั้งจากระดับพื้นที่ชุมชนและหน่วยงานหรือองค์กรที่เข้าร่วมเป็นพี่เลี้ยงในโครงการวิจัย
3. จัดเวทีให้เยาวชนแต่ละกลุ่มได้นำเสนอประเด็นการวิจัยตามที่ได้กำหนดไว้จากกิจกรรมที่ 4 เวทีพัฒนาโครงการวิจัยร่วม ได้แก่ 1) เป้าหมาย 2) ชื่อโครงการ 3) ผู้ร่วมโครงการ 4) ที่มาและความสำคัญ 5) คำถามการวิจัย 6) วัตถุประสงค์ 7) นิยามศัพท์ปฏิบัติการ 8) ขอบเขตการศึกษา 9) วิธีการดำเนินงานวิจัย และ 10) แผนการดำเนินงาน
4. การให้ข้อเสนอแนะการทำโครงการวิจัยโดยทีมวิจัยครอบคลุมประเด็น เรื่องความเป็นไปได้ของการทำวิจัยทั้งในด้านเนื้อหาและเวลา การเก็บข้อมูลของโครงการวิจัยตลอดจนผลที่จะเกิดขึ้นจากงานวิจัย
5. การกำหนดผลที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนได้เห็นแนวทางการทำงานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นรวมทั้งทำให้สามารถอธิบายต่อผู้อื่นได้ง่ายขึ้น ทีมวิจัยจึงให้กลุ่มเยาวชนกำหนดผลการทำงาน หรือ เป้าหมายการทำงานแบ่งออกเป็นข้อๆ แล้วนำเสนอเป็นกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะจากทีมวิจัย

กิจกรรมที่ 6 จัดเวทีพิจารณาโครงการ

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อเป็นการพิจารณาโครงการ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อให้โจทย์วิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงการเขียนโครงการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กลุ่มเป้าหมาย

เครือข่ายองค์กรภาคี เยาวชนที่สนใจ นิสิตสาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว

วิธีการ

1. ประชุมวางแผนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในทีมวิจัยโดยการกำหนดบทบาทให้แต่ละคนรับผิดชอบในการจัดเวทีประชุม ได้แก่ ประสานกับผู้เข้าร่วมเวที การจัดเตรียมสถานที่ การทำกำหนดการประชุม การบันทึกการประชุม และการรายงานผลของการประชุม

2. การนำเสนอโครงการวิจัยของทีมวิจัย และโครงการวิจัยของเยาวชนจำนวน 10 โครงการ

3. การนำเสนอโครงการวิจัยของทีมวิจัยได้นำเสนอสถานการณ์ของเยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก ในประเด็นเรื่อง การศึกษาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สิทธิและสวัสดิภาพเยาวชน องค์กรและหน่วยงานที่ทำงานด้านเยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก และโครงการของเยาวชนที่ต้องการขับเคลื่อนในพื้นที่

4. การนำเสนอของเยาวชนจำนวน 10 โครงการ โดยแต่ละกลุ่มได้นำเสนอประเด็นการวิจัย ได้แก่ 1) เป้าหมาย 2) ชื่อโครงการ 3) ผู้ร่วมโครงการ 4) ที่มาและความสำคัญ 5) คำถามการวิจัย 6) วัตถุประสงค์ 7) นิยามศัพท์ปฏิบัติการ 8) ขอบเขตการศึกษา 9) วิธีการดำเนินงานวิจัย และ 10) แผนการดำเนินงาน รายละเอียดชื่อโครงการ หัวหน้าโครงการ พื้นที่เป้าหมาย ดังแสดงรายละเอียดในตารางด้านล่าง

ลำดับ	ชื่อโครงการ	หัวหน้าโครงการ	พื้นที่เป้าหมาย	องค์กรที่เลี้ยง
1	การจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในแม่สอด	นางสาวรสตานา -	5 ชุมชน อิสลาม เขตเทศบาลนครแม่สอด ได้แก่ อัลซอร์ส บังคลา มาดีนี 1-2 มุฮัมมadiyah	มูลนิธิผู้หญิง
2	นิทานพื้นบ้านม้ง บ้านป่าหวาย ต. คีรีราษฎร์ อ. พบพระ จ.ตาก	นางสาวจิราภา แซ่वान	บ้านป่าหวาย ต. คีรีราษฎร์ อ. พบพระ จ.ตาก	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย
3	การศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำผ้ากัญชงของชาติพันธุ์ม้ง อ. พบพระ จ.ตาก	นางสาวสุนารี กรชูโชค	หมู่บ้านชุมชนม้งในตำบล คีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก	โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4
4	การศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่อุสุ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก	นางสาวทิพภา เวียงกุ่มภา	หมู่บ้านในตำบลแม่อุสุ จำนวน 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านแม่อุสุ บ้านที่โนะโค๊ะ บ้านมอทะ	โรงเรียนแม่อุสุวิทยา
5	โครงการเยาวชนศึกษาข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนกะเหรี่ยงเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน :กรณีศึกษาบ้านหนองหลวง	นายดาทุ เหล่ารัตนเจริญ	บ้านหนองหลวง ม.3 ต.สามหมื่น อ.แม่ระมาด จ.ตาก	มูลนิธิไอโซน
6	การออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะเหรี่ยงเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน	เด็กหญิง ญัฐธิดา มือแป	ชุมชนบ้านพะเด๊ะ หมู่ที่ 4 ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	สมาชิกรองการบริหารส่วนตำบลนายนิธย์ มือแป

ลำดับ	ชื่อโครงการ	หัวหน้าโครงการ	พื้นที่เป้าหมาย	องค์กรพี่เลี้ยง
7	โครงการการสร้างพลัง เครือข่ายเยาวชนเพื่ออนุรักษ์ ทรัพยากรป่าเทือกเขาเบอบาตู	นายศุภชัย เสมาศิริกุล	บ้านขุนแม่เหว้ย บ้านแม่อม ยะ ตำบลท่าสองยาง อำเภอท่าสองยาง จังหวัด ตาก และบ้านซอแซะกลา บ้านปอเคลอะเด บ้านเคาะ ทีโค๊ะ บ้านปางทอง บ้าน แม่วะหลวง อำเภอท่าสอง ยาง จังหวัดตาก	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย
8	Physical Creative Activities for Thoo Mweh Khee Migrant School.	Saw Pla Taw,Saw Keh Doh Htoo	Thoo Mweh Khee Learning Centre, 351 Moo 3, Phop Phra, Tak, 63160	ชูแมวกี๋
9	การออกแบบกิจกรรมในด้าน ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ท้องถิ่นของคนปกากะญอ บ้านป่าไร่เหนือ ต.พระธาตุ อ. แม่ระมาด จ.ตาก	นายปฏิภัทร มีแก้ว	บ้านป่าไร่เหนือ ต.พระธาตุ อ.แม่ระมาด จ.ตาก	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย
10	ดอกไม้เพื่อความมั่นคงทาง อาหารในบ้านห้วยน้ำนก ต. พบพระ อ.พบพระ จ.ตาก	นางสาวอุทัยวรรณ เหมสะอาด	บ้านห้วยน้ำนก ต.พบพระ อ.พบพระ จ.ตาก	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย

5. การให้ข้อเสนอแนะการทำโครงการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมูลนิธิสยามกัมมาจล ครอบคลุมประเด็น เรื่องความสำคัญของโจทย์การวิจัย ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อ ชุมชน และเยาวชน การพัฒนาเยาวชนที่นำไปสู่การเป็นพลเมืองของชุมชนและของประเทศ

6. การสรุปข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงงานวิจัยและนำเสนอต่อ สกว. ต่อไป

กิจกรรมที่ 7 การจัดเวทีพบทวนสถานการณ์เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์พื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์เยาวชนพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก
2. เป็นการสร้างเครือข่ายขององค์กรและชุมชนในการทำงานด้านเยาวชน

กลุ่มเป้าหมาย

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กุ มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน เครือข่ายเยาวชนบ้านพะเด๊ะ เครือข่ายเยาวชนบ้านปูเต๋อ มูลนิธิโอโซน มูลนิธิผู้หญิง โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 มูลนิธิตรุณาทร สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ตาก YPD มูลนิธิสายใยเยาวชน บ้านขุนแม่เหว่ย และนิสิตสาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว

วิธีการ

1. ประชุมวางแผนแบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในทีมวิจัยโดยการกำหนดบทบาทให้แต่ละคนรับผิดชอบในการจัดเวทีประชุม ได้แก่ ประสานกับผู้เข้าร่วมเวที การจัดเตรียมสถานที่ การทำกำหนดการประชุม การบันทึกการประชุม และการรายงานผลของการประชุม
2. ชี้แจงวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหาการดำเนินงานโครงการวิจัย แนะนำองค์กร หน่วยงาน และชุมชน ที่เข้าร่วมโครงการวิจัย
3. กิจกรรมการเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อมูลการทำงานเรื่องเด็กและเยาวชนในพื้นที่ อำเภอยายแดน จังหวัดตาก โดยให้แต่ละหน่วยงานได้นำเสนอบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน กิจกรรมหรือโครงการที่ดำเนินงานทั้งอดีตและปัจจุบัน
4. กิจกรรมการร่วมหารือการทำงานด้านเยาวชน ในพื้นที่ อำเภอยายแดน จังหวัดตาก (Mapping) โดยให้ผู้เข้าร่วมการประชุมเสนอชื่อองค์กรที่รู้จักบอกถึงหน้าที่และกิจกรรมขององค์กรนั้นๆ
5. กิจกรรมกลุ่มย่อย การแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา ผลการดำเนินที่ผ่านมา ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ อำเภอยายแดน จังหวัดตาก แยกตามประเด็น ได้แก่ สถานการณ์การศึกษา และการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม โดยองค์กร สิทธิและสวัสดิภาพเยาวชนโดยองค์กร เสี่ยงสะท้อนจากเยาวชน โดยเยาวชน
6. การนำเสนอผลการระดมความกลุ่มย่อย
7. การกำหนดประเด็นการทำงานวิจัยของเด็กเยาวชนจากแต่ละองค์กร เพื่อนำไปสู่การหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในผลการวิจัยได้นำเสนอผลออกเป็น 4 ส่วนได้แก่ 1) สถานการณ์เยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก ตามพื้นที่และประเด็นที่ศึกษา 2) รูปแบบการหนุนเสริมนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ 3) โครงการวิจัยของเยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก 4) องค์กรและหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก 5) การสร้างเครือข่ายกับองค์กรภาคีที่ทำงานด้านเยาวชน

4.1 สถานการณ์เยาวชนในพื้นที่ชายแดน

การวิเคราะห์สถานการณ์เยาวชนได้รวบรวมข้อมูลจากการเข้าพื้นที่พูดคุยกับเยาวชนและหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชน และได้ข้อมูลจากการจัดเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของหน่วยงานองค์กร และชุมชน โดยนำเสนอผลสถานการณ์ในระดับพื้นที่และตามรายประเด็นในเรื่องการศึกษาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชนดังนี้

4.1.1 สถานการณ์ระดับพื้นที่

จากการรวบรวมข้อมูล สถานการณ์จากเยาวชนในพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ และองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน สามารถสรุปได้ดังนี้

สถานการณ์ระดับหมู่บ้าน

ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สันทนา กลุ่ม จากพื้นที่จำนวนทั้งหมด 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านมอทีทะ บ้านแม่อมะ บ้านขุนแม่เหว้ย อำเภอท่าสองยาง บ้านห้วยกระทิง อำเภอแม่ระมาด บ้านปุดอ บ้านพะเคะ อำเภอแม่สอด

1. บ้านมอทีทะ อำเภอท่าสองยาง

เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ตำบลแม่อุสุ อำเภอท่าสองยาง ใกล้ต่อการเดินทางเข้าถึงหมู่บ้านโดยเฉาะในฤดูฝนเป็นไปอย่างยากลำบาก ชาวบ้านในพื้นที่ได้ปลูกข้าวโพดเป็นหลัก ควบคู่กับการทำไร่หมุนเวียน มีเด็กสามารถเข้าเรียนที่ห้องเรียนสาขาบ้านมอทีทะ โรงเรียนบ้านแม่พลู จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีไฟฟ้าใช้และไม่มีสัญญาณในการติดต่อทางโทรศัพท์ การติดต่อกับพื้นที่ภายนอกจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก การเก็บข้อมูลได้เก็บจากทั้งกลุ่มผู้ใหญ่ที่ให้ข้อสะท้อนถึงกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านและกลุ่มของเยาวชนเองที่ได้สะท้อนถึงสำคัญของตนเองและสิ่งที่ต้องการทำในอนาคตเพื่อพัฒนาพื้นที่ ชุมชน โดยมีผลดังนี้

ข้อสะท้อนจากผู้ใหญ่

สถานการณ์ของเยาวชน

เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านมอทีหะได้รับการศึกษาจนถึงชั้นประถมศึกษาที่มีห้องเรียนสาขาคู่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน หลังจากนั้นพบว่ามอทีหะ 90 ของเด็กในหมู่บ้าน จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทั้งไปศึกษาอยู่ในเขตอำเภออื่นภายใน จังหวัดและเขตต่างจังหวัด ส่วนร้อยละ 8-10 จะทำงานที่บ้าน ช่วยเหลืองานของครอบครัว และร้อยละ 2 ที่ทำงานอยู่ในต่างจังหวัด เช่น เชียงใหม่ และกรุงเทพมหานคร

ปัญหาของกลุ่มเยาวชน

หมู่บ้านมอทีหะเป็นชุมชนที่ปลอดภัยเสถียร เยาวชนไม่มีปัญหาเรื่องยาเสพติด ในชุมชนนั้นมีการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้มีการรักในบ้านเกิดตนเอง โดยในแต่ละปี จะมีพิธีผูกมัดข้อมือเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมไปถึงจะได้มีเวลาพบพูดคุยกับเพื่อนๆ ญาติ ที่ไม่ได้พบเจอกันมาในรอบปี และจะมีกิจกรรมของชุมชนด้วย เช่น การทำบุญ การรักษาทำความสะอาดชุมชน และการรักษาป่า คนที่ไปศึกษาเรียนต่อและทำงานต่างชุมชนจะต้องกลับมาทำพิธีผูกมัดข้อมือทุกคน แต่สำหรับบางคนนั้นไม่สามารถจะกลับมาทำพิธีได้เนื่องจากมีงานสำคัญทั้งในโรงเรียนและสถานที่ทำงาน หรือทางสถาบันการศึกษา และสถานที่ทำงานไม่เข้าใจในการทำพิธี จึงไม่เห็นความสำคัญของการต้องกลับบ้านไปประกอบพิธี และไม่อนุญาตให้กลับบ้าน ซึ่งทำให้เยาวชนหลายๆ คนไม่สามารถกลับมาทำพิธีในชุมชนได้ ส่งผลถึงเรื่องการสืบทอดวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ความคาดหวังของผู้ใหญ่ในชุมชน

ผู้ใหญ่มีความคาดหวังให้เยาวชน มีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อจะได้งานทำที่ดี มั่นคงและเท่าทันความเจริญ สามารถนำความรู้และสิ่งใหม่ๆ กลับมาพัฒนาในชุมชน และต้องการให้กลุ่มเยาวชนกลับมาทำงานร่วมกับหน่วยงานในชุมชน เช่น ช่วยงานในชุมชน วัด โรงเรียน เป็นต้น และเป็นอีกหนึ่งกำลังที่จะสามารถเป็นตัวเชื่อมสร้างความเข้าใจกับชุมชน องค์กร หน่วยงานภายนอก ที่สำคัญมีการศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนเพื่อ สอนลูกหลานให้เรียนรู้วัฒนธรรมต่อไปไม่หายสูญหาย

ข้อเสนอแนะจากเยาวชนในหมู่บ้าน

การมีส่วนร่วมกับชุมชน

เยาวชนในหมู่บ้านมอทีหะได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในที่ผ่านมาได้แก่ การทำฝาย ประปาชุมชน การพัฒนาโรงเรียน การเตรียมการรับเสด็จ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นงานของคนในชุมชนทุกคนที่ต้องมาร่วมกัน เยาวชนซึ่งเป็นวัยที่มีพลังกำลังมากจึงเป็นวัยที่สำคัญในการเตรียมงาน จัดงาน และการเก็บงาน เพราะจะต้องใช้แรงงานจากกลุ่มเยาวชน ที่เป็นวัยที่มีความคล่องแคล่วในการทำงาน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการสร้างสัมพันธ์กับหมู่บ้านอื่น เช่น งานกีฬา งานพัฒนาถนน งานวัด เป็นต้น เยาวชนยังเห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมของชุมชน โดยเข้าใจว่าถึงแม้จะศึกษาหรือทำงานในสถานที่ต่างหมู่บ้านจะต้องกลับมาร่วมงานพิธีสำคัญของหมู่บ้าน เช่น พิธีกรรมมัดมือ (ครอบครัว) พิธีกรรมในไร่ งานแต่ง

ความภาคภูมิใจ

เยาเวนมีความภาคภูมิใจในเรื่องของข้าว เนื่องจากการปลูกข้าวจนกระทั่งได้ข้าวมากิน ทำให้รู้ว่าข้าวมีความสำคัญมากในการรับทานในแต่ละครั้ง แต่ละวัน ซึ่งมีการคำนึงถึงการปลูกข้าวในปริมาณไหนถึงจะพอสำหรับการบริโภคทั้งปี ต่างจากคนพื้นราบที่ต่อซื้อข้าวกินซึ่งมีให้ซื้อโดยไม่ขาดสน และในกิจกรรมของชุมชนเป็นการสร้างความสามัคคี การช่วยเหลือกัน และการมีวัฒนธรรมของชุมชนตัวเองที่มีความแตกต่างจากชุมชนอื่น เยาเวนจึงมีความภูมิใจที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง

ความสำคัญของเยาเวน

เนื่องด้วยงานในชุมชนมีจำนวนหลายกิจกรรม และงานของชุมชนใกล้เคียงกันด้วย จึงทำให้บางกิจกรรมจัดขึ้นในเวลาเดียวกัน งานสำคัญหลายงานที่ผู้ใหญ่ทำไม่ได้ ทำไม่ทัน ทำไม่ไหว เยาเวนบ้านมอทีหะเองพร้อมที่จะคอยเป็นกำลังหลักให้กับทางผู้ใหญ่ และทุกครั้งที่มีการขอความร่วมมือจากทางผู้ใหญ่ กลุ่มเยาเวนยินดีที่จะให้การช่วยเหลือในการทำงานอย่างเต็มที่

ปัญหาของเยาเวน

จากสถานการณ์ปัจจุบัน เวลาช่วงฤดูฝนจะมีน้ำไหลหลากมาก และเพิ่งเคยเห็นว่ามีน้ำไหลหลากขนาดนี้ ซึ่งแต่ก่อนฝนต้องตกอยู่หลายวัน ถึงน้ำจะหลากแต่ในปัจจุบันตกเพียงชั่วโมงครึ่งน้ำก็ไหลหลากแล้วอาจเป็นเพราะต้นไม้มิและป่าไม้ถูกบุกรุกมากขึ้น จำนวนไม้ลดลง และมีการทำไร่ทำสวนตรงพื้นที่ป่าต้นน้ำ ส่วนในฤดูร้อนน้ำกลับมีน้อยลง ซึ่งต่างจากสมัยตอนเด็ก ซึ่งมีความกังวลว่าข้างหน้าน้ำอาจแห้งได้ เมื่อแต่ก่อนการทำกินจะเป็นแบบไร้หมุนเวียนเนื่องจากมีพื้นที่ในการทำกินกว้างจึงมีรอบอยู่ที่ 5-6 ปี ปัจจุบันพื้นที่ในการทำกินไม่เพียงพอสำหรับชุมชนที่เพิ่มมากขึ้นเลยส่งผลให้มีหลายคนได้เปลี่ยนจากการทำไร้หมุนเวียนเป็นปลูกพืชเชิงเดี่ยว และได้นำสารเคมีมาใช้ในการเกษตร และได้มีการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ โดยห้ามไม่ให้มีใครทำลายป่าในบริเวณป่าต้นน้ำแห่งนี้ แต่เคยมีการเปลี่ยนแหล่งต้นน้ำเนื่องจากกลัวการปนเปื้อนจากสารเคมีที่ใช้ในไร่ข้าวโพดจึงมีการดูแลแหล่งต้นน้ำโดยการทำฝายชะลอน้ำ ทำฝายกันทำประปาหมู่บ้าน เป็นต้น เยาเวนบ้านมอทีหะผู้ชายไม่สามารถจักสานได้ เนื่องจากไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ และทางพ่อแม่ผู้ปกครองไม่ได้บังคับให้ปฏิบัติ แต่ผู้หญิงทุกคน ร้อยละ 90 สามารถทอผ้าได้ และผู้ชายจะสามารถหาขอป่าตามผู้ใหญ่

2. บ้านแม่อมะเย อำเภอสองยาง

บ้านแม่อมะเยตั้งอยู่ในตำบลท่าสองยาง อำเภอสองยาง เป็นหมู่บ้านชาวปกากะญอที่มีวิถีชีวิตการทำกินแบบพึ่งพาอาศัยป่า และมีการทำไร้หมุนเวียนทุกครัวเรือนเป็นหลัก หมู่บ้านนี้มีผู้อาศัยอยู่ทั้งหมด 65 หลังคาเรือน มีศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่อมะเย จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัญหาในเรื่องพื้นที่ทำกินยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ชุมชนและเยาเวนได้ร่วมกันใช้กระบวนการวิจัยท้องถิ่นแก้ปัญหา การเก็บข้อมูลได้เก็บจากกลุ่มเยาเวนด้วยกัน สนทนากลุ่ม โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

สถานการณ์ของเยาเวน

เยาวชนในหมู่บ้านจะได้รับการศึกษาจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่หมู่บ้านเมื่อสำเร็จการศึกษา สามารถแบ่งเยาวชนได้เป็น 2 กลุ่ม คือ เยาวชนที่อยู่ในหมู่บ้าน และเยาวชนที่อยู่นอกหมู่บ้าน เยาวชนร้อยละ 50 ไปทำงานนอกหมู่บ้านและต่างจังหวัด เช่น ปราจีนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นต้น ร้อยละ 50 อยู่ในหมู่บ้าน โดยแบ่งเป็น กลุ่มคนที่ไม่เรียนต่อช่วยเหลือพ่อแม่ในการทำงานประมาณร้อยละ 25 ส่วนที่เหลือออกไปเรียนต่อที่ต่างหมู่บ้าน เช่น ปวช หรือสูงกว่า ม. 3 และกลุ่มที่ทำงานต่างจังหวัดนานๆ จะกลับมาบ้าน 1-2 ครั้งต่อปี

การมีส่วนร่วมกับชุมชน

หมู่บ้านแม่อมะ มีปัญหาเรื่องพื้นที่ทำกิน โดยเฉพาะการประกาศเขตพื้นที่อุทยาน ในหมู่บ้านมีผู้ถูกจับกุมด้วยข้อหาทำลายป่า บุกรุกพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านเกิดความไม่แน่ใจในเรื่องของการทำกินในพื้นที่ การทวงคืนผืนป่า โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ที่นำเสนอพื้นที่ทำกินของชาวบ้านไป เป็นพื้นที่ปลูกป่าสร้างรายได้ ทำให้กลุ่มเยาวชนได้ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาเรื่องพื้นที่ทำกินในพื้นที่ เยาวชนได้มีการรวมกลุ่มและคอยสนับสนุนงานในชุมชนและจัดกิจกรรมเพื่อชุมชนซึ่งได้มีการจัดกิจกรรมร่วมด้วยมาก่อนหน้านี้ มีดังนี้

- งานสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน เยาวชนได้ร่วมกันเก็บขยะ ในชุมชน จึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ใน การสนับสนุนถึงขยะให้กับชุมชน

- การพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การสร้างถนน การทำความสะอาดวัด
- เยาวชน ร่วมโครงการพื้นที่นี้ดีจัง เพื่อช่วยในการฟื้นฟู ประเพณี สมุนไพร การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม
- การจัดกิจกรรมกีฬา โดยจัดเป็นประจำทุกปี โดยหมู่บ้านแม่อมะเป็นผู้จัดงาน มีกีฬาหลายประเภท เช่น วอลเลย์บอล ชกเย่อ

- การลงแขก ช่วยเหลือ ทำไร่ การทำความสะอาดไร่ การหยอดเมล็ดพันธุ์
- การขับลำนำในงานศพ

การรวมกลุ่มกันของเยาวชนบ้านปางทองที่ พื้นที่ของหมู่บ้านกำลังได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่อุทยาน ทำให้เยาวชนต้องมีการรวมตัวกันเพื่อจับตำแหน่งปักพื้นที่ เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตพื้นที่ ที่ชัดเจน โดยได้รับการสนับสนุนและการช่วยเหลือของเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ

ข้อกังวลของเยาวชน

เรื่องพื้นที่ทำกิน ที่เกรงว่าจะถูกยึดพื้นที่ทำกิน ที่ดินทำกินไป จึงได้มีการทำโครงการปลูกป่าสร้างรายได้โดยเยาวชน ที่นำไม้มาปลูกเป็นไม้ที่ไม่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และได้มีการทำกิจกรรมโครงการที่ผู้นำไม่สนับสนุน เช่น งานวิจัย อาจส่งผลกระทบเรื่องความปลอดภัยของเยาวชน รวมถึงการสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้นำในชุมชนได้ รวมถึงเรื่องเทคโนโลยีความทันสมัยที่เข้ามาในชุมชน เช่น การใช้โทรศัพท์ มือถือ ซึ่งเยาวชนเองมีความกังวลในเรื่องนี้อย่างมาก ทั้งในการมีเวลาให้กันในกลุ่ม และรวมถึงการใช้งานของโทรศัพท์ที่ไม่จำเป็นมากเกินไปทำให้มีการพักผ่อนได้ไม่เต็มที่

ความคาดหวัง

กำลังจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือของเยาวชน การรวมกลุ่มกัน การเล่นเกม หรือการทำงานบุญประจำปี การช่วยเหลือกันในการทำไร่หมุนเวียน และมีความต้องการที่อยากให้มีการให้ความรู้ สืบทอดความรู้ โดยเฉพาะเรื่องวัฒนธรรมของหมู่บ้านเช่น การจักสาน ทอผ้า เป็นต้น

ปัญหา

- การรวมกลุ่มของเยาวชน เนื่องจากมีการรวมกลุ่มของเยาวชนหลายหมู่บ้าน พื้นที่ของแต่ละหมู่บ้านอยู่กันอย่างห่างไกลกัน และไม่มีสัญญาณในการติดต่อกัน ทำให้การสื่อสารการต้องล่าช้า
- การสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน
- การกล้าแสดงออกของเยาวชน เช่น จะไปพูดคุยกับผู้ใหญ่ บางครั้งการพูดคุยกับผู้ที่มีนิติภาวะต่างกัน และเคยเป็นผู้ที่เลี้ยงดู คอยสั่งสอนเรามาก่อน ทำให้ไม่กล้าที่จะเสนอแนะอะไรกับผู้ใหญ่

การถ่ายทอดความรู้

เยาวชนได้รับการถ่ายทอดความรู้ความสามารถโดยผู้ใหญ่ ซึ่งจะมีทั้งการเรียนรู้การถ่ายทอดด้วยการอธิบาย ก่อน แล้วมีการฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนให้ทำงานได้จริง การเรียกมานั่งแล้วเล่าเรื่องให้ฟัง มีการสอนได้แก่ เรื่องการจักสาน ทอผ้า และภาษา จากการอธิบายเสร็จก็จะเป็นการลงมือปฏิบัติสอนอย่างใกล้ชิดจนสำเร็จ

3. ชุมชนบ้านขุนแม่เหว่ย อำเภอท่าสองยาง

หมู่บ้านแม่ขุนแม่เหว่ยมีกิจกรรมร่วมกัน 2 โครงการ กิจกรรมบวชป่าต้นน้ำ ปันบุญมีปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น กิจกรรมแรกเป็นกิจกรรมบวชป่าต้นน้ำมีปัญหาเรื่องที่ทำกินกับเจ้าหน้าที่รัฐกับคนในชุมชน ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากคนในชุมชนไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย หากเจ้าหน้าที่รัฐประกาศเป็นเขตอุทยานทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตการอยู่อาศัยของคนในชุมชนเป็นจำนวนมากจึงได้จัดกิจกรรมบวชป่าต้นน้ำ ส่วนกิจกรรมปันบุญมีปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดขึ้นเพื่อรักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรมชาวกระเหรี่ยงในชุมชนสูญหายไปและสืบทอดดำเนินต่อไป เช่น การจักสาน การทอผ้ากระเหรี่ยง เป็นต้น ปัญหาที่พบของชุมชนไม่มีความรู้ในเรื่องของกฎหมาย ข้อดีในการจัดกิจกรรมในชุมชนนี้ชาวบ้านมีความกระตือรือร้น มีความสามัคคีในชุมชน เยาวชนได้รวมกลุ่มปรับความเข้าใจในเรื่องต่างๆ สิ่งที่ชุมชนอยากทำส่วนใหญ่คือการกำหนดเขตพื้นที่ในชุมชนให้ชัดเจนระหว่างพื้นที่เจ้าหน้าที่รัฐและพื้นที่ในชุมชน

4. บ้านห้วยกระทิง อำเภอแม่ระมาด

บ้านห้วยกระทิง ตั้งอยู่ในเขตตำบลพระธาตุ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่ด้านของทรัพยากรที่ป่าไม้ ไฟฟ้ายังไม่เข้าถึงชุมชน เส้นทางเข้าหมู่บ้านมีการพัฒนาขึ้นกว่าแต่เดิมมากแต่ก็ยังไม่ถึงขั้นดีที่สุด จำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่ชำนาญเส้นทางและการขับยานพาหนะในการเดินทางเข้าไปยังหมู่บ้าน มีการอาศัยอยู่แบ่งออกได้อีกเป็น 3 ปีกบ้าน มีประชากรทั้งหมด 64 หลังคาเรือน แต่เดิมคนในชุมชนมีการทำอาชีพเป็นไร่หมุนเวียน ซึ่งปัจจุบันได้มีการปลูกพืชแบบเกษตรเชิงเดี่ยวเข้ามาในชุมชน ชาวบ้านจึงแบ่งพื้นที่ทำกินออกเป็นสองส่วน คือทั้งยังคง

ทำไร่หมุนเวียนและปลูกพืชเชิงเดี่ยว และการปลูกพืชเชิงเดียวนั้นทำให้เกิดปัญหาในการนำสารเคมีมาใช้ในการประกอบอาชีพ จึงส่งผลให้ทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางน้ำมีการถูกทำลาย และยิ่งนับวันธรรมชาติที่เคยสมบูรณ์ยิ่งลดลง

ข้อสะท้อนจากผู้ใหญ่

ปัญหาของกลุ่มเยาวชน

เด็กและเยาวชนไม่ชอบไปเรียนและไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของสถานศึกษา หลังจากเลิกโรงเรียนกลับบ้าน เด็กและเยาวชนไม่ยอมทำการบ้าน เด็กไม่เคารพครู เจ้าหน้าที่ ผู้ใหญ่ซึ่งในตัวเด็กและเยาวชนมีความรู้ความสามารถแต่ไม่มีความอดทน และไม่มีทุนการศึกษา เมื่อจบจากการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้ว ไม่สามารถเข้ามหาวิทยาลัยได้ จึงส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีประสบการณ์น้อย ไม่ค่อยได้เห็นโลกภายนอก ไม่มีความกล้าแสดงออก ไม่กล้าคุยภาษาไทยกับคนแปลกหน้าที่เข้ามาในหมู่บ้านเด็ก และเยาวชนไม่สนใจการจักสาน-เยาวชนชายสถาบันทางศาสนาไม่ค่อยเข้าโบสถ์

ความคาดหวังของผู้ใหญ่ในชุมชน

ในช่วงเทศกาลอยากให้มีกิจกรรมของเด็กๆ และกลุ่มเยาวชน ให้เด็กมีกิจกรรมพบปะพูดคุยกันบ่อยๆ อย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง เพื่อให้ห่างไกลจากยาเสพติดในช่วงปิดเทอม เช่น มีการจัดกีฬา ประกวดแข่งขันดนตรี (เวที) เป็นต้น การสืบทอดมรดกและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน เช่น พิธีกรรมต้นสะดือ โตธาเป็น เตะหน้า เป็นต้น เด็กและเยาวชนต้องมีการฝึกเป็นผู้นำต่อจากผู้ใหญ่ทั้งผู้นำทางศาสนาในโบสถ์8และในหมู่บ้าน และแบ่งเบาภาระหน้าที่ให้กับผู้ใหญ่ได้ โดยการร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมในการต้อนรับแขกที่เข้ามาในหมู่บ้าน กล้าพูด กล้าแลกเปลี่ยน มีความเคารพ และรักผู้หลักผู้ใหญ่

ข้อกังวลของผู้ใหญ่

เรื่องการดื่มสุรา และปัญหายาเสพติด คืออีกปัจจัยที่ชุมชนบ้านห้วยกระทิงเองไม่สามารถที่จะแก้ไขกันได้เอง และยังกังวลถึงเรื่องการสืบทอดวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไป เช่น วัฒนธรรมจักสาน โตธา และเล่นเตะหน้า กลัวลืมความเป็นชาติพันธุ์เผ่าปกากะญอ เยาวชนส่วนมากเรียนจบแต่ไม่มีงานทำ ได้งานที่ด้อยกว่าการศึกษา

ข้อสะท้อนจากเยาวชน

ปัญหาของกลุ่มเยาวชน

เนื่องด้วยหมู่บ้านห้วยกระทิงเป็นชุมชนที่อยู่ชุมชนที่ขุนบทและเป็นชุมชนที่อยู่ในป่าลึกและเปี่ยมล้นด้วยความอุดมสมบูรณ์ทางป่าไม้และสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงชุมชนเลยยังเป็นปัญหามาถึงทุกวันนี้ บ้านห้วยกระทิงมีได้มีโรงเรียนทำการสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อจบจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วเยาวชนจะต้องย้ายไปเรียนที่อื่นๆ ซึ่งจะต้องจากกับผู้ปกครอง และต้องใช้งบประมาณทุนการศึกษา แต่การได้รับการสนับสนุนที่ไม่เพียงพอ ขาดทุนในการศึกษาทำให้เยาวชนไม่สามารถที่จะไปศึกษาต่อที่อื่นๆได้ จึงส่งผลให้เยาวชนมีความรู้แค่เพียงชั้นประถมศึกษาชั้นปี

ที่ 6 แต่สำหรับคนที่ครอบครัวมีกำลังที่สามารถจะส่งเรียนได้ แต่เนื่องด้วยพื้นฐานในการเรียนอาจน้อยกว่าโรงเรียนอื่นๆ ทำให้ถูกมองไม่เรียนไม่เก่ง จึงส่งผลให้เยาวชนขาดความมั่นใจในการเรียน และไม่มีกำลังใจที่จะเรียน เพราะขาดโอกาส ฐานะทางบ้านไม่ดี-เด็กจบมาไม่มีงานทำและในกลุ่มเยาวชนที่เรียนจบระดับสูงมา ได้งานทำ แต่ได้รับค่าตอบแทนไม่เท่าใบประกาศที่ได้มา ไม่มีงานให้ทำที่มั่นคง เป็นหลักแหล่ง เยาวชนเลยต้องกลับมาใช้ชีวิตอย่างดั้งเดิมที่คนรุ่นก่อนๆทำมา และในชุมชนนั้นผู้ใหญ่ไม่สนับสนุนเด็กและเยาวชนในการทำงานโดยกลุ่มเยาวชน ยังไม่เข้าใจความหมายของเด็กยุคใหม่ เด็กและเยาวชนมีบทบาทในการออกความคิดเห็นในชุมชนน้อย ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ขยะเคลื่อนในหมู่บ้าน ไม่มีการจัดการขยะ เป็นต้น ชุมชนบ้านห้วยกระตังเป็นชุมชนที่ไฟฟ้ายังไม่เข้าถึงชุมชน ความสะดวกสบายและการใช้เครื่องไฟฟ้าเพื่อประหยัดเวลาจึงไม่มี ด้านสุขภาพสถานอนามัยยังขาดเจ้าหน้าที่ ที่มีความเชี่ยวชาญ และไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำรองรับการเจ็บป่วยฉุกเฉิน

ความคาดหวัง

มีพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนได้ออกความคิดเห็น มีเวทีแลกเปลี่ยนกับผู้ใหญ่ในชุมชน หมู่บ้านมีระบบการจัดการขยะที่ดี มีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมของหมู่บ้านสำหรับการที่จะสามารถถ่ายทอดให้กับเยาวชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชนได้ และต้องการที่จะมีไฟฟ้าใช้เพื่อความสะดวกสบายในการช่วยงานหลายๆด้าน หมู่บ้านปลอดภัยและไม่มีมลพิษในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังต้องการที่จะให้ทุกคนมีงานทำ มั่นคง มีรายได้ จบแล้วมีงานรองรับ มีหมอประจำหมู่บ้าน (จันทร์-ศุกร์) มีสนามกีฬาประจำหมู่บ้าน ที่รองรับกีฬาหลายประเภท มีครูฝึกสอนกีฬา มีผู้สนับสนุน และที่สำคัญมีทุนสนับสนุนให้เด็กเรียนจบสูงๆ มีการจัดการเรียนการสอนพิเศษ 5 วิชาหลัก และได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่

ข้อกังวลของเยาวชน

สำหรับกลุ่มเยาวชนที่ใกล้จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาแล้ว มีความกังวลในเรื่อง พ่อแม่จะไม่สามารถส่งเรียนต่อจนจบตามที่เด็กหวัง และกลัวไม่มีที่เรียน กลัวติด 0 ร มส. เพราะพื้นฐานเด็กไม่ดี ขาดความมั่นใจคิดว่าตนเองไม่เก่ง และตามเพื่อนในการเรียนไม่ทัน และยังกังวลว่าจบมาไม่มีงานทำ เรื่องของสภาพแวดล้อมในชุมชนก็เช่นกัน ขยะเต็มหมู่บ้าน ทำให้ชุมชนบ้านห้วยกระตังไม่น่าอยู่

5. เยาวชนบ้านปูเต๋อ อำเภอแม่สอด

หมู่บ้านปูเต๋อ เป็นหมู่บ้านชาติพันธุ์ปกากะญอ ตั้งอยู่ที่ ม.4 ตำบล แม่กุ อำเภอ แม่สอด จังหวัดตากมีชื่อภาษาปกากะญอว่า “แบวกลา” ซึ่งแปลว่าถิ่นที่อยู่ของชาวปกากะญอเชื้อสายคาเรนนี้ จากคำบอกเล่าของพี่พะหม่องวง ภราดรวิสุทธิ ผู้อำนวยการชุมชนบ้านปูเต๋อกล่าวว่า ปูเต๋อได้ก่อตั้งประมาณ 200 บ้านปูเต๋อเป็นหมู่บ้านของชนเผ่าปกากะญอที่มีอาชีพหลักคือการทำเกษตร โดยการทำการเกษตรของชาวบ้านที่มีการปลูกพืช ได้แก่ ข้าวโพด อ้อย ข้าว ถั่วเขียว มันสำปะหลัง เป็นต้น และมีความอนุรักษ์ในการเลี้ยงช้างซึ่งมีการสืบทอดส่งต่อมายังรุ่นสู่รุ่น การเลี้ยงช้างจะเลี้ยงตามภูมิปัญญาของคนปกากะญอ การเลี้ยงช้างเพื่อช่วยเหลืองานเกษตรและเป็นยานพาหนะ

สถานการณ์ของเยาวชน

ด้านการศึกษาของเยาวชนในบ้านปูเต๋อ บ้านปูเต๋อได้มีสถานการศึกษาโดยเริ่มเข้าเรียนตั้งแต่อนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเยาวชนร้อยละ 90 จบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และจบ การศึกษาชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 หรือ ปวช. อยู่ที่ประมาณร้อยละ 70-80 ส่วนร้อยละ 50 นั้นอยู่ในช่วงที่กำลังศึกษาเรียนต่อระดับปริญญาตรี และปวส. สำหรับเยาวชนมีเป้าหมายที่เรียนสูงๆ นั้นจะไม่มาทำงานการเกษตรกรเป็นงานหลัก จะช่วยทำเพียงช่วยงานครอบครัวเท่านั้น ส่วนในคนที่ตัดสินใจที่ไม่เรียนต่อหากจบจากโรงเรียนบ้านปูเต๋อ หรือจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นั้นก็จะออกมาทำงานเกษตรกรตามที่ครอบครัวทำมา

การมีส่วนร่วมกับชุมชน

เยาวชนถือเป็นเป็นอนาคตของหมู่บ้านปูเต๋อ รวมถึงยังเป็นความหวังของคนรุ่นเก่า เมื่อก่อนนั้นเยาวชนยังไม่มีบทบาทในการทำงานร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรและงานของชุมชน ตั้งแต่หลังจากมีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนบ้านปูเต๋อขึ้นมา เยาวชนจึงได้มีบทบาทและได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ส่งเสริมหมู่บ้าน เช่น การบวชป่า วันช้างไทย ทำผายชะลอน้ำ การประชาสัมพันธ์ และการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมด้วยการอนุรักษ์ เป็นต้น เยาวชนมีความสนใจในงานความรู้อย่างคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นงานหนัก เด็กจะสนใจมาก โดยเด็กแลเยาวชนที่ไม่ทำอะไรทำนา เลี้ยงช้าง เลี้ยงช้างต้องไม่ทำอย่างอื่น ปัจจุบันเปลี่ยนแปลง เป็นเลี้ยงช้างด้วยทำไร่ข้าวโพดด้วย

ปัญหาของเยาวชน

เรื่องอบายมุขทั้งหลาย ได้แก่ เหล้า เบียร์ บุหรี่ เป็นต้น ซึ่งเป็นอีกสาเหตุและต้นเหตุหลายๆ ครั้งที่ทำให้เยาวชนขาดสติและมีการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้น เรื่องการใช้โทรศัพท์ ทำให้เกิดการพูดคุยกันของกลุ่มเยาวชนและผู้อื่นน้อยลง เช่น เมื่อมีการประชุม เยาวชนก็กดแต่โทรศัพท์ที่ไม่สนใจการประชุม ทำให้บรรยากาศในการประชุมเสีย และไม่ทราบรายละเอียดในการประชุมทุกเรื่อง

ข้อกังวลของเยาวชน

เมื่อสมัยแต่ชุมชนบ้านปูเต๋อได้เห็นภาพที่สวยงามในเรื่องน้ำ แต่เมื่อมาถึงปัจจุบัน น้ำแห้ง น้ำเสีย ซึ่งอนาคตจะเป็นอย่างไร ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำ แหล่งน้ำที่เคยสามารถลงไปเล่นได้กลับเล่นน้ำไม่ได้ เรื่องของป่า ภูเขาหัวโล้น เวลาฝนตกน้ำท่วม น้ำหลากเร็วมาก น้ำหลาก ปัจจุบันน้ำแดงมากเลย ซึ่งเกิดจากการปลูกข้าวโพด ข้าวโพดปลูกปีละ 2 ครั้งแล้วมีการสูบน้ำขึ้นไปใช้ ปูเต๋อเป็นพื้นที่ปลายน้ำแล้ว การใช้น้ำผิดฤดูกาล ใช้ 3 รอบต่อฤดูกาลทำให้น้ำไม่พอใช้ เมื่อแต่ก่อน เสาร์อาทิตย์ ไปหาปลา นก หนู แต่ก่อนอยู่กับธรรมชาติ แต่ปัจจุบันพื้นที่ป่าลดลงและเริ่มมีสัตว์น้อยลงตามด้วย เรื่องน้ำยังเป็นความกังวลหลักของคนในชุมชนและได้มีการใช้น้ำประปา ร่วมกับเทศบาล ปัญหาพืชเชิงเดี่ยว ข้าวหอมสาคู ลงไปในแหล่งน้ำ การซื้อตปลา ช่วงที่เขายาวชนบ้านปูเต๋อเห็นปัญหาของชุมชน จึงเกิดการตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นมาเพื่ออนุรักษ์และขับเคลื่อนหมู่บ้าน การรวมกลุ่มเยาวชน ช่วยฟื้นฟู สร้างจิตสำนึกให้กลุ่มเยาวชนที่สนใจวัฒนธรรม รวมถึงการรักษาความสะอาดภายในชุมชน เรื่องขยะ ที่ขยะไม่เป็นที่เป็นทาง อยากทิ้งตรงไหนก็ทิ้ง ไม่มี

ระบบการจัดการ ซึ่งรุ่นพ่อแม่จะแยกขยะแล้วเอาไปแบ่งขายแต่ยังทำกันไม่มาก ขยะในชุมชนจึงมีมากและเต็มท้องถนน ข้างถนน และสถานที่ต่างๆในชุมชน เริ่มแก้ไข เยาวชนเดินเก็บขยะเดือนละครั้ง ยิงนานไปจิตสำนึกก็น้อย แต่เมื่อเยาวชนยังเก็บก็ยิ่งทิ้ง เพราะผู้ที่ทิ้งขยะนั้นยังไม่เห็นว่าการทิ้งขยะนั้นจะส่งผลกระทบต่อตัวเอง

การถ่ายทอดความรู้

ลูกหลานเด็กและเยาวชนบ้านปุเตอทุกคนจะได้เห็น ได้ตามช้าง ได้ฝึกช้าง ไปควบคู่กัน คนที่ไม่มีช้างก็จะเห็นช้าง ถึงแม้สำหรับบางคนที่ไม่มีช้างก็ตาม ก็จะมีส่วนร่วมในการเลี้ยงช้างเห็นช้าง และได้ทำทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับช้างหรือพิธีช้าง

ความคาดหวังของเยาวชน

สร้างเครือข่ายเยาวชน ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน รู้จักการแบ่งเวลาและการเสียสละเวลาเพื่อส่วนรวม เช่นการทำความสะอาดคูคลอง บำรุงรักษาคูคลอง แกนนำต้องเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นชวนน้องๆ รุ่นหลังมาสนใจหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มเล็กๆ ในวันข้างหน้าอาจจะเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น การปลูกพืชหรืองานอื่นๆ ไม่อยากให้มีการใช้สารเคมี เพื่อไม่ให้เกิดการทำลายทรัพยากรของดิน และต้องการให้มีโครงการปลูกไม้และพืชสมุนไพรปลอดสารพิษอนาคต อาจจะมีการขุดสระให้มีแหล่งน้ำของตนเอง กิจกรรมของเยาวชนไปปลูกป่า หมู่บ้านให้อะไรเรามา จึงอยากที่จะตอบแทนคุณหมู่บ้าน

6. บ้านพะเต๊ะ อำเภอแม่สอด

บ้านพะเต๊ะเป็นชุมชนชาติพันธุ์ชนเผ่าปกากะญอ ที่มีการดำรงชีวิตตามวิถีภูมิปัญญาของคนชนเผ่าปกากะญอ และยังมีความเชื่อทางพิธีกรรมในหลายๆ เรื่องในการดำเนินกิจกรรมชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพส่วนมากเป็นการทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว และเป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี จึงทำให้พิธีกรรมบางพิธีกรรมเริ่มที่จะไม่มีการสืบทอดต่อและเริ่มจะหายไป

สถานการณ์ของเยาวชน

เนื่องจากหมู่บ้านพะเต๊ะเป็นหมู่บ้านที่มีเยาวชนมีความพร้อม การให้ความร่วมมือจึงได้จัดกีฬา "เชื่อมความสัมพันธ์ชนเผ่าปกากะญอ" มีหลายอำเภอที่มาร่วมกิจกรรม อ.แม่ระมาด อ.ท่าสองยาง อ.พบพระ อ.แม่สอด การจัดกีฬาแต่ละครั้งได้สำรวจว่าคนที่มาเล่นกีฬามาเป็นคู่ จึงได้มีแนวคิดร่วมกับมูลนิธิเข้าใจเรื่องผู้หญิงในเรื่อง ท้องไม่ท้อง ท้องก่อนวัยเรียน ให้กับเด็ก เยาวชนที่มากเล่นกีฬาจัดอบรมให้ความรู้เด็ก เยาวชน เรื่องท้องไม่ท้อง การป้องกันตัวเอง การตั้งท้อง สุขภาพการเล่นกีฬา ความเสี่ยงปัจจัยอื่นๆเช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา และยาเสพติด เป็นต้น ทำร่วมกับตำบลและมีเยาวชนที่เข้าร่วมในแต่ละหมู่บ้าน เช่น บ้านขุนห้วย บ้านถ้ำเสือ บ้านพะเต๊ะ บ้านห้วยน้ำนั้ก เมื่อการอบรมเสร็จก็จัดกีฬาให้แข่งขันกัน สิ่งที่ยาวชนได้รับคือการรู้จักป้องกันตนเอง การให้ความเข้าใจให้ความรู้แก่ผู้ปกครองร่วมด้วย เพื่อหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหา

กิจกรรมโครงการที่ดำเนินการ

1. กิจกรรมที่เพิ่มเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านหนังสือ เด็กและเยาวชนปัจจุบันมีการอ่านหนังสือน้อยเนื่องจากมีสื่อ เทคโนโลยี เว็บไซต์มากขึ้น จึงได้จัดทำศูนย์การเรียนรู้ส่งเสริมวัฒนธรรมบ้านพะเต๊ะเปิดโอกาสให้เด็ก เยาวชนบ้านพะเต๊ะได้ใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือ ให้เด็กใช้เวลาว่างในการอ่าน

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องของการทอผ้า การรำตง เป็นการละเล่นพื้นบ้านของปกาเกอะญอ ผ้าทอนำเสนอ นิทรรศการต่างๆที่ได้รับเชิญ เพื่อให้คนได้เห็นได้เรียนรู้ได้สัมผัสวิถีชีวิตปกาเกอะญอ ชุมชนคนบนดอย

3. กิจกรรมค่ายอาสา ให้เด็กเยาวชนได้ร่วมแจกจ่ายผ้าห่มหมู่บ้านที่ห่างไกล หมู่บ้านที่เดือนร้อน ร่วมเล่นกีฬา ทำกิจกรรมอื่นร่วมกับชุมชน เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ ให้ทำกิจกรรมร่วมกันให้เด็ก เยาวชนได้มีน้ำใจ รู้จักการให้ เด็ก และเยาวชนที่ร่วมทำกิจกรรมด้วยกันมีตั้งแต่อายุ 9-15 ปี และ 16-18 ปี

สถานการณ์ระดับองค์กร

จากการรวบรวมข้อมูล สถานการณ์จากเยาวชนขององค์กรที่ทำงานด้านเยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน โดยมีองค์กรที่ร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ของเยาวชนทั้งหมด 8 องค์กร ได้แก่ มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิ โอโซน มูลนิธิศุภนิมิต สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตาก โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 YPD KAREN และมูลนิธิสายใยเยาวชน ได้ข้อสรุปของแต่ละองค์กรดังนี้

1. มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน

ภารกิจหรือเป้าหมายหลักขององค์กร

เป้าหมายของมูลนิธิช่วยไร้พรมแดน ได้แก่ การช่วยเหลือเด็กในเรื่องการได้รับสิทธิทางการการศึกษาและด้านอื่นๆโดยการทำงานควบคุม 5 ด้าน คือ การศึกษา สุขภาพ การคุ้มครองเด็ก แกนนำเยาวชน การพัฒนาชุมชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับสิทธิ

กลุ่มเยาวชนเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายคือเน้นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำครอบครัวทำงาน เด็กที่ถูกทอดทิ้งและอ่อนแอที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือระดับสูงได้ ลี้ภัยมากับพ่อแม่เข้ามาอาศัยอยู่พื้นที่ อ.แม่สอด อ.แม่ระมาด และ อ.ท่าสองยาง

กิจกรรมโครงการที่ดำเนินการ

สนับสนุนด้านการศึกษาเด็กข้ามชาติที่อยากศึกษาในโรงเรียนไทยในพื้นที่ชุมชนอิสลาม ในอำเภอแม่สอดและในพื้นที่รอบนอก กับกลุ่มเด็กข้ามชาติ นอกจากนี้ได้จัดทำโครงการในเรื่องสุขภาพ การคุ้มครองเด็ก มูลนิธิได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่ทำร่วมกับเด็กและเยาวชนโดยสนับสนุน 64 ศูนย์การเรียนรู้ จัดฝึกอบรมให้แก่เยาวชนในเรื่อง สิทธิเด็ก สุขภาพ เพื่อให้สามารถนำไปเผยแพร่ต่อให้เพื่อนในโรงเรียนหรือชุมชนเด็กและเยาวชนจะได้รับความรู้ การอบรมทำตัดต่อมีเดีย การทำสื่อ เพื่อนำไปใช้ในชุมชนของตนเองและกิจกรรมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมส่องผิงมาและไทยที่

บริเวณตลาดสะพานริมเมยไทย-พม่า ซึ่งจะให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม มีการประชุมร่วมกันการจัดงานภายในแนวคิดของเด็ก

ข้อกังวลขององค์กรที่มีต่อเยาวชน

ข้อกังวลในการทำงานเด็กที่อยู่ในโรงเรียนไทยยังไม่รู้สิทธิของตนเอง และพยายามให้เด็กได้เรียนรู้ให้เด็กได้สื่อสารออกมา ได้กล้าแสดงออก จึงต้องพยายามอีกมากที่ต้องหาพื้นที่ให้เด็กได้กล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น และยังมีข้อจำกัดเพียงในเขตพื้นที่

2. มูลนิธิผู้หญิง

ภารกิจหรือเป้าหมายหลักขององค์กร

มูลนิธิผู้หญิงดำเนินการพัฒนาสตรีให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหา ตลอดจนรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงปัญหาที่ผู้หญิงเผชิญอยู่ในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้หญิงได้รับสิทธิเสมอภาคระหว่างเพศให้มีความสำคัญกับผู้หญิงเป็นสำคัญผู้หญิงที่ได้รับการล่วงละเมิดจากความรุนแรงทางเพศในรูปแบบต่างๆ

กลุ่มเยาวชนเป้าหมาย

เป็นกลุ่มเยาวชนสตรีมุสลิมข้ามชาติที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครแม่สอด

กิจกรรมโครงการที่ดำเนินการ

มูลนิธิมีนักกฎหมายให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือ เช่นที่ผ่านมาได้ผลักดันให้มีกฎหมายนโยบายที่มีการส่งเสริมสิทธิของผู้หญิง ซึ่งเราได้ทำวิจัยผลักดันให้เกิด พรบ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว ได้จากการทำวิจัยจากประสบการณ์ผู้หญิงไทยที่ถูกทำร้ายโดยเอางานวิจัยนี้มาเป็นนโยบายกฎหมายเรื่องการค้ามนุษย์และทำให้เกิด พรบ. คุ้มครองขึ้นร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ และล่าสุดได้ส่งเสริมผลักดันให้เกิด พรบ. ใหม่เพิ่มคือความเสมอภาคระหว่างเพศ เป็นภาพรวมระดับประเทศเรามีเป้าหมายทำงานร่วมกันผู้หญิงที่หลากหลายมีประสบการณ์เช่น กลุ่มผู้หญิงชาติพันธุ์ที่มีประสบการณ์มาจากการค้ามนุษย์ที่ถูกหลอกไปค้ามนุษย์ กลุ่มผู้หญิงในภาคอีสานการศึกษา การสร้างให้ผู้หญิงเป็นผู้นำ กลุ่มผู้หญิงมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้ผลกระทบจากความรุนแรง และเด็กที่พ่อแม่ถูกจับหรือถูกกล่าวว่าเป็นผู้ก่อการร้าย เขาจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างไรและมีประสบการณ์ทำงานกับเด็กที่ได้รับผลกระทบจากสันติภาพผู้หญิงเป็นหมายและเด็กกำพร้า ด้วย จนกระทั่งได้เริ่มทำงานกลุ่มเด็กชาติพันธุ์ที่มาจากการค้ามนุษย์ 3 ประเทศเพื่อบ้านที่สถานการณ์ค่อนข้างรุนแรงโดยเริ่มที่ ตม.สวนรมกทม. เพื่อศึกษาเด็กที่ถูกจับจากการค้ามนุษย์เป็นเด็กที่มาหลายๆประเทศ เป็นเด็กชาติพันธุ์ที่ไร้สัญชาติจากชายแดนไทย จึงได้รับรู้สถานการณ์เหล่านี้ และพบว่าจะถูกผลักดันออกนอกประเทศ เช่น ถ้าเป็นพม่าผลักดันที่แม่สอด คนลาวผลักดันที่หนองคาย มุกดาหาร อุบลราชธานี กำพูชาผลักดันที่ จ. สระแก้ว มูลนิธิจึงพยายามช่วยให้บุคคลเหล่านี้กลับบ้านได้อย่างปลอดภัย จึงได้มาตั้งศูนย์ที่อำเภอแม่สอด เพราะบุคคลเหล่านี้มาจากที่ไกล หมู่บ้านอื่น รัฐอื่นในประเทศแล้วมาถูกผลักดันกลับไปซึ่งพวก

เขาไม่สามารถกลับบ้านเองได้ เป็นเหตุทำให้เกิดผลประโยชน์ซับซ้อน จึงต้องมาทำงานร่วมกันคนในพื้นที่จนได้พบว่า ปัญหาในพื้นที่มีจำนวนมาก ปัญหาเรื่องความรุนแรงผู้หญิงและเด็ก ปัญหาเรื่องการละเมิดทางเพศที่พบมากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มแรงงานงานชาติ กลุ่มชายขอบ 5 อำเภอชายแดน เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนห่างไกลมีปัญหาในการเข้าถึงการบริการของรัฐไม่เพียงพอมูลนิธิผู้หญิงจึงได้มีโครงการจัดให้มีการบริการความช่วยเหลือกับผู้หญิงและเด็กที่ได้รับความรุนแรงในพื้นที่ มีการบริหารบ้านพักช่วยเหลือด้านกฎหมาย

ตอนนี้มูลนิธิผู้หญิงได้สนใจกลุ่มเด็กพม่ามุสลิม เนื่องจากว่าเด็กพม่ามุสลิมเป็นเด็กที่เปราะบางมากกับปัญหาการไม่ยอมรับเป็นพลเมืองจากประเทศของตนเองและประเทศไทย มีปัญหาการใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สอดไม่เคยถูกยอมรับให้เป็นพลเมือง ไม่มีส่วนร่วมในสังคมหรือไม่สามารถขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานในประเทศไทยและหากมีความรุนแรงที่เกิดขึ้นในคนกลุ่มนี้ไม่มีหน่วยงานใด ภาครัฐหรือเอกชนเข้าไปให้ความช่วยเหลือจึงทำให้พวกเขาจัดการกันเอง เพราะฉะนั้นทางมูลนิธิผู้หญิงต้องเข้าไปแทรกแซงเพื่อให้กระบวนการยุติธรรม การบริการทางกฎหมายได้ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือเขา เพื่อให้เขาได้รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งเป็นพลเมืองของที่นี่ด้วยการเป็นพม่ามุสลิมมีความเชื่อทางศาสนาหรือความเชื่อเป็นประเพณีบางอย่างที่กีดทับการเป็นผู้หญิงที่เป็นกรอบเรื่องของเพศ การวิเคราะห์ปัญหานี้ผู้หญิงพม่ามุสลิมจะถูกกีดทับในเรื่องนี้มาก เช่น เวลาที่เด็กผู้หญิงถูกละเมิดถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องปกปิด ความเชื่อนี้ส่งผลและยังมีอยู่ในชุมชนพม่ามุสลิม หรือภรรยาถูกทำร้ายปางตายก็ไม่สามารถไปแจ้งความได้ ซึ่งความเชื่อที่ขัดกับหลักกฎหมายบ้านเมืองก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้ และกิจกรรมที่ผ่านมาได้นำเด็กผู้หญิงมาเพื่อให้เขาได้รับการเสริมพลังให้เด็กผู้หญิงได้มีความรู้สึกว่ามีความสามารถ มีศักยภาพไม่ต่างกับเด็กผู้ชาย ในบางกลุ่มชาติพันธุ์สถานะผู้หญิงจะด้อยกว่าเสียงของเด็กผู้หญิงจะไม่ถูกได้รับฟังการแสดงความคิดเห็น การนำเสนอออกมา เพราะฉะนั้นจึงพยายามทำงานร่วมกับเด็กผู้หญิงในชุมชนเราเข้าไปหาเขาทำให้เขารู้สึกดีและเข้าถึงปัญหาของเขาคืออะไร ซึ่งพบในชุมชนส่วนใหญ่เป็นปัญหาเรื่องการข่มขืนหรือถูกล่วงลาม มูลนิธิผู้หญิงจึงหาทางป้องกันหรือช่วยเหลือวิธีแก้ปัญหาได้อย่างไร โดยกิจกรรมที่ผ่านมาได้เราพาเด็กผู้หญิงมาให้ความรู้เรื่องความรู้แรง สอนเรื่องสิทธิที่มีศักยภาพเท่ากับผู้ชาย การเรียนรู้กระบวนการยุติธรรมการได้รับสิทธิที่ควรจะได้รับทัศนศึกษาดูงานสถานที่ต่างๆ และให้เขาได้นำความรู้ย่อยที่ได้มาทำเป็นนิทานวาดรูปเพื่อที่จะให้เขาได้ไปเผื่อแพร่ให้เพื่อนในชุมชนได้รู้ เป็นเด็กกลุ่มเล็กที่ทางมูลนิธิผู้หญิงทำด้วยและอาจต่อยอดให้เด็กได้สามารถเป็นผู้นำและส่งเสริมต่อไปได้

ข้อกังวลขององค์กรที่มีต่อเยาวชน

ข้อกังวล ปัญหาและความเปราะบางอย่างมากที่ทางมูลนิธิผู้หญิงพบคือเรื่องอคติความไม่เข้าใจทางเชื้อชาติพม่ามุสลิมซึ่งทางมูลนิธิผู้หญิงต้องนำเด็กเหล่านี้มาทำความเข้าใจและอยู่ร่วมกันได้

3. มุลนิธิโอโซน

ภารกิจหรือเป้าหมายหลักขององค์กร

มูลนิธิโอโซนทำงานเกี่ยวกับการป้องกันสารเสพติด มีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดด้วยวิธีฉีด เป็นการป้องกันการติดเชื้อ HIV และไวรัสตับอักเสบบี และลดอัตราผู้ได้รับอันตรายจากสารเสพติด มีวิสัยทัศน์ คือ เป็นผู้นำในการสื่อสารเรื่องยาเสพติด และทำงานร่วมกัน 12 จังหวัด มีพื้นที่จุดบริการประชาสัมพันธ์อยู่ 14 จุด จังหวัดตากตั้งอยู่ที่อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตา พื้นที่ทำงานหลักๆมี 2 อำเภอ คือ อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง มูลนิธิโอโซนทำงานเกี่ยวกับการขยายข้อมูลความรู้เรื่องยาเสพติด บางคนรู้จักและไม่รู้จักยาเสพติดแต่ได้มองในมุมที่น่ากลัว แต่ยาเสพติดหลายๆตัว ตรงกันข้ามสามารถใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตเป็นยารักษาโรค เช่น คนสมัยก่อนที่อยู่ห่างไกลจากโรงพยาบาลมีปัญหาในเรื่องเวลาในการเดินทาง ยานพาหนะ ระยะการเดินทางและสภาพสังคมไม่เอื้ออำนวยจึงทำให้คนในชุมชนจำเป็นต้องใช้ยาเสพติดมาเป็นยาบรรเทาโรคต่างๆคือ ผื่น มูลนิธิโอโซนมองเห็นว่าปัจจุบันการใช้ฝิ่นไม่ได้ด้วยวิธีการสูบแต่ใช้วิธีการฉีดร้อยละ 90 ฉีดด้วยเข็มฉีดยาและในการฉีดอุปกรณ์การฉีดของชุมชน มีปัญหาในการใช้อุปกรณ์ร่วมกัน มีคนในชุมชนบางคนออกไปข้างนอกนำโรคเข้ามาในชุมชน เมื่อใช้อุปกรณ์ร่วมกันกับพบว่ามีอาการตรวจเลือด ตรวจพบเชื้อ HIV และไวรัสตับอักเสบบี ติดต่อกันภายในชุมชนที่มาจากเข็มฉีดยาเป็นช่องทางในการแพร่เชื้อโรคต่างๆ ซึ่งมีความเสี่ยงในเรื่องของการรับเชื้อ ความเสี่ยงในเรื่องการกินยาเสพติด

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของมูลนิธิโอโซนไม่ได้มุ่งที่เยาวชนเพียงอย่างเดียว มุ่งทุกคนทั่วไปที่มีโอกาสเสี่ยงเรื่องการ用药ที่ได้รับอันตรายจากการ用药เสพติดอย่างเช่น สถานการณ์ที่พบในกลุ่มชุมชนที่มูลนิธิโอโซนดูแลอยู่ประมาณ 800 คน เป็นเยาวชนอยู่ประมาณร้อยละ 70 อายุระหว่าง 15-25 ปี ต้องมีพฤติกรรมที่ต้องพึ่งพายาเสพติดใช้ยาวิธีโดยการฉีดสาเหตุที่เด็กเยาวชนเหล่านี้ติดยาเกิดจากการอยู่กับครอบครัวที่เสพยาหรือติดยาเสพติด สภาพแวดล้อมที่มียาเสพติดเยาวชนเหล่านี้มีความเข้าใจว่ายาเสพติดประเภทฝิ่น ไม่ได้ถูกดำเนินคดีและไม่รู้ข้อกฎหมายโทษความผิดของฝิ่นหลายชุมชนยังมีความเข้าใจกันแบบนี้

กิจกรรมโครงการที่ดำเนินการ

มูลนิธิโอโซนได้พยายามรวมกลุ่มเยาวชนเป็น 2 กลุ่มหาทางแก้ปัญหาระหว่างเยาวชนที่ติดยาเสพติดและป้องกันกลุ่มที่ยังไม่ได้อยู่ในความเสี่ยง จัดค่ายอบรมให้ความรู้เรื่องยาเสพติด ให้เข้าใจถึงโทษ การออกฤทธิ์ การให้โทษทางกฎหมาย ผลกระทบที่ส่งผลให้ระยะยาวของชีวิต ส่วนที่ต้องแก้ไขเป็นกลุ่มเกี่ยวกับครอบครัวแนะนำให้ความรู้ซึ่งตอนนี้มีสารชนิดหนึ่งคือสารทดแทน เมทาโดน Methadone ที่ใช้ในพื้นที่อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง มีเยาวชนเข้ารับการรักษาแล้ว ที่ผ่านมามูลนิธิได้ทำกิจกรรมร่วมกันเยาวชนค่ายอบรมเยาวชน เสริมความรู้ เสริมทักษะ มีกิจกรรมเยี่ยมบ้าน เยี่ยมครอบครัว

ข้อกังวลขององค์กรที่มีต่อเยาวชน

1. การไม่อยู่ในครอบครัว ชุมชน อยู่ต่างจังหวัด หรือศึกษานอกอำเภอทำให้มีปัญหาในการติดตามผล การประเมินพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงของเยาวชนทำให้ผลการประเมินยากขึ้น

2. การรวมกลุ่มเยาวชนให้เข้มแข็ง การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ลำบากขึ้นเพราะต่างคนต่างมีภารกิจของตนเอง เช่น การเรียนต่อ การหางานทำ สภาดั้งและเยาวชนตำบลสามหมื่นต้องเรียนรู้ เพิ่มทักษะส่งต่อข้อมูลให้น้อง ซึ่งได้มองเห็นเครื่องมือบางที่สามารถรวมกลุ่มกันได้เป็นโครงการของของรัฐบาล มีสภาดั้งและเยาวชนตำบล สภาดั้งและเยาวชนอำเภอ สภาดั้งและเยาวชนจังหวัดและกรมสภาดั้งและเยาวชน เราใช้โครงการนี้ในการขับเคลื่อนให้เยาวชนได้รวมกลุ่มทำในการทำกิจกรรมร่วมกันโดยผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลให้ความร่วมมือและสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรมป้องกันยาเสพติด

3. ในการที่จะให้เยาวชนมีพลังรวมกลุ่มได้นั้นต้องได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กร มีส่วนร่วมมีการสนับสนุนน้อย เยาวชนเองเลยมีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยน การนำเสนอ

4. มูลนิธิธรรมา

ภารกิจหรือเป้าหมายหลักขององค์กร

มูลนิธิธรรมาเป็นองค์กรที่มีข้อจำกัดอยู่โดยผ่านทางคริสตจักรเป็นคู่สัญญาเคลื่อนไหวกิจกรรมทั้งหมด ภารกิจและเป้าหมายของมูลนิธิโซนจังหวัดตาก มีอำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภอท่าสองยาง มีเด็กและเยาวชนประมาณ 4,000 คน โดยหลักการพัฒนาหลักคือเรื่องการศึกษา สุขภาพ สังคม อารมณ์แต่ที่เน้นในเรื่องศาสนาคริสต์ แต่มูลนิธิไม่เน้นหลักในศาสนาใดศาสนาหนึ่งได้ทั้งศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม

กิจกรรมโครงการที่ดำเนินการ

ทางองค์กรได้ทำให้เด็กมีผู้อุปการะเป็นรายบุคคลหรือเรียกว่า ผู้สนับสนุน ในหลายๆครั้งที่เราทำงานมีบริบทพื้นที่ต่างกันแผนหรือโครงการในการพัฒนาแต่ละที่ก็จะต่างกันไปด้วย โดยการพัฒนาตรงนี้เป็นการพัฒนาเสริมด้านการศึกษาจากที่โรงเรียนหรือศูนย์การศึกษาต่างๆ ด้านสุขภาพ สังคมก็ส่งเสริมไป

กรอบหรือแผนการทำงาน

กรอบการทำงานหรือแผนการทำงานทั้งหมดวางแผนระยะทั้งหมดตามปีงบประมาณ และแผนยุทธศาสตร์หลักๆวางไว้ 5 ปี มูลนิธิมีทำงานแบบแผนตามการแบ่งช่วงอายุเด็กและเยาวชนตั้งแต่ 3-5 ปี ช่วงอายุ 8-9 ปี ช่วงอายุ 9-12 ปี ช่วงอายุ 12-18 ปี และอายุ 18 ปีขึ้นไป กลุ่มเด็กและเยาวชนตามช่วงอายุนี้มีกิจกรรมที่ต่างกันไป บางกิจกรรมเน้นเรื่องของเยาวชน ด้านการศึกษาส่วนนี้เราอาจช่วยเสริมเพราะกลุ่มเยาวชนนี้มีสถานศึกษาที่ชัดเจนด้านอื่นๆบริบทบางพื้นที่ห่างไกลความเจริญ โรงเรียนที่อยู่บนดอยหลายๆโครงการที่มูลนิธิดูแลอยู่เด็กและเยาวชนยังขาดด้านการไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น หากอยู่ในพื้นที่ชุมชนของตนเองสามารถพูดได้ทำกิจกรรมต่างๆได้เป็นอย่างดี เมื่อออกมาอยู่ร่วมในสังคมแล้วเด็กและเยาวชนไม่กล้าทำกิจกรรมร่วมสังคม มูลนิธิจึงได้จัด

ค่ายพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ค่ายดนตรี ความสามารถของแต่ละคน ค่ายผู้นำ มาจากการดูแลของพี่เลี้ยงผ่านการดูแลอย่างใกล้ชิด

กลุ่มเยาวชนเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของมูลนิธิธรรมาธร ณ ปัจจุบัน เริ่มจากมีปัญหามากขึ้นเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการช่วยเหลือจากเด็กยากจนหลายๆบริบท หลายคนไม่มีที่อยู่ถาวร แต่เด็กเยาวชนหลายๆกลุ่มที่ต้องการช่วยเหลือยังขาดเรื่องการมีที่อยู่ถาวร ลีภัยมีปัญหาที่เด็กไม่สามารถอยู่ร่วมกับมูลนิธินานถึง 5 ปีหลายๆครั้งไม่สามารถหาเด็กการประสานงาน การติดตามเด็กให้ผู้อุปการะได้จึงเป็นปัญหาที่ทางมูลนิธิยังหาข้อแก้ไขไม่ได้

ข้อกังวลขององค์กรที่มีต่อเยาวชน

1. เด็กและเยาวชนหลายๆกลุ่ม เช่น เด็กโศเป็นกลุ่มที่มูลนิธิธรรมาธรพยายามพัฒนาให้เขามีศักยภาพเพื่อกลับมาทำงานในชุมชนของตนเอง แต่หลายคนไม่สามารถกลับเข้าทำในชุมชนตนเองได้ เนื่องจากปัญหาค่าครองชีพที่สูง ขาดโอกาสได้กลับมาทำงานในชุมชนเนื่องจากไม่มีงานในรองรับหรือหน่วยงานที่รองรับให้เขาได้มาทำงานในพื้นที่ชุมชนของตนเอง

2. ของเด็กและเยาวชนกลุ่มเล็กอาจเป็นเกี่ยวกับการพัฒนา การส่งต่อที่เด็กต้องศึกษาต่อที่โรงเรียนอื่นๆ โดยเฉพาะเด็กพื้นที่ห่างไกลความเจริญยังพบปัญหาว่าเด็กบดอัยชั้น ป.3-6 ยังอ่านหนังสือและเขียนหนังสือยังไม่ได้ และยังมีบางพื้นที่หน่วยงานรัฐและเอกชนยังเข้าไม่ถึงจึงเป็นกังวลในเรื่องนี้

5. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตาก

ภารกิจหรือเป้าหมายหลักขององค์กร

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศูนย์พัฒนาราชวรพื้นที่สูง บ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดตาก ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดตาก แต่ละหน่วยงานมีเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไปที่ต้องทำตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับมีการกิจกับกลุ่มเป้าหมายหรือสิ่งที่เกี่ยวข้อง เราทำงานในเชิงของ 4 อย่างด้วยกัน 1) การป้องกันปัญหา 2) เรื่องการแก้ไขฟื้นฟู 3) การคุ้มครองช่วยเหลือ และ 4) พัฒนาและส่งเสริม

กลุ่มเยาวชนเป้าหมาย

กลุ่มสภาเด็กหรือเยาวชน และกลุ่มเยาวชน มูลนิธิสมาคมต่างๆ ในตำบล อำเภอ จังหวัดตาก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำเกี่ยวกับกองทุน คนที่สามารถขอใช้กองทุนได้มี 2 ประการ 1) ต้องเป็นองค์กร ต้องรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นสภาเด็กหรือเยาวชน เป็นกลุ่มเยาวชน มูลนิธิสมาคมต่างๆ และ 2) องค์กรหน่วยงานราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แม่บ้าน เทศบาล อบต.ท้องถิ่น และส่วนราชการต่างๆ สามารถขอใช้ได้

กองทุนที่ 1 กองทุนคุ้มครองเด็ก เป้าหมายเพื่อคุ้มครองเด็ก ช่วยเหลือเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี แบ่งเด็กไว้ 3 หลักการคือ เด็กดี เด็กเสี่ยง เด็กที่เสีย

กองทุนที่ 2 กองทุนส่งเสริมสวัสดิการของสังคม เพื่อให้ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กรเขียนโครงการเสนอเพื่อขอใช้งบประมาณได้เพื่อการพัฒนาแก้ไขและส่งเสริม

กองทุนที่ 3 กองทุนคนพิการ เป็นกองทุนที่ให้คนพิการเพื่อให้คนพิการกู้ยืม หรือให้หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ที่ทำงานช่วยเหลือคนพิการ เด็กหรือเยาวชนพิการก็มี ผู้สูงอายุพิการก็มี หากองค์กรใดสนใจสามารถเขียนโครงการเข้าไปขอใช้ได้

กองทุนที่ 4 กองทุนผู้สูงอายุ ถ้าเราเป็นสภาเด็กและเยาวชนมองเห็นว่าในชุมชน หมู่บ้านของเรามีผู้สูงอายุเยอะ เราอาจเป็นคนกลางในการเขียนโครงการเข้าไปทำกิจกรรมระหว่างเด็กเยาวชนและผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนหรือความคงอยู่ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนก็ได้

กองทุนที่ 5 กองทุนป้องกันการแก้ไขการค้ามนุษย์ ปัญหาหลักๆมี 3 ทางคือ จัดหา นำพา ไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ เช่น การค้าประเวณี ขอทาน เร่รอน ฯลฯ สามารถเขียนโครงการเข้าไปขอใช้งบประมาณได้

สภาเด็กและเยาวชนทำไมต้องเอาไปร่วมกับ อบต.หรือเทศบาล หลักการคือเด็กนำผู้ใหญ่อยู่ โดยการสร้างให้เด็กได้เป็นผู้นำต่อไป ส่งเสริมพัฒนาไปเรื่อยๆและสามารถกลับมาเป็นผู้นำในชุมชน ในหมู่บ้านได้ ซึ่งต้องมีกฎหมายบังคับให้ต้องสร้างต้องตั้งให้ครบ ในส่วนของเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ที่มีศักยภาพมากน้อยเท่าใด อยากให้หน่วยงาน องค์กรช่วยเหลือ ส่งเสริมทุนช่วยเหลือ ทักษะด้านต่างๆ องค์ความรู้หนุนเสริมอะไรบ้าง นำไปสู่การเป็นนักวิจัย

6. โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4

ปัญหาที่พบในกลุ่มเยาวชน

โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 เป็นโรงเรียนขยายโอกาส ร้อยละ 90 เด็กในโรงเรียนเป็นชนเผ่าม้ง มีเด็กไทย พม่า และเด็กที่มาจากตม.มา เช่น กระเหรี่ยง เย้า ลาหู่ อาข่า จะเห็นได้ว่าจะมีเด็กมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์เยอะมากแรกๆ จะมีปัญหาในเรื่องของภาษาตั้งแต่อนุบาลเพราะเด็กใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ 2 เด็กในโรงเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้จากการประเมินแต่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ ทางโรงเรียนต้องปูพื้นฐานใหม่ต้องปรับตัวครูผู้สอนหรือจัดหาครูผู้ช่วยมาช่วยเหลือด้านภาษาและเยาวชนในชุมชน กลุ่มนี้สามารถช่วยเหลือได้มากทางโรงเรียนส่งเสริมให้ศึกษาต่อ ส่วนปัญหาเด็กมัธยมเด็กที่เรียนจบ ม.3 มีเด็กบางส่วนเท่านั้นที่เข้าสู่กรมสามัญที่เป็น สปม. เช่น พบพระวิทยาคม ตากพิทยาคม พดุงปัญญา เด็กที่ไม่ไปถึง ร้อยละ 30 มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย เด็กที่มีความพร้อม พ่อแม่ส่งเสริมจริงๆ ทางเขตการศึกษาจังหวัดตากอนุมัติให้ทางโรงเรียนเปิดระดับชั้นมัธยมปลายเป็นการปูพื้นฐานเพิ่มเติมให้เด็กทำให้เด็กได้ศึกษาต่อได้ลดปัญหาเด็กแต่งงานเร็ว ทางโรงเรียนตั้งเป้าหมายพื้นฐานเพื่อการลดอัตราการแต่งงานเร็วของเด็ก มีความพร้อมในการดูแลครอบครัว ปัญหาในการเปิดระดับชั้นมัธยมปลายเหมือนการศึกษาของไทยเป็นการตีกรอบเด็ก เรียนไปก็มีบางกลุ่มออกการครัน ทางโรงเรียนได้มีการปรับปรุงหลักสูตรโดยการทำ MOU ร่วมกับวิทยาลัยเทคนิคแม่สอด เปิดพร้อมสามวิทย์ สายสิน มีศิลปสาหรรม ข้อดีสายนี้คือจะได้วุฒิการศึกษามัธยมปลายและวุฒิการศึกษา ปวช. มี 2 วิชาช่างไฟฟ้ากำลังกับบริหารธุรกิจคอมพิวเตอร์ การทำงานดังกล่าวได้ประสานงานหน่วยงานอื่นๆได้มากขึ้น มีอาชีพ

รองรับและเปิดโอกาสให้เด็กได้มากขึ้น ทางโรงเรียนมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เน้นเป็นหลักสูตรมีผลงานออกมาแล้ว เป็นหลักสูตรกัญชง บูรณาการตั้งแต่วิชาการงาน สังคม วิทยาศาสตร์และศิลปะ

ข้อกังวลขององค์กรที่มีต่อเยาวชน

1. เด็กยังไม่รู้ในสิทธิของตนเอง ขาดความกระตือรือร้น เด็กชนเผ่าที่มีความยากจนความกระตือรือร้นมากกว่ากับเด็ก
2. ชุมชนอยู่ในพื้นที่กลุ่มเสี่ยงพื้นที่ยาเสพติด ดังนั้นเด็กที่เป็นกลุ่มเสี่ยงจำเป็นต้องถูกคัดกรอง

7. YPD : KAREN

ภารกิจหรือเป้าหมายหลักขององค์กร

เป้าหมายของกลุ่ม YPD – KAREN เป็นการสร้างโอกาสให้เด็กได้พัฒนาตนเอง มีพื้นที่ในการแสดงตัวตน พัฒนาเด็กให้มีการได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น และยังพัฒนาอาชีพในระยะสั้นๆ ให้กับเด็ก

กลุ่มเยาวชนเป้าหมาย

เยาวชนที่เข้าร่วมกลุ่ม YPD มีทั้งเด็กที่อาศัยอยู่ในฝั่งไทยและฝั่งเมียนมา ในพื้นที่ประเทศไทยมี 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด และอำเภอพบพระ ส่วนมากแล้วเป็นเด็กที่มีบ้านเกิดในประเทศเมียนมาแต่เข้ามาศึกษา หรือทำงานในฝั่งประเทศไทย กับเด็กที่อยู่ในฝั่งเมียนมา และจะเป็นเด็กชาติพันธุ์กะเหรี่ยง มีเมียนมา ไทยใหญ่ และมอญเป็นส่วนน้อยที่เข้าร่วม ในจำนวนเด็กทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยหรือไม่มี เอกสารรับรองทางราชการไทย และได้ศึกษาอยู่ที่โรงเรียน Migrate ในประเทศไทย และเป็นเด็กที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป

กิจกรรมโครงการที่ดำเนินการ

กิจกรรม see grudge action มีทั้งหมดอยู่ 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรม research หมู่บ้านฝั่งพม่า กิจกรรมสอนหนังสือให้น้อง กิจกรรมร่วมกับนานาชาติ YPD ทั่วโลก

กิจกรรม research หมู่บ้านฝั่งพม่า

- 1) เด็กในกลุ่มเป้าหมายที่สนใจเข้าร่วม มารวมกัน แล้วแบ่งเด็กเป็นกลุ่มตามจำนวนหมู่บ้านเป้าหมายที่จะไป research
- 2) เข้าไปในหมู่บ้านเพื่อเก็บข้อมูล ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ข้อมูลการศึกษา ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
- 3) แล้วให้เด็กกลับมาสรุปแล้วนำเสนอให้เด็กที่ไปกลุ่มหมู่บ้านอื่นๆ ฟัง
- 4) ให้แต่ละกลุ่มสรุปกันเองว่าจะไปพัฒนาหมู่บ้านในด้านใด (ส่วนใหญ่จะพัฒนาด้านการศึกษา)

กิจกรรมสอนหนังสือให้น้อง

- 1) เด็กที่เรียนโรงเรียน Migrate ในไทยที่สนใจจะไปสอนหนังสือให้กับเด็กในฝั่งพม่า

- 2) จัดช่วง ปิดภาคเรียนฤดูร้อน
- 3) ส่วนมากจะสอนวิชาภาษาอังกฤษ
- 4) ระยะเวลาการสอน ประมาณ 1 เดือน
- 5) ก่อนที่เด็กจะลงพื้นที่จริง จะต้องได้รับการ trennjng จากเจ้าหน้าที่

กิจกรรมร่วมกับนานาชาติ YPD ทัวโลก

- 1) ปีนี้จัดที่เนปาล

ปัญหาของเด็กที่มาเรียนหรือทำงานฝั่งไทย

เด็กที่เข้ามาเรียนขาดทุนทรัพย์ในการเรียน ค่าเทอม ค่ากินอยู่ ค่าหอพัก ทำให้เด็กต้องออกไปทำงาน เก็บข้าวโพดช่วงปิดเทอม ในโรงเรียน Migrate มีการสอนเฉพาะด้านภาษา การคำนวณและวิทยาศาสตร์ ไม่มีการเรียนการสอนด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา เด็กที่เข้ามาทำงาน หางานทำยาก บางคนตกงาน ไม่มีงานทำ เด็กไม่กล้าออกไปนอกโรงเรียนกลัวถูกตำรวจจับ พ่อแม่บางคนไม่สามารถออกไปทำงานได้เพราะกลัวถูกจับ จึงใช้ช่องว่างที่เด็กเรียนแต่เด็กทำงานแทน

ข้อกังวลขององค์กรที่มีต่อเยาวชน

เด็กไม่รู้ว่าพรุ่งนี้ชีวิตจะเป็นยังไง ยังจะได้เรียน ได้ทำงานในไทย หรือต้องกลับบ้าน ไม่มีความแน่นอนของชีวิตและอนาคต เด็กเรียนจบในโรงเรียน Migrate แล้วจะได้ทุนเรียนต่ออีกไหม

ความสนใจของเด็กที่เข้ามาเรียนใน Migrate

สนใจเรื่องของกีฬาเพื่อการพัฒนาในอนาคตข้างหน้า ดนตรีเพื่อการพัฒนา และการประกอบการเพื่อการพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพ

8. มูลนิธิสายใยเยาวชน

ภารกิจหรือเป้าหมายหลักขององค์กร

มูลนิธิสายใยเยาวชนทำงานกับกลุ่มเป้าหมายหลักคือเยาวชนจากประเทศเพื่อนบ้าน (เมียนมา) ที่มีอายุระหว่าง 17-25 ปี โดยเป็นกลุ่มที่ออกจากระบบการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้เพื่อแรงงานข้ามชาติ โดยมูลนิธิมีหลักสูตรการอบรมระยะสั้นเพื่อพัฒนาทักษะ ศักยภาพ และเตรียมความพร้อมให้กลุ่มเยาวชนแรงงานข้ามชาติเข้าสู่ตลาดแรงงานในฐานะแรงงานกึ่งฝีมือ

กรอบหรือแผนการทำงาน

องค์กรได้ดำเนินการในพื้นที่แม่สอดนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 โดยมีเยาวชนแรงงานข้ามชาติกว่า 500 คนที่ผ่านการอบรมทักษะอาชีพระยะสั้น ซึ่งปัจจุบันแรงงานกลุ่มดังกล่าวมีศักยภาพทางเศรษฐกิจเพียงพอแต่การดูแลตนเองและ

ครอบครัว มูลนิธิจะยังคงทิศทางการทำงานในฐานะผู้จัดการเรียนรู้ทางเลือกด้านอาชีพสำหรับเยาวชนข้ามชาติกลุ่มที่ต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานและการมีเอกสารการทำงานที่ถูกต้องตามกฎหมายต่อไปในอนาคต

กลุ่มเยาวชนเป้าหมาย

มูลนิธิสยายเยาชนทำงานกับกลุ่มเป้าหมายหลักคือเยาวชนจากประเทศเพื่อนบ้าน (เมียนมา) ที่มีอายุระหว่าง 17-25 ปี โดยเป็นกลุ่มที่ออกจากระบบการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้เพื่อแรงงานข้ามชาติ โดยมูลนิธิมีหลักสูตรการอบรมระยะสั้นเพื่อพัฒนาทักษะ ศักยภาพ และเตรียมความพร้อมให้กลุ่มเยาวชนแรงงานข้ามชาติเข้าสู่ตลาดแรงงานในฐานะแรงงานกึ่งฝีมือ เนื่องจากเยาวชนแรงงานข้ามชาติไม่สามารถเข้าถึงการพัฒนาทักษะอาชีพที่ให้บริการโดยภาครัฐ ด้วยข้อจำกัดด้านหลักฐานการเกิด และสถานภาพทางกฎหมายที่เป็นข้อจำกัด อีกทั้งการศึกษากระแสหลักจากระดับปฐมวัย มัธยมศึกษา เพื่อเข้าสู่อุดมศึกษา ไม่ใช่ทางเลือกเดียวของแรงงาน ที่ต้องการมีงานทำหรือยกระดับความเป็นอยู่ของชีวิตและครอบครัว

กิจกรรมโครงการที่ดำเนินการที่ผ่านมา

มูลนิธิจัดการอบรมระยะสั้น 2 โครงการหลัก คือ YCF Transitions Training ซึ่งจัดการอบรม 2 รุ่น ในรอบปีการศึกษา โดยการอบรมแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนที่รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 9 เดือน มีเยาวชนรวม 50 ใน 1 ปี รายละเอียดตามลิงค์นี้ <http://youthconnectthailand.org/> และ Picture book Guesthouse Hospitality Training จัดการอบรม 1 รุ่น ในรอบปีการศึกษา โดยการอบรมแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนที่รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 6 เดือน มีเยาวชนรวม 10 ใน 1 ปี รายละเอียดตามลิงค์นี้ <http://picturebookthailand.org/>

ข้อกังวลขององค์กรที่มีต่อเยาวชนเป้าหมาย

แนวทางการจัดการแรงงานข้ามชาติของรัฐบาลและนโยบายที่ไม่ชัดเจน ทั้งในเรื่องการขึ้นทะเบียนแรงงานที่ไม่มีความต่อเนื่อง ตลอดจนรูปแบบและขั้นตอนที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกลุ่มการเมืองที่เข้ามาเป็นรัฐบาล ทำให้มูลนิธิประสบกับความยากลำบากในการช่วยเหลือกลุ่มเยาวชนแรงงานข้ามชาติให้มีสถานการณ์เข้าเมืองและทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

สภาพปัญหาที่พบและสาเหตุ

ในเชิงสังคมและวัฒนธรรมนั้น กลุ่มเป้าหมายของโครงการมีศักยภาพในการปรับตัวให้เข้ากับคนท้องถิ่นในระดับหนึ่ง เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อยู่อาศัยในพื้นที่ชายแดนแม่สอดมาแล้วระยะหนึ่ง การปรับตัวด้านภาษาและวัฒนธรรมถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนของโครงการจึงช่วยสร้างความเข้าใจในความเหมือนและความต่างของสังคม วัฒนธรรม ความท้าทายที่ทางมูลนิธิต้องเผชิญเสมอในการทำงานกับเยาวชน คือ การกำหนดเป้าหมายในชีวิตและตั้งศักยภาพและความถนัดของเยาวชน อาทิ การค้นหาความชอบ/ความถนัด/ทักษะในงาน เป้าหมายที่ไม่ชัดเจนส่งผลให้เยาวชนมีการเปลี่ยนงานบ่อยจากการค้นหาตัวเองไม่พบ

แนวทางการแก้ไขปัญหามา

ความท้าทายที่ได้กล่าวถึงข้างต้นถูกนำมาวิเคราะห์และปรับเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนการสอนในวิชาชีพเกษตรชีวิต ผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อเข้าใจและวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง เพื่อกำหนดทิศทางการก้าวๆ ของอนาคตตนเอง รวมถึงลำดับขั้นตอนที่ต้องผ่านเพื่อนบรรลุเป้าหมาย

จุดแข็งและจุดอ่อนของเยาวชนกลุ่มเป้าหมาย

จุดแข็งของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการคือการเป็นกลุ่มเด็กที่มีความสามารถด้านภาษา อาทิ ไทย อังกฤษ เมียนมา กะเหรี่ยง ในระดับที่มากน้อยตามแต่บริบทของการเติบโต ซึ่งความหลากหลายของภาษาระดับการสื่อสารกลายเป็นจุดแข็งของการทำงานทำในพื้นที่ชายแดน จุดอ่อนของกลุ่มเยาวชนแรงงานข้ามชาติ คือ ในบางกรณีแรงงานไม่มีสถานะบุคคลทั้งจากรัฐไทยและเมียนมา ซึ่งการมีงานทำและมีนายจ้างกลายเป็นเรื่องจำเป็นหากแรงงานต้องการมีเอกสารที่ถูกต้องตามกฎหมายในการอาศัยอยู่ในประเทศไทย

แนวทางการพัฒนาเยาวชน

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายของมูลนิธิคือ เยาวชนแรงงานข้ามชาติ สิ่งจำเป็นที่เยาวชนต้องรู้และได้รับข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเสมอคือ นโยบายและกฎหมาย ตลอดจนขั้นตอนทางด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ เพื่อประกอบการตัดสินใจและการวางแผนอนาคตในการประกอบอาชีพ

4.1.2 สถานการณ์จำแนกตามประเภท

1. การศึกษาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม

ทุนการศึกษา

เยาวชน 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก ในส่วนมากเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์ และได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่มีอยู่ชุมชนของตนเอง ซึ่งโรงเรียนในระดับชุมชนจะมีการเริ่มทำการศึกษาดังแต่ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากนั้นหากต้องการที่จะเรียนต่อไปยังชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป จะต้องไปเรียนยังที่นอกชุมชนตนเอง ซึ่งตัวนักเรียนจะต้องจากครอบครัวและชุมชนเพื่อไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น จำเป็นที่จะต้องใช้ทุนเพื่อการสนับสนุนในการเรียนและดำรงชีวิตขณะวัยเรียน เช่น ค่าชุดนักเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าการเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหารการกิน ฯลฯ เพราะเหตุค่าใช้จ่ายดังกล่าวนี้เป็นเหตุให้นักเรียนหลายคนที่ต้องขาดโอกาสที่จะไปเรียนต่อที่สูงขึ้น เนื่องจากขาดทุนการศึกษา ผู้สนับสนุน และผู้แนะนำ ทำให้ไม่มีทางเลือกในการที่ต้องการศึกษาต่อ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกลับมาใช้วิถีชีวิตทำมาหากินตามแบบเดิมที่พ่อแม่ได้ทำไว้ และบางคนก็ทำงานต่างจังหวัดเพื่อหาเงินมาให้กับครอบครัว ในส่วนของนักเรียนข้ามชาติที่พ่อแม่มีฐานะยากจนก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกันทั้งเรื่องความต่อเนื่องทางการศึกษาเนื่องจากผู้ปกครองต้องย้ายถิ่นฐานบ่อย รวมถึงการที่ผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้เรียนหนังสือเนื่องจากไม่เห็นความจำเป็น เยาวชนจึงไม่มีทุนการศึกษาเพื่อไปเรียนต่อได้

ไม่มีงานรองรับหลังจากจบการศึกษา

การศึกษาถือเป็นใบเบิกทางที่สำคัญของเยาวชน โดยหลายคนมีความฝันที่จะต้องสำเร็จการศึกษาในระดับขั้นที่สูง แต่การเรียนต่อโดยการขาดการวิเคราะห์ความต้องการแรงงานจึงทำให้ เมื่อสำเร็จการศึกษามาแล้วไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานจึงทำให้เกิดการตกงานได้ รวมทั้งในพื้นที่ชุมชนมีงานที่ค่อนข้างจำกัด ดังนั้นการศึกษาจึงควรสนองตอบให้เยาวชนสามารถสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ตนเองได้หลังจากที่สำเร็จการศึกษาแล้ว รวมถึงการเรียนควรเรียนตามความถนัดของตนเองมากกว่าการเรียนตามกระแสนิยมหรือการเรียนตามเพื่อน

ขาดความมั่นใจในตัวเอง

เด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนชนชาติพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองทั้งการแต่งกาย ภาษา เป็นต้น ทำให้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองของเยาวชนเหล่านี้ เมื่อต้องสื่อสารเป็นภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาที่สองจึงทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการสื่อสาร และนำไปสู่การไม่กล้าแสดงออกในพื้นที่สาธารณะ อีกประการกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ให้ความนับถือผู้ใหญ่ นับถือความอาวุโส เด็กและเยาวชนจึงเชื่อฟังในสิ่งที่ผู้ใหญ่พูดและไม่ค่อยแสดงออกถึงความรู้สึกหรือความคิดเห็นของตนเอง และมีความรู้สึกอายที่จะแสดงออกโดยเฉพาะต่อคนที่ไม่รู้จัก

ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา

ความเท่าเทียมกันทางการศึกษาคือเป้าหมายที่รัฐบาลทุกชุดที่ผ่านมาให้ความสำคัญ แต่ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาที่เห็นชัดเจนคือ ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเขตเมืองและชนบท พื้นที่ 5 อำเภอชายแดนเป็นหลายพื้นที่ตั้งอยู่บนภูเขาอันห่างไกลเดินทางได้อย่างยากลำบากโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน การคมนาคมขนส่งแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย รวมถึงสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า และสัญญาณโทรศัพท์ก็เข้าไม่ถึง การติดต่อกับพื้นที่ภายนอกเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทำให้พื้นที่แม้จะมีครูมาประจำการแต่ก็มีการเปลี่ยนอยู่บ่อยครั้ง ความต่อเนื่องในการเรียนจึงมีน้อย รวมถึงต้องเรียนหลายชั้นที่ครู 1 คนต้องสอนหลายชั้นในเวลาเดียวกัน อุปกรณ์อำนวยความสะดวก สื่อการสอนก็ไม่ได้สมบูรณ์เท่ากับพื้นที่ในเมือง ในส่วนของเด็กข้ามชาติก็ได้รับความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาบางศูนย์การเรียนรู้ไม่มีแม้แต่สิ่งอำนวยความสะดวก ขาดแคลนครู และสื่อการสอน และส่วนใหญ่ในศูนย์การเรียนรู้ของเด็กข้ามชาติจะเน้นเรื่องวิชาการมากกว่ากิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนเนื่องจากผู้ปกครองเพียงต้องการให้เรียนมากกว่าการทำกิจกรรมอื่นๆ พื้นที่ชายแดนจังหวัดตากจึงเป็นพื้นที่ที่สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างคุณภาพการศึกษาได้อย่างชัดเจน

การสืบทอดวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เป็เอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่และเป็สิ่งที่ต้องมีการสืบทอดต่อกันเป็นรุ่นๆ เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เช่น ภาษาถิ่น อักษรเขียน จักสาน ทอผ้า พิธีกรรม ฯลฯ ภาษาถิ่นเป็นสิ่งที่สืบทอดต่อกัน สื่อสารกันในครอบครัวและชุมชน แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้การสืบทอดทางวัฒนธรรมมีน้อยลง

โดยเฉพาะภาษาเขียนที่หลายชนชาติพันธุ์เริ่มที่จะสูญหายไป เยาวชนไม่ได้เรียนรู้ภาษาเขียนของตนเอง ในอดีตชายชาวปกากะญอต้องสามารถสานได้ ส่วนผู้หญิงต้องสามารถทอผ้าได้ แต่ในปัจจุบัน เด็กและเยาวชนนั้นมีชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน ได้เรียนรู้แต่สิ่งที่ใกล้ชิดทำให้ไม่มีเวลาได้เรียนรู้รากเหง้าและวัฒนธรรมของตนเอง เด็กชายไม่สามารถสานได้ เด็กหญิงไม่สามารถทอผ้า มาสามารถทำอะไรทำนาซึ่งเป็นรากฐานของชาติพันธุ์ที่พึงพิงกับธรรมชาติ การเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นความรู้จากโรงเรียนที่ไม่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ความรู้ของบรรพบุรุษจึงเริ่มสูญหายไปจากชุมชน นอกจากนี้บางชุมชนที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ ที่กำลังทวีความรุนแรงและกำลังก่อให้เกิดปัญหาเนื่องจากเด็กและเยาวชนใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการเล่นโทรศัพท์มือถือ สื่อสารกับสังคมภายนอกจนละเลยการสื่อสารกับวิถีวัฒนธรรมของตนเอง

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม

เห็นได้ว่าเนื่องจากทางสังคมปัจจุบันและเศรษฐกิจได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ชุมชนในปัจจุบันเองจึงมีการปรับเปลี่ยนตามสังคมและเศรษฐกิจเพื่อให้ตัวเองทันต่อเหตุการณ์ จะเห็นได้ชัดในเรื่องของการประกอบอาชีพของชนชาติพันธุ์ในหลายพื้นที่ จากเดิมได้มีการทำไร่หมุนเวียนมีรอบหมุน 7-10 ปี ปัจจุบันเหลือรอบหมุนเพียง 3-5 ปี เนื่องจากการมีพื้นที่ทำกินที่น้อยลง และถูกลดการใช้พื้นที่จากหน่วยงานรัฐ บางพื้นที่จึงหันไปทำเกษตรกรรมแบบพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งทำให้เกิดการนำสารเคมีมาใช้ในชุมชน และได้ทำลายทรัพยากรทางดินด้วย เรื่องด้านการแต่งกายเช่นกัน เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดมากในกลุ่มเยาวชน เนื่องจากชนเผ่าปกากะญอเอง ใช้การแต่งตัวเป็นการบ่งบอกถึงสถานะ เช่น ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะต้องใส่ชุดเขว้า (ชุดคลุมขาว) ผู้หญิงที่แต่งงานใส่เสื้อท่อนบนดำล่างแดงและใส่ผ้าถุง ส่วนผู้ชายจะใส่แซกโก้ (เสื้อแดง) แต่ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานหลายคนใส่เสื้อของผู้ชายบ้าง และยังใส่เสื้อของผู้หญิงที่แต่งงานแล้วบ้าง จึงไม่สามารถที่จะรู้สถานะจากการแต่งกายได้ เรื่องของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่นกันมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของเยาวชนได้ เช่น การแต่งกายตามแฟชั่น และการแต่งกายตามเน็ตไอดอล จนมีความชื่นชอบในการตามกระแสมากกว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิมก็มีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น พิธีกรรมมัดมือ ซึ่งแต่ก่อนนั้นพิธีกรรมมัดมือในสมัยแต่ก่อนนั้นครอบครัวที่จะทำพิธีมัดมือจะต้องรอกันให้ครบทุกคนแม้จะไปเรียนหรือทำงานในที่ไหนก็ตาม จะต้องกลับมาที่บ้านให้ครบถึงจะมีการทำพิธีได้ แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนเนื่องจากในครอบครัวมีหน้าที่การงานที่ต่างกัน และบางคนทำงานต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ ซึ่งยากต่อการติดต่อนัดหมายกัน รวมทั้งการเดินทางกลับมาเองก็ไกลและหัวหน้างานไม่เข้าใจพอในการประกอบพิธีกรรมจึงไม่สามารถกลับมาได้ การทำพิธีกรรมมัดมือในปัจจุบันจึงเปลี่ยนเป็นหากใครคนไหนกลับมาเมื่อไรก็จะทำ พิธีเฉพาะคนที่กลับมาบ้านเท่านั้น

แนวทางการแก้ไข

ทางการศึกษาเริ่มมีห้องเรียนสาขาในพื้นที่มากขึ้นเพื่อให้การศึกษาได้เข้าถึงทุกชุมชน และยังมีหน่วยงานที่เข้าร่วมพัฒนาทางการศึกษาร่วมกับโรงเรียนอีกด้วย การศึกษาแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

และเป็นทางเลือกให้กับนักเรียนที่มีต้นทุนน้อยในการศึกษาต้องการศึกษาต่อ และยังเป็นสถานศึกษาที่รองรับนักเรียนได้จำนวนมาก ซึ่งมีการจัดทำการสอนอยู่อย่างน้อยตำบลละ 1 สถานบันการศึกษา และใช้ระยะเวลาในการเรียนน้อยกว่าการเรียนปกติจึงสามารถทั้งประกอบอาชีพและเรียนไปพร้อมๆ กันได้

2. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สิทธิที่ดินทำกิน

พื้นที่ในของชุมชนนั้นดั้งเดิมเป็นการดูแลและใช้งานได้ทั้งหมดของคนในชุมชนทั้งพื้นที่ที่ใช้สำหรับการทำกิน พื้นที่ป่าที่ใช้สำหรับการล่าสัตว์ และพื้นที่ป่าที่ใช้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งในปัจจุบันได้มีหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรป่าไม้และมีการกำหนดพื้นที่ เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ และเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งการประกาศเขตเหล่านี้จากชุมชนบ้านแม่อมะและบ้านขุนแม่เหว่ย ได้มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาขอใช้พื้นที่ของชุมชนไปปลูกป่าภายใต้โครงการการเพิ่มพื้นที่ป่าของรัฐบาล จำนวน 400 ไร่ รวมถึงหน่วยงานอุทยานแห่งชาติฯ ในพื้นที่ได้ให้เหตุผลว่าจะเข้าไปอนุรักษ์ดูแลจัดการพื้นที่น้ำตกที่มีอยู่ในชุมชนแล้ว จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร และรายได้จากการขายผลผลิตซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจในแปลงไร่ข้าวดังกล่าว และอาจจะส่งผลต่อให้ทั้ง 2 ชุมชนเข้าสู่ระบบการทำการเกษตรพันธะสัญญาที่มีการผลิตที่เข้มข้น มีการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ส่งผลกระทบต่อดิน น้ำ และป่าที่จะเสื่อมสภาพลงอีกด้วย การเข้ามาของกลุ่มคนภายนอกทั้งภาครัฐ และเอกชนทั้งการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจ และการเข้ามาจัดการพื้นที่ในชุมชนใหม่จากประสบการณ์ของหลายชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงกัน จะพบว่า เมื่อมีการลดพื้นที่ไร่หมุนเวียนของชุมชนลง ทำให้เกิดการทำการเกษตรแบบเข้มข้นในพื้นที่เดิมๆ ทำให้ผลผลิตตกต่ำ ต้องเปลี่ยนไปปลูกพืชเชิงเดี่ยวสร้างภาวะหนี้สินตามมา

การจัดการทรัพยากรน้ำ

น้ำเป็นสิ่งสำคัญของการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพเกษตรกร แต่เดิมแล้วการทำงานเกษตรจะต้องอาศัยน้ำจำนวนมากต่อการทำงานของแต่ละปี และจะต้องมีการอนุรักษ์รักษาป่าต้นน้ำเป็นอย่างดี ซึ่งต้นน้ำมีผลต่อทั้งคนที่อยู่ข้างบนเขา และคนที่อยู่ที่ราบทั้งใช้ในการอุปโภคและบริโภค ซึ่งมีเหตุการณ์ที่ผ่านมาเกิดมีการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำ และการผันน้ำเพื่อนำไปใช้ในการเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยว จึงส่งผลกระทบต่อต้นน้ำมีน้ำลดลง ส่วนในฤดูฝนนั้นมีน้ำป่าไหลหลากทำความเสียหายให้กับพื้นที่ในเขตป่าและในชุมชน เนื่องจากต้นไม้ใหญ่จากเขตต้นน้ำถูกทำลาย และยังมีสารเคมีจากการเกษตรตกค้างในน้ำ จึงทำให้น้ำไม่สามารถนำน้ำมาบริโภคได้อีกด้วย และยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในแหล่งน้ำทำให้ไม่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ได้ จึงทำให้แหล่งอาหารของชุมชนน้อยลง ปัจจุบันหลายชุมชนได้มีการกำหนดกฎระเบียบร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อป้องกันและห้ามบุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์กับป่าต้นน้ำในพื้นที่ชุมชน

ภัยคุกคามจากพืชเชิงเดี่ยว

จากการที่ชุมชนไม่สามารถที่จะทำไร่หมุนเวียนได้จึงทำให้ให้ต้องทำไร่ถาวร ซึ่งการทำไร่ถาวرنั้นไม่เหมาะสมกับการทำข้าวไร่ตามวิถีของคนปกากะญอ คนในพื้นที่จึงหันไปปลูกพืชเศรษฐกิจตัวอื่นที่มาทดแทนข้าว จึงเป็นโอกาส

ให้กับบริษัทที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตรมาหยิบนานทางเลือกอันจำกัดในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง และอ้อย ซึ่งบริษัทเหล่านี้ได้รับประกันการรับซื้อผลผลิตคืนจากชุมชน โดยมีเงื่อนไขที่เกษตรกรต้องกู้ยืมเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืชจากบริษัทด้วยเหตุผลเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพผลผลิตให้ได้ตามมาตรฐานของบริษัท ชุมชนเริ่มหันมาประกอบอาชีพการเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยว เนื่องจากเกษตรแบบพืชเชิงเดียวนั้นมีนายทุนและตลาดรองรับและอยู่ใกล้กับชุมชน จึงทำให้ชุมชนมองว่าการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นทางเลือกที่ชุมชนได้รับเงินเป็นกอบเป็นกำที่แน่นอนในทุกปี แม้ว่าชุมชนเองจะรู้ว่าการทำพืชเชิงเดี่ยวที่ต้องใช้สารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพคน และสภาพแวดล้อมแต่ชุมชนก็ไม่มีทางเลือก และนอกจากนี้ผลกระทบจากการทำพืชเชิงเดียวยังก่อเกิดหนี้สิน ซึ่งเกิดจากการกู้ยืมเพื่อการลงทุน

การดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ชุมชนได้มีการแบ่งเขตของพื้นที่ในขอบเขตชุมชนได้อย่างชัดเจนมาก เพื่อเป็นทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และยังเป็นการสร้างกฎระเบียบในชุมชนอีกด้วย การแบ่งพื้นที่ทั้งหมดของชุมชนนั้น ได้แก่ 1) เขตชุมชน 2) เขตพื้นที่ทำกิน 3) เขตพื้นที่ป่าชุมชน 4) เขตพื้นที่ป่าใช้สอย 5) เขตป่าช้า 6) เขตป่าสะดือ 7) เขตป่าอนุรักษ์ และ 8) เขตป่าสงวน เขตชุมชนนั้นซึ่งเป็นเขตสำหรับให้คนในชุมชนสร้างที่อยู่อาศัยไว้พัก นอน อยู่ กิน เขตพื้นที่ทำกินนั้นจะเป็นส่วนที่สำหรับการประกอบชีพ ปลูกพืช ผัก เลี้ยงสัตว์ของคนในชุมชนเพื่อการดำรงชีวิต เขตพื้นที่ป่าชุมชนและเขตป่าใช้สอยเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในการสามารถใช้ทรัพยากรนำมาใช้งานได้ และสามารถล่าสัตว์เป็นอาหารได้แต่ห้ามนำไปขาย เขตป่าช้าจะเป็นสถานที่สำหรับนำไปเผาหรือฝังผู้ที่เสียชีวิต เขตป่าสะดือเป็นป่าที่ใช้ในการประกอบพิธีเด็กแรกเกิด ซึ่งจะนำสะดือของทารกผูกไว้กับต้นไม้ที่อยู่ในป่าสะดือ แล้วห้ามมีการตัดต้นไม้ต้นนั้นเด็ดขาดซึ่งต้นไม้ที่ถูกผูกโดยเจ้าของสะดือถือเป็นความเชื่อเพื่อการดูแลกันและกัน เขตป่าอนุรักษ์เป็นป่าที่ใช้ประกอบพิธีทางวัฒนธรรมและห้ามมีการทำลายป่าเด็ดขาดไม่สามารถนำทรัพยากรไปใช้ได้ จะมีการบวชป่าอย่างน้อย 2 ปีครั้ง เขตป่าสงวนเป็นเขตที่มีความอุดมสมบูรณ์ในระบบนิเวศมากและยังมีพืชมงคลวิญญูอาศัยอยู่ส่วนใหญ่จะอยู่ในการปกครองของเจ้าหน้าที่รัฐ

3. สิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชน

การเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

เยาวชนชาติพันธุ์ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตากมีชนเผ่าชาติพันธุ์อยู่หลายเผ่า และมีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายเช่นกัน ดังนั้นการให้ความเคารพซึ่งกันและกันของแต่ละชนชาติพันธุ์เพื่อเป็นการยอมรับซึ่งกันและกันในการอยู่ร่วมกัน ดังที่ในแต่ละปีจะมีการจัดงานชาติพันธุ์ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก โดยจัดร่วมกับ วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสืบทอดถ่ายทอดมรดกทางชาติพันธุ์ของแต่ละชุมชนที่ได้อนุรักษ์ไว้ ได้มาเผยแพร่ความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติพันธุ์ยังที่สาธารณะ และเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์สู่สังคมภายนอก

สิทธิในการเข้าถึงการศึกษา

ค่านิยมด้านวิถีชีวิตชนชาติพันธุ์ ด้วยสภาพวิถีชีวิตของเด็กชาติพันธุ์ คือลำบากมาตั้งแต่เด็กๆ จึงไขว่คว้าโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และเนื่องจากบางครั้งในกลุ่มของชนชาติพันธุ์ที่ลี้ภัยมาต้องมีการหลบๆ ซ่อนๆ หนีตามพ่อแม่เด็กได้รับการศึกษาที่ไม่สิ้นสุดการศึกษา จึงกลายเป็นกลุ่มแรงงานก่อนวัยอันควร เนื่องจากความไม่มั่นคงของชายแดนสถาบันการศึกษาเองก็ยังไม่มีการตั้งสถานศึกษาที่เป็นหลักเป็นแหล่ง ยังมีองค์กรสหประชาชาติที่คอยสนับสนุนด้านการศึกษาให้กับผู้ลี้ภัย แต่ก็ไม่เชิงเป็นสถานศึกษาที่มั่นคง ก็มีการย้ายไปมาอยู่เรื่อยๆ ส่วนในเขตฝั่งไทย ชาติพันธุ์ที่เป็นชนเขา เส้นทางสำหรับเข้าไปในชุมชนยังเป็นอุปสรรคในการเดินทาง รวมถึงไฟฟ้าที่ยังเข้าไม่ถึงเช่นกัน ซึ่งทำให้ขาดแคลนบุคลากรครู และอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการศึกษา การศึกษาในปัจจุบันจึงได้รับน้อยกว่าในเมือง

สิทธิในการแสดงออก

ชุดประจำชาติพันธุ์ เครื่องแต่งกายของเยาวชนชาติพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นสิ่งหนึ่งที่บ่งบอกตัวตนของแต่ละเผ่าได้ชัดเจน ซึ่งชุดเครื่องแต่งกายนั้นยังสื่อความหมายได้อีกด้วยตามวัย และจะเห็นได้ว่าบางครั้งการสวมใส่ชุดประจำเผ่านั้นทำให้คนภายนอกมองว่าเป็นคนชนเผ่า ฐานะไม่ดี ไม่น่าคบ และหลายๆ ครั้งการสวมใส่ชุดชนเผ่าจะถูกมองว่าเป็นคนไม่ดี ทำลายป่าอยู่เสมอ จึงทำให้ในปัจจุบันการใส่เสื้อชนเผ่าได้ลดลง และไม่ค่อยกล้าใส่ในที่สาธารณะ รวมถึงความขี้อาย ความไม่กล้าแสดงออกในตัวเยาวชนชาติพันธุ์นั้น เมื่อตอนอยู่ในชุมชนของตนเองจะไม่มีใครขี้อาย และกล้าที่จะแสดงตัวตนของตัวเองออกมา ต่างจากการออกไปอยู่กับเยาวชนที่เป็นคนไทย หรือคนอื่นที่ไม่ใช่คนรู้จักกันมาก่อน เยาวชนชาติพันธุ์จะมีการขี้อายไม่กล้าแสดงออก และบางครั้งหลีกเลี่ยงหนีจากการสนทนากับบุคคลแปลกหน้าด้วย

ความเท่าเทียมทางเพศ

ค่านิยมทางเพศ ในบางวัฒนธรรมจะให้ความสำคัญกับเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง เด็กผู้ชายจะได้รับโอกาสต่างๆ มากกว่าเด็กผู้หญิง ถึงแม้ในชุมชนจะบอกว่าให้ความสำคัญเท่ากันก็ตาม เช่นเด็กผู้หญิงจะถูกเลี้ยงมาให้อยู่กับบ้าน ไม่ให้ออกไปประชุมทำให้ขาดประสบการณ์ชีวิต เด็กผู้หญิงจึงมีความขี้อายมากกว่าเด็กผู้ชาย ความไม่เท่าเทียมทำให้เยาวชนชาติพันธุ์ฝังใจ เกิดเป็นปมด้อยทำให้เกิดช่องว่างจึงส่งผลให้เยาวชนชาติพันธุ์ขาดความมั่นใจในการแสดงออก ไม่กล้าขอความช่วยเหลือ เช่นในกรณีที่ยาวชนโดนลวนลามจะไม่กล้าแจ้งความ ไม่กล้าขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

การเข้าถึงทางการบริการทางด้านสาธารณสุข

ในหลายๆ ชุมชนยังขาดสถานที่ด้านการแพทย์ บางชุมชนมีสถานที่การแพทย์แต่ขาดบุคลากรทางการแพทย์ และบางชุมชนมีทั้งสถานที่และบุคลากรทางการแพทย์แต่ขาดเครื่องมือทางการแพทย์และยารักษาโรค เนื่องด้วยชุมชนที่อยู่ในหุบเขาลึกและบนเขาสูง ยังเป็นอุปสรรคให้กับบุคลากรด้านการแพทย์ที่จะเข้าพื้นที่และทำงานประจำ

สถานีได้ บางครั้งการเข้าพื้นที่จึงเข้าถึงช้าและต้องเสียเวลากับการเดินทางสักส่วนใหญ่ การเข้าพื้นที่ในหลายครั้งจึงไม่สามารถนำเครื่องมือ และยารักษาโรคไปได้ทุกชนิด และบางเครื่องมือที่ต้องใช้ไฟฟ้า จึงไม่สามารถนำไปในพื้นที่ได้

การเข้าถึงเรื่องของสัญชาติ สถานะบุคคลทางกฎหมาย

4.2 รูปแบบการหนุนเสริมนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่

4.2.1 การ Walk in เพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ชุมชนและเยาวชนอย่างกัลยาณมิตร

เป็นการเดินเข้าหาชุมชนและองค์กรที่ทำงานกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่แบบ Face to Face เพื่อแนะนำตนเองของทีมหนุน ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ และเรียนรู้จากบริบทการทำงานของหน่วยงาน องค์กรและชุมชนในประเด็นเด็กและเยาวชน เช่น ที่มาขององค์กร วัตถุประสงค์เป้าหมายเฉพาะเจาะจงทั้งเยาวชนประเด็นการทำงาน กิจกรรม ผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น โดยการนัดหมายอย่างเป็นทางการสำหรับหน่วยงาน เช่น โรงเรียน องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรพัฒนาเอกชน สำหรับชุมชนเป็นการนัดหมายตามงานประเพณีพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากการพูดคุยชี้แจงโครงการแล้ว เป้าหมายอีกประการหนึ่งคือเป็นการร่วมแลกเปลี่ยนสถานการณ์เด็กและเยาวชนในบริบทที่หน่วยงาน องค์กรและชุมชนนั้นเกี่ยวข้อง ทั้งด้านศักยภาพ ปัญหา ความคาดหวัง และความกังวลต่อเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ในตอนท้ายทีมหนุนจะชี้ให้เห็นเห็นถึงเป้าหมายร่วมกันในการทำงานกับเด็กและเยาวชนตลอดจนแนวโน้ม โอกาสในการแลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญที่มีระหว่างทีมหนุนและหน่วยงาน องค์กร และชุมชนผ่านกระบวนการของโครงการ กระบวนการนี้เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์เบื้องต้นทั้งในระดับบุคคล และระดับประเด็นการทำงานระหว่างทีมหนุนและหน่วยงาน องค์กร ตลอดจนชุมชนเพื่อให้เห็นความตั้งใจ ความคาดหวัง และแนวโน้มในการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อการทำงานหนุนเสริมเด็กและเยาวชนในพื้นที่ เป็นขั้นตอนของการ “จิบ” (Flirt)

4.2.2 การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่องานวิจัย “เราทำได้”

ทีมหนุนได้จัดเวทีพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้กับทั้งกลุ่มพี่เลี้ยงและเยาวชน โดยเริ่มจากความหมายและความสำคัญของการวิจัย ความแตกต่างระหว่างการวิจัยกับการพัฒนา โยท่าความเข้าใจคำว่า การวิจัย คือกระบวนการ “สร้าง” ความรู้ ส่วนการพัฒนา คือกระบวนการ “ใช้” ความรู้

งานวิจัยและพัฒนา(R&D)นั้น คือการ “สร้าง” ความรู้เพื่อนำไป “ใช้” ประโยชน์ในการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข กระบวนการต่าง ๆ ให้ดีขึ้นเพื่อให้เข้าใจประโยชน์และเป้าประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำเข้าสู่รูปแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ชุมชนเจ้าของเรื่อง เจ้าของประเด็น เจ้าของพื้นที่ เจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้คิด ผู้ทำและผู้ใช้ประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้กระบวนการคิดและทำงานที่เป็นระบบอันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งต่างจากงานวิจัยเชิงวิชาการที่มีเป้าหมายเพื่อการสร้างผลงานตีพิมพ์ที่นักวิจัยคิด นักวิจัยทำ จากนั้นได้แนะนำองค์ประกอบ

ของการวิจัย กระบวนการขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยเพื่อการพัฒนาและการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตลอดจนยกกรณีตัวอย่าง การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตากที่ได้ดำเนินการมาแล้วภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) เพื่อให้เห็นว่าและเกิดความมั่นใจว่า ชาวบ้านหรือหรือชุมชนก็ทำงานวิจัยได้ งานวิจัยไม่ได้เป็นเรื่องที่ไกลตัว งานวิจัยไม่น่ากลัวหรือยากอย่างที่รับกัน เพราะเป็นรูปแบบงานวิจัยเพื่อการพัฒนาโดยชุมชนเพื่อชุมชน ผลผลิตของการวิจัยนั้นสำคัญแต่การเรียนรู้จากกระบวนการวิจัยนั้นสำคัญกว่า และที่สำคัญคือได้มีการอธิบายกลไกการทำงาน กระบวนการและรูปแบบการหนุนเสริมของทีมหนุนที่จะมีอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดแก่ทั้งพี่เลี้ยงและเยาวชนที่จะร่วมพัฒนาโครงการและร่วมโครงการนี้ สุดท้ายเป็นการฝากการบ้านให้ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กรและทุกกลุ่มเยาวชนได้กลับไปคิดเพื่อตัดสินใจอยากร่วมเรียนรู้ผ่านโครงการวิจัยหรือไม่ หากสนใจให้มาเข้าร่วมเวทีในครั้งต่อไปซึ่งเป็นเวทีการพัฒนาโจทย์วิจัย

4.2.3 กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเยาวชน

ทีมหนุนได้จัดเวทีการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเยาวชนและองค์กรพี่เลี้ยง โดยมีกระบวนการและเครื่องมือในการพัฒนาโจทย์ร่วมกันดังนี้

1) การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและศักยภาพในพื้นที่

โดยทีมหนุนได้ใช้เครื่องมือการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและศักยภาพในพื้นที่ผ่านสัญลักษณ์เครื่องหมาย “+” แทนศักยภาพของชุมชนและเยาวชนในพื้นที่ เครื่องหมาย “-” แทนปัญหาหรือข้อจำกัดของชุมชนและเยาวชนในพื้นที่ โดยเยาวชนสามารถระดมปัญหาและศักยภาพมากเท่าที่จะมีในชุมชน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มมาเรียงลำดับความสำคัญว่า ทั้งปัญหาและศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนนั้น เรื่องไหน ประเด็นไหนสำคัญที่สุด หรือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการพัฒนาหรือแก้ไขมากที่สุด หรือเป็นเรื่องที่ดำเนินการหรือพัฒนาแล้วสามารถส่งผลต่อปัญหาอื่นบรรเทา ลง หรือศักยภาพด้านอื่นๆพัฒนาไปด้วย กระบวนการนี้เป็นการเลือกประเด็นหัวข้อหรือโจทย์ของเยาวชนในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อเยาวชนโดยเยาวชน

2) การกำหนดเป้าหมายของการวิจัย

ทีมหนุนได้ใช้สัญลักษณ์ของ “ธงชัย” หรือหลักชัยแทนเป้าหมายของโครงการ โยให้เยาวชนได้ร่วมกันระดมความเห็นเกี่ยวกับประเด็นหรือโจทย์ที่เลือกในข้อที่ 1) แล้วว่า หากดำเนินการใน 3 ปี คาดหวังอยากเห็นอะไรได้รับการแก้ไข หรือพัฒนา เป็นภาพฝัน ภาพหวังสิ่งที่ยอยากให้เป็น อยากให้มี อยากเกิดในระยะเวลา 3 ปีนั้นคืออะไร และถ้าแบ่งระยะเป็นทีละปี แต่ละปีต้องมีอะไรเกิดขึ้นหรือแต่ละปีต้องมีความก้าวหน้าอะไร เรียงลำดับปีที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ กระบวนการนี้เป็นการฝึกให้เยาวชนได้คิด ได้วาง และกำหนดภาพให้เห็นเป้าหมายที่ต้องทำให้เกิดขึ้นในอนาคตจากการทำงานอย่างมีส่วนร่วม เป็นเป้าหมายที่มีความเป็นไปได้จริงจากการทำงานร่วมของเยาวชน ไม่ใช่การฝันไกลเกินจริงไปถึงดาวอังคาร ซึ่งตอนท้ายทีมหนุนได้แนะนำการแปลงเป้าหมายการดำเนินงานเป็นคำถามวิจัย

3) การร่วมกันกำหนดกรอบผลิตของโครงการ

ทีมหนูได้ใช้สัญลักษณ์ “ลูกผลไม้” แทนผลผลิตของโครงการที่ต้องเกิดขึ้น โดยตั้งคำถามแก่เยาวชนว่า “หากต้องการให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายในข้อที่ 2) สิ่งที่ต้องเกิดขึ้นเพื่อบ่งบอกหรือชี้วัด หรือแสดงให้เห็นว่างานที่ทำนั้นสำเร็จ เกิดผลตามเป้าหมายนั้นคืออะไร ยกตัวอย่างเช่น เยาวชนมีเป้าหมายโครงการด้านการสร้างพลังความร่วมมือของเยาวชน ดังนั้นผลผลิตที่ต้องเกิดลูกที่ 1 คือ โครงสร้างและกลไกเครือข่ายเยาวชน ลูกที่สองคือ แผนยุทธศาสตร์และแผนกิจกรรมของเยาวชน ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการให้เยาวชนได้ระดมความคิดเห็นเพื่อแปลงผลผลิตของโครงการเป็นวัตถุประสงค์การวิจัย

4) การร่วมกันกำหนด ออกแบบและวางแผนกิจกรรมโครงการ

ทีมหนูได้ใช้สัญลักษณ์รูป “มือ” เป็นสัญลักษณ์แทนกิจกรรม เพื่อให้เยาวชนร่วมกันระดมความคิดเห็นและร่วมกันโดยพิจารณาจากจำนวนผลผลิตหรือวัตถุประสงค์ของโครงการตัวเองว่ามีกี่ข้อ ดังนั้นต้องช่วยกันคิดว่าเพื่อให้แต่ละข้อนั้นเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมจริงจะต้องมีการลงมือทำอะไรบ้าง เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมนั้นนั้นตอบสนองวัตถุประสงค์ข้อไหนที่ชัดเจน

5) การออกแบบขั้นตอนการดำเนินการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม

หลังจากที่เยาวชนและพี่เลี้ยงแต่ละโครงการได้แผนกิจกรรมต่างๆที่ต้องทำในโครงการแล้ว ทีมหนูได้แต่ละโครงการช่วยกันระดมความคิดต่อว่า กิจกรรมไหนต้องดำเนินการก่อน หลัง โดยใช้สัญลักษณ์ “ขั้นบันได” แทนขั้นตอนการดำเนินงาน โดยให้นำกิจกรรมที่ต้องทำเดินการก่อนมาวางในขั้นแรกสุด และกิจกรรมต่อๆ มาค่อยๆ วางในขั้นบันไดต่อไปตามลำดับ ทำให้เยาวชนได้เห็นลำดับขั้นการทำงานของตนเอง อะไรต้องทำก่อนหลังชัดเจนมากขึ้นและสามารถนำไปวางแผนปฏิทินกิจกรรมการดำเนินได้

โดยทุกกระบวนการในข้อ 4.2.3 เยาวชนทุกกลุ่มมีการนำเสนอสู่เวทีใหญ่ให้ทางทีมหนูและโครงการอื่นๆ ได้รับฟังเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยการตั้งคำถามและให้ข้อเสนอแนะร่วมกันทุกขั้นตอน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนประเด็นสถานการณ์ ประเด็นวิจัย และฝึกกระบวนการตั้งคำถาม อธิบายและการนำเสนอต่อหน้าสาธารณะด้วยกัน

4.2.4 กระบวนการพัฒนาการเขียนโครงการวิจัย

ทีมหนูได้จัดเวทีพัฒนาการเขียนโครงการแก่เยาวชนและพี่เลี้ยง โดยการออกแบบองค์ของโครงการเป็นแบบข้อเสนอโครงการวิจัยสำหรับเยาวชน ซึ่งก่อนจะมีการจัดเวทีทางทีมหนูได้กำชับให้แต่ละพื้นที่นำข้อมูลจากเวทีการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกันมาด้วย โดยเริ่มต้นจากทีมหนูได้บรรยายอธิบายองค์ของโครงการวิจัย รายละเอียดและข้อมูลที่ต้องเขียนในแต่ละหัวข้อ เพื่อมั่นใจว่าแต่ละเยาวชนและพี่เลี้ยงมีความเข้าใจในสิ่งที่ต้องเขียนลงในแบบเสนอโครงการ

จากนั้นให้เยาวชนแยกกลุ่มตามพื้นที่โครงการและลงมือปฏิบัติการเขียนโครงร่างวิจัยโดยที่นำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยในครั้งที่ผ่านมาใส่ในหัวข้อที่ตรงกับกับแบบฟอร์มดังต่อไปนี้

แบบฟอร์มร่างข้อเสนอโครงการวิจัยเยาวชน

1. ชื่อโครงการ:.....

หัวหน้าโครงการ:.....

2. ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล (แสดงให้เห็นถึงความจำเป็น/ปัญหา/โจทย์คิดของการทำวิจัยนี้)

.....

3. คำถามการวิจัย (ประเด็นปัญหาที่ต้องการแสวงหาคำตอบ และต้องสอดคล้องกับหัวข้อวิจัย)

.....

4. วัตถุประสงค์ (มีความชัดเจน, มีความสอดคล้องกับที่มาและความสำคัญ ตรงตามเป้าหมายของ สกว. และสามารถทำให้เกิดผลสำเร็จได้ตามระยะเวลาที่กำหนด)

.....

5. นิยามศัพท์ปฏิบัติการ (การให้ความหมายคำเฉพาะที่ใช้ในการวิจัย เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจตรงกันระหว่างผู้วิจัย รวมถึงผู้อ่านงานวิจัยด้วย)

.....

6. ขอบเขตการศึกษา

6.1 พื้นที่ดำเนินการ (หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ระบบนิเวศ เช่น ลุ่มน้ำ ชิงเขา)

6.2 ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย (กลุ่มที่จะทำงานด้วย หรือกลุ่มที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล)

6.3 ช่วงเวลาในการศึกษา

6.4 ประเด็นศึกษา

7. วิธีการดำเนินงานวิจัย

7.1 การบริหารจัดการงานวิจัย (อธิบายขั้นตอนการดำเนินงาน เช่น การทำความเข้าใจร่วมกับชุมชน การประชุมทีมวิจัย การอบรมเสริมศักยภาพการเก็บข้อมูล ฯลฯ)

7.2 ระเบียบวิธีวิจัย (อธิบายถึงขั้นตอนในการวิจัยหรือ การเก็บข้อมูล เช่น วิธีการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การคืนข้อมูล ฯลฯ)

8. แผนการดำเนินงาน (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ / สามารถออกแบบตารางให้เหมาะสมกับระเบียบวิธีวิจัย และกิจกรรมของแต่ละโครงการ)

กิจกรรม	ปี พ.ศ.																			
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.																	

ตารางแผนปฏิบัติการ (action plan)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน (ทำอะไร/ทำอย่างไร)	ระยะเวลา (ทำเมื่อไหร่)	ผู้เข้าร่วม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	งบประมาณ(แจกแจง รายละเอียด แต่ละ กิจกรรม)

10. ทีมวิจัย

11. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

12. องค์กรร่วมดำเนินการ (ถ้ามี)

13. เอกสารอ้างอิง

4.2.5 การติดตามความคืบหน้าของโครงการ

ทีมหนุนได้ทำการติดตามความคืบหน้าของโครงการวิจัย เนื่องจากหลายโครงการที่ไม่สามารถเขียนเสร็จในวันที่มีการจัดเวทีพัฒนาการเขียนโครงการ ซึ่งใช้ทั้งช่องทางเดินเข้าไปในพื้นที่ของเยาวชน และการติดต่อสื่อสารผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละพื้นที่หน่วยงาน และชุมชน โดยให้เยาวชนแต่ละโครงการส่งโครงการมาเป็นไฟล์ และทางทีมหนุนได้ทำการตรวจทาน ให้ข้อคิดเห็นเสนอแนะให้มีการปรับแก้ เพื่อให้โครงการมีความชัดเจนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ก่อนจะนำเสนอให้กับผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งแต่ละโครงการมีจำนวนการปรับแก้มากขึ้นขึ้นอยู่กับรายละเอียดความชัดเจนที่เขียนมา บางโครงการต้องมีการปรับแก้มากกว่า 3 ครั้ง ทั้งนี้ทีมหนุนได้ตั้งบรรทัดฐานระดับมาตรฐานให้เป็นโครงการวิจัยพื้นฐานสำหรับเด็กและเยาวชน ความเข้มข้นจะไม่เท่างานวิจัยสำหรับนิสิต นักศึกษาปริญญาตรี

4.2.6 การนำเสนอความคิดต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อช่วยสะท้อนถึงความเหมาะสมในการทำวิจัย

เป็นการจัดเวทีนำเสนอโครงการวิจัยทั้ง 10 โครงการของเยาวชนที่ตัดสินใจร่วมเรียนรู้การพัฒนาศักยภาพผ่านกระบวนการวิจัย โดยในเวทีได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นตัวแทนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย และมูลนิธิสยามกัมมาจล มารับฟังการนำเสนอของเยาวชนที่โครงการ โดยให้เยาวชนนำเสนอโครงการของตนเองภายในเวลา 15 นาที ซึ่งเยาวชนแต่ละพื้นที่ได้เตรียมข้อมูลที่สื่อในการนำเสนอที่เป็น Power point ประกอบกับการนำเสนอปากเปล่า จากนั้นให้เวลาผู้ทรงคุณวุฒิซักถามและให้ข้อเห็นข้อเสนอแนะ 20 นาที เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้การเรียบเรียงความคิดและคำพูดในการตอบข้อซักถามของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเข้าใจ โดยทีมหนุนได้เสริมประเด็นบางประเด็นที่ทีมพี่เลี้ยงหรือเยาวชนไม่สามารถเรียบเรียงคำพูดออกมาอธิบายได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ทรงได้เข้าใจบริบท เนื้อหาของโครงการที่เยาวชนได้ออกแบบกันไว้ เป็นการสร้างความอุ่นใจ เชื่อมั่นให้เยาวชนได้เห็นวาทะที่ทีมหนุนได้ทำหน้าที่เสริม และผู้ทรงเองได้มีความยืดหยุ่นในการรับฟัง เป็นการพิจารณาโครงการแบบเสริมพลังเยาวชน

4.2.7 บทบาทการเป็นพี่เลี้ยงการทำวิจัยขององค์กรพี่เลี้ยง

ทีมหนุนได้หนุนเสริมบทบาทของพี่เลี้ยงในระยะพัฒนาโจทย์ประเด็นควบคู่ขนานไปกับการหนุนเสริมเยาวชน ตั้งแต่กระบวนการการ Walk in เพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ชุมชนและเยาวชนอย่างกัลยาณมิตร การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่องานวิจัย “เราทำได้” กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเยาวชน กระบวนการพัฒนาการเขียนโครงการวิจัย การติดตามความคืบหน้าของโครงการ และการนำเสนอความคิดต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อช่วยสะท้อนถึงความเหมาะสมในการทำวิจัย โดยทีมหนุนจะประสานร่วมกับทีมพี่เลี้ยงเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหา กระบวนการและวิธีการก่อนจะเข้าถึงตัวเยาวชนโดยตรง โดยทีมหนุนได้ให้บทบาทพี่เลี้ยง

เป็นผู้อธิบายให้แก่เยาวชนเป็นลำดับแรก เพื่อยืนยันบทความที่เป็นที่เลี้ยงตั้งแต่ต้น จากนั้นหากที่เลี้ยงมีความต้องการให้ทีมหนุนอธิบายเพิ่มเติม หรือเพิ่มเติมในส่วนที่ที่เลี้ยงยังไม่มีคำตอบชัดเจน ทีมหนุนค่อยทำหน้าที่เข้าถึงตัวเยาวชนโดยอีกทีโดยให้ทีมที่เลี้ยงอยู่ในกระบวนการตลอด เช่น ในกระบวนการปรับแก้ตัวร่างโครงการวิจัย ทีมหนุนจะประสานงานผ่านทีมที่เลี้ยง ถ้าที่เลี้ยงต้องการให้ทีมหนุนเข้าไปในพื้นที่ ทีมหนุนจะไปตามการร้องขอ หากพื้นที่ไหนที่เลี้ยงสะดวกส่งและติดต่อทางอีเมล ทีมหนุนก็ตอบสนองตามที่ต้องการ ซึ่งหากเป็นในระยะดำเนินโครงการทีมหนุนได้มีแผนการหนุนเสริมแนวคิด ความรู้และทักษะเครื่องเฉพาะสำหรับทีมที่เลี้ยงในการติดตามและให้การสนับสนุนกระบวนการวิจัยของเยาวชนในหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชนของตนเอง

4.2.8 ผลการเรียนรู้ของเยาวชน

จากการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนกับโครงการวิจัยผ่านกระบวนการหนุนเสริมการพัฒนาโครงการวิจัยขอเยาวชนสามารถแบ่งผลการเรียนรู้ออกเป็น 2 ช่วงได้แก่ ช่วงเริ่มต้นของการเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยเริ่มตั้งแต่การแนะนำโครงการ การพัฒนาโจทย์การวิจัยจนถึงขั้นตอนการเขียนโครงการวิจัย และผลการเรียนรู้ในระยะที่สองเป็นระยะหลังจากการนำเสนอโครงการวิจัย โดยเยาวชนได้สะท้อนผลการเรียนรู้ดังนี้

การเรียนรู้ระยะแรก

1. การเรียนรู้ปัญหาของเยาวชนจากหลากหลายพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่ที่ทำการวิจัยเป็นพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ละชุมชนล้วนมีปัญหาที่แตกต่างกัน การเข้าร่วมโครงการจึงเกิดเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาระหว่างชุมชน ระหว่างกลุ่มเยาวชน และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ของแต่ละชุมชน
2. การเรียนรู้กระบวนการวิจัย เยาวชนได้สะท้อนผลเรียนรู้เรื่องการแตกประเด็นความคิด ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัย กระบวนการทำวิจัยขั้นพื้นฐาน กระบวนการและแนวคิดในการทำวิจัย การเรียนรู้ที่หลากหลายนอกจากวิจัยทางการศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ความเข้าใจต่องานวิจัยทางด้านพฤติกรรมและสังคม การใช้เครื่องมือต่างๆ การสรุปงานที่กระชับและเข้าใจง่าย ตลอดจนการนำเสนอโครงการ
3. การสร้างมิตรภาพระหว่างกลุ่มเยาวชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้พบเจอเพื่อนใหม่ที่มีที่มาจากหลากหลายพื้นที่ ทั้งที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและมาจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

4. การเรียนรู้ในความแตกต่างของเพื่อนเยาวชน เนื่องจากกลุ่มเยาวชนมีที่มาจากหลากหลายทั้งด้านภาษา การแต่งกาย ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การร่วมโครงการจึงทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรมของเพื่อนเยาวชนจากพื้นที่อื่นๆ และเรียนรู้วัฒนธรรมของชาติพันธุ์อื่นๆ
5. การเสริมสร้างวินัยและกระบวนการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการพัฒนาโครงการวิจัย
6. การสร้างความกล้าแสดงออก ทั้งการกล้าการกล้าพูด การคิด กล้าทำ การพูดในที่สาธารณะ การสื่อสารระหว่างกลุ่ม
7. การเกิดแนวคิดแนวทางในการพัฒนากลุ่มเยาวชนโดยการแบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

การเรียนรู้ในระยะที่สอง

1. การเรียนรู้พื้นที่วิจัยอื่น จากการนำเสนอข้อมูลโครงการวิจัยที่ได้นำเสนอทั้งส่วนของแผนที่ชุมชน ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน ทรัพยากรในพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนนั้นๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้พื้นที่ต่างๆ ผ่านการเล่าเรื่องของเพื่อนเยาวชนที่ได้มานำเสนอหมู่บ้านของตนเองให้ฟัง
2. การเรียนรู้ประเด็นหรือสิ่งที่แต่ละชุมชนศึกษา โครงการวิจัยนิทานมัง ซึ่งเป็นการนำเอานิทานท้องถิ่นมาสร้างเป็นหนังสือนิทาน เช่นเดียวกับนิทานของชาวปกากะญอบ้านพะเต้ การเก็บข้อมูลด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนอิสลามในเขตเทศบาลนครแม่สอดซึ่งเป็นพื้นที่เปราะบางและไม่มีความมั่นคงในเรื่องการอยู่อาศัย ส่วนบ้านหนองหลวงเสนอประเด็นเรื่องการเก็บข้อมูลเพื่อให้เยาวชนไม่ลืมรากเหง้าของบรรพบุรุษของตนเอง การใช้กีฬาแนวสร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างสุขภาพให้แก่นักศึกษาของซูแมค การสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนด้วยการอนุรักษ์ผ้าไหมกัญชงบ้านศิริราษฎร์ และกิจกรรมลานวัฒนธรรมของบ้านป่าไร่เหนือ การสำรวจพันธุ์ข้าวของโรงเรียนแม่สุริยา และการใช้ดอกไม้เป็นสื่อในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่บ้านห้วยน้ำนาก และการสร้างความร่วมมือของเยาวชนเพื่อการดูแลทรัพยากรป่าเทือกเขาเบอบาตู
3. การเรียนรู้กระบวนการวิจัย หลังจากเรียนรู้กระบวนการวิจัยในระยะแรกได้ทำให้เห็นภาพของโครงการที่ชัดเจน และชัดเจนมากขึ้นเมื่อได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้แนะนำ จึงทำให้ได้มีโอกาสทบทวนความคิด และกระบวนการทำงานของโครงการ นอกจากนี้ยังได้รับข้อเสนอแนะเรื่องเครื่องมือที่เป็นประโยชน์ต่อการเก็บข้อมูล ทั้งการทำแผนที่ชุมชน ปฏิทินวัฒนธรรม ปฏิทินการผลิต ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนได้ นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้วิธีการดำเนินโครงการวิจัย เรียนรู้จากข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น

จากการพัฒนาโครงการวิจัย การฝึกกระบวนการวางแผน การทำงานเป็นทีม การตั้งโจทย์วิจัย ขอบเขตเนื้อหา และแนวทางการต่อยอดการพัฒนาโครงการ

4. การพัฒนาทักษะการนำเสนอข้อมูล ความกล้าแสดงออกทั้งการกล้าคิดและกล้าทำมากขึ้นด้วยความมั่นใจ เสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีในการนำเสนอโครงการของตนเอง ซึ่งเป็นการฝึกศักยภาพให้กับเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

5. การสร้างพื้นที่ให้แก่เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งหลายโครงการเป็นที่สนใจจากทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและเยาวชนที่เข้ามาร่วมรับฟังซึ่งทำให้เยาวชนหลายกลุ่มได้มีพื้นที่ในการแสดงออกทางความคิดมากขึ้น

6. การสร้างมิตรภาพระหว่างเพื่อนต่างโรงเรียน ต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ต่างพื้นที่การทำงาน ต่างภาษา แต่มีความเข้าใจตรงกันในเรื่องการวิจัยเพื่อใช้ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับชุมชนของตนเอง

7. การได้แนวคิดใหม่ ได้เห็นมุมมอง ทักษะคิดหลายด้านมากขึ้น ที่ต้องนำความรู้หรือข้อมูลที่ต้องใช้หลายด้าน มาประกอบเข้าด้วยกัน เช่นในเรื่องโครงการข้าวที่ควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มาหลอม เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีคิดด้านการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญรวมเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้เห็นประเด็นและมุมมองจากเยาวชนในหลายพื้นที่

8. พลังของเยาวชนเป็นพลังที่แรงกล้าที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งตัวเยาวชนเองและชุมชนของตนเอง

4.3 โครงการวิจัยของเยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

จากกิจกรรมพัฒนาโครงการทั้งพื้นที่ชุมชนและที่วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย เยาวชนได้เสนอประเด็นในการทำโครงการวิจัย จำนวน 10 โครงการในพื้นที่ 20 ชุมชน 1 ศูนย์การเรียนรู้ ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด จำนวน 2 โครงการ ในพื้นที่ชุมชนอิสลามเขตเทศบาลนครแม่สอด 5 ชุมชน และชุมชนบ้านพะเต๊ะ อำเภอแม่ระมาด จำนวน 2 โครงการ ในพื้นที่ ชุมชนบ้านหนองหลวง และชุมชนบ้านป่าไร่เหนือ อำเภอท่าสองยาง จำนวน 2 โครงการ ในพื้นที่ตำบลท่าสองยางจำนวน 6 หมู่บ้าน และตำบลแม่อุสุ 3 หมู่บ้าน และอำเภอพบพระ จำนวน 2 โครงการ ประกอบด้วยพื้นที่ ชุมชนบ้านป่าหวาย และ ศูนย์การเรียนรู้ Thoo Mweh Khee Learning Centre

เมื่อพิจารณาในด้านเนื้อหาของโครงการสามารถแบ่งได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชนจำนวน 2 โครงการ คือ การจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในแม่สอด การจัดเก็บข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 2) ด้านการศึกษา

การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมจำนวน 4 โครงการ ได้แก่ นิทานพื้นบ้านม้ง บ้านป่าหวาย การออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะญอเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน การศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำผ้ากัญชงของชาติพันธุ์ม้ง และการออกแบบกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนปกากะญอบ้านป่าไร่เหนือ

3) การจัดการทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวน 2 โครงการ ได้แก่ การศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่อุสุ และดอกไม้อาหารในบ้านห้วยน้ำน้ก 4) ด้านการสร้างความร่วมมือของเยาวชนจำนวน 1 โครงการ ได้แก่ การสร้างพลังกลุ่มเยาวชนเพื่อเกาเขเบอบาตู และ 5) ด้านการเสริมสร้างสุขภาพจำนวน 1 โครงการ ได้แก่ การใช้กิจกรรมพลศึกษาสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพนักศึกษาข้ามชาติ (Physical Creative Activities for Thoo Mweh Khee Migrant School)

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มชาติพันธุ์สามารถแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในประเทศไทย จำนวน 6 ได้แก่ การศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่อุสุ การจัดเก็บข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะญอเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน การสร้างพลังกลุ่มเยาวชนเพื่อเกาเขเบอบาตู-ทุเล การออกแบบกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนปกากะญอบ้านป่าไร่เหนือ และดอกไม้อาหารในบ้านห้วยน้ำน้ก 2) กลุ่มชาติพันธุ์พันธุ์ปกากะญอในประเทศเมียนมาซึ่งศึกษาอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ของเยาวชนข้ามชาติในประเทศไทย จำนวน 1 โครงการ การใช้กิจกรรมพลศึกษาเพื่อการสร้างร่วมมือของนักเรียนข้ามชาติ 3) กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจำนวน 2 โครงการ ได้แก่ นิทานพื้นบ้านม้ง บ้านป่าหวาย และการศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำผ้ากัญชงของชาติพันธุ์ม้ง 4) กลุ่มเยาวชนข้ามชาติอิสลามจำนวน 1 โครงการ การจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในแม่สอด 5) กลุ่มนิสิตที่มีภูมิลำเนาจากภูมิภาคต่างๆ ทั้งนี้อาจมีบางส่วนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ และม้งเป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากองค์กรพี่เลี้ยงสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) หน่วยงานที่ทำงานด้านการศึกษาประกอบด้วย โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 และโรงเรียนแม่สุวิทยา จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย จัดการศึกษาระดับปริญญาตรี และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแนวคิจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนข้ามชาติ 2) องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายการทำงานเฉพาะด้าน ได้แก่ มูลนิธิผู้หญิง และมูลนิธิโอโซน และ 3) ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

ลำดับ	ชื่อโครงการ	หัวหน้าโครงการ	พื้นที่เป้าหมาย	องค์กรพี่เลี้ยง
1	การจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในแม่สอด	นางสาวรุสตานา -	5 ชุมชนอิสลามเขตเทศบาลนครแม่สอด ได้แก่ อัลซอร์ส บังคลา มาติน๊ะ 1-	มูลนิธิผู้หญิง

ลำดับ	ชื่อโครงการ	หัวหน้าโครงการ	พื้นที่เป้าหมาย	องค์กรพี่เลี้ยง
			2 หมู่ฮูยี่ริล	
2	นิทานพื้นบ้านม้ง บ้านป่าหวาย ต. คีรีราษฎร์ อ. พบพระ จ.ตาก	นางสาวจิราภา แซ่วัน	บ้านป่าหวาย ต. คีรีราษฎร์ อ. พบพระ จ.ตาก	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย
3	การศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำผ้ากัญชงของชาติพันธุ์ม้ง อ. พบพระ จ.ตาก	นางสาวสุนารี กรชูโชค	หมู่บ้านชุมชนม้งในตำบลคีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก	โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4
4	การศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่ฮูส อำเภอกำแพงแสน จังหวัดตาก	นางสาวทิพภา เวียงกุ่มภา	หมู่บ้านในตำบลแม่ฮูส จำนวน 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านแม่ฮูส บ้านที่โนะโค๊ะ บ้านมอทะ	โรงเรียนแม่ฮูสวิทยา
5	โครงการเยาวชนศึกษาข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนกะเหรี่ยงเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน :กรณีศึกษาบ้านหนองหลวง	นายดาทุ เหล่ารัตนเจริญ	บ้านหนองหลวง ม.3 ต.สามหมื่น อ.แม่ระมาด จ.ตาก	มูลนิธิไอโซน
6	การออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะญอเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน	เด็กหญิง ญัฐธิดา มือแป	ชุมชนบ้านพะเดะ หมู่ที่ 4 ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลนายนิทย์ มือแป
7	โครงการการสร้างพลังเครือข่ายเยาวชนเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าเทือกเขาเบอบาตู	นายศุภชัย เสมาศิริกุล	บ้านแม่ป๋อคี บ้านแม่อมะ ตำบลท่าสองยาง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก และบ้านขอชะระกลา บ้านปอเคลอะเด บ้านเคาะทีโค๊ะ บ้านปางทอง บ้านแม่วะหลวง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย
8	Physical Creative Activities for Thoo Mweh Khee Migrant School.	Saw Pla Taw,Saw Keh Doh Htoo	Thoo Mweh Khee Learning Centre, 351 Moo 3, Phop Phra, Tak, 63160	ชูแมวคี
9	การออกแบบกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม	นายปฏิภัทร มีแก้ว	บ้านป่าไร่เหนือ ต.พระธาตุ อ.แม่ระมาด จ.ตาก	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย

ลำดับ	ชื่อโครงการ	หัวหน้าโครงการ	พื้นที่เป้าหมาย	องค์กรพี่เลี้ยง
	ท้องถิ่นของคนปกากะญอ บ้านป่าไร่เหนือ ต.พระธาตุ อ. แม่ระมาด จ.ตาก			
10	ดอกไม้เพื่อความมั่นคงทาง อาหารในบ้านห้วยน้ำนก ต. พบพระ อ.พบพระ จ.ตาก	นางสาวอุทัยวรรณ เหมสะอาด	บ้านห้วยน้ำนก ต.พบพระ อ.พบพระ จ.ตาก	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย

โครงการของเยาวชน

1. โครงการนิทานพื้นบ้านม้ง บ้านป่าห้วย ต. คีรีราษฎร์ อ. พบพระ จ.ตาก

ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล

ม้ง เป็นหนึ่งในชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย นิยมเรียกตนเองว่า “หม้ง” หรือ “ม้ง, โม้ง” ซึ่งแปลว่า อีสรชน มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และโดดเด่น ทั้งในเรื่องความเชื่อ การแต่งกาย ประเพณี ภาษานิทานพื้นบ้าน เรื่องเล่าต่าง ๆ รวมไปถึงวิถีชีวิตแบบพึ่งพิงอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่รักความสงบอาศัยอยู่กับธรรมชาติ ใช้ชีวิตแบบพอมีพอกิน หาเช้ากินค่ำ พอตกตักกลางคืน ไฟฟ้าไม่มีเข้านอนแต่หัวค่ำ สิ่งเดียวที่สามารถสร้างรอยยิ้มและเสียงหัวเราะให้กับเด็ก ๆ ได้เป็นอย่างดี คือนิทานพื้นบ้าน โดยการเล่านิทานพื้นบ้านนั้นมักมีการเล่าให้ฟังในช่วงเวลาก่อนนอน เนื้อหาในนิทานจะมีความสนุกสนาน สอดแทรกด้วยข้อคิด คติความเชื่อ และวิถีการดำรงชีวิตที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาของความเชื่อบางอย่าง และตัวตนของชาติพันธุ์ม้งเป็นอย่างดี

นิทานพื้นบ้าน เป็นนิทานที่เล่าสู่กันฟังในหมู่บ้าน ในท้องถิ่น หรือในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องเล่าที่เล่าต่อๆ กันมาจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยไม่ทราบผู้แต่ง เนื่องจากการถ่ายทอดผ่านความทรงจำต่อๆ กันมา เช่น ปู่ย่าตายายเล่าให้พ่อแม่ฟัง พ่อแม่เล่าให้ลูกหลานฟัง หรือมีการแพร่กระจายจากท้องถิ่นหนึ่งไปสู่อีกท้องถิ่นหนึ่ง โดยนิทานเรื่องเดียวกันอาจเหมือนกันหรือแตกต่างกันออกไปได้ ขึ้นอยู่กับบริบทของคนถ่ายทอดแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นวัย เพศ ภูมิลำนานท้องถิ่น ดังนั้น เมื่อเราศึกษานิทานพื้นบ้าน เราจึงไม่ควรตั้งคำถามว่า นิทานสำนวนใดถูกต้อง หรือสำนวนใดเป็นสำนวนต้นแบบ หากแต่เราควรยอมรับความหลากหลายของนิทานสำนวนต่าง ๆ ที่เล่ากันในท้องถิ่นต่าง หรือในบริบทนั้น ๆ และควรฟังให้สนุกสนานซึมซับกับรายละเอียดที่แตกต่างกันไปในแต่ละสำนวน

นิทานพื้นบ้านของม้งด้วยเช่นกันมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีการสืบทอดโดยการเล่าขานจากรุ่นสู่รุ่น สืบต่อกันมา ซึ่งนอกจากจะให้ความสนุกสนานและข้อคิดแก่ผู้ฟังแล้ว ยังเป็นการบันทึกเรื่องราว วิธีการ

ดำรงชีวิตของคนในอดีตแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ค่านิยม และความเป็นอยู่สมัยก่อน ว่ามีการดำรงชีวิตประจำวันอย่างไร ทำกิจกรรมอะไรบ้าง ประกอบอาชีพอะไร รวมไปถึงความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ และศาสนาดั้งเดิมของชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งคือการนับถือ ผีบรรพบุรุษ ทำให้คนม้งรับรู้ที่มาและรากเหง้าของตัวเองบางส่วนผ่านเรื่องราวในนิทาน

ปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าได้แผ่ขยายเข้ามาในพื้นที่ของชาติพันธุ์ม้ง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความสะดวกสบายมากขึ้นจากเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ทั้งไฟฟ้า รถยนต์ โทรศัพท์ และอื่นๆ นอกจากนี้ระบบการศึกษาที่เข้ามามากขึ้น คนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาและมีความรู้ความสามารถ ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่พัฒนาขึ้น เริ่มมีตัวตน และมีบทบาทในสังคมภายนอกมากขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงทุกอย่างย่อมมีสองด้านเสมอ ในช่วงเวลาที่ชาติพันธุ์ม้งเริ่มมีมาตรฐานชีวิต มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนั้น วัฒนธรรมบางอย่างเริ่มหายไป เช่นเดียวกัน จากที่มีการพบปะพูดคุยกันผ่านการละเล่นต่าง ๆ เช่น การตีลูกข่าง, หมากเก็บ เปลี่ยนเป็นก้มหน้าก้มตาสู้กันผ่านเกมในโทรศัพท์ หรือคอมพิวเตอร์ ,จากที่นั่งจับกลุ่มกันปักผ้าและพูดคุยกันเปลี่ยนมาเป็นนั่งจับโทรศัพท์และพูดคุยกันผ่านตัวหนังสือ และจากที่เรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองผ่านเรื่องเล่า และนิทานพื้นบ้าน เปลี่ยนเป็นเรียนรู้วัฒนธรรมคนอื่นผ่านละคร หนังสือโทรทัศน์หรือสื่อต่าง ๆ

ดังนั้นจากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหาข้างต้น คณะผู้จัดทำจึงมีความประสงค์ที่จะจัดทำโครงการนิทานพื้นบ้านม้ง บ้านป่าหวาย ต. คีรีราษฎร์ อ. พบพระ จ.ตาก เพื่อเป็นการบันทึก และรวบรวมนิทานของชาติพันธุ์ม้ง เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักที่มา รากเหง้าของตนเอง ความเชื่อต่าง ๆ รวมไปถึงเป็นแนวทางในการอนุรักษ์นิทานพื้นบ้านม้งเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. นิทาน ตำนาน เรื่องเล่าในชุมชนบ้านป่าหวาย ต. คีรีราษฎร์ อ. พบพระ จ.ตาก มีกี่เรื่อง
2. มีความเชื่อในด้านใดบ้างที่แฝงอยู่ หรือปรากฏในนิทาน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมนิทาน ตำนาน เรื่องเล่าในชุมชนบ้านป่าหวาย ต. คีรีราษฎร์ อ. พบพระ จ.ตาก
2. เพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้ นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า

ขอบเขตการศึกษา

1. พื้นที่ดำเนินการ (หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ระบบนิเวศ เช่น กลุ่มน้ำ เชิงเขา) หมู่บ้านป่าหวาย ตำบล คีรีราษฎร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

2. ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย เด็กและเยาวชนบ้านป่าหวาย จำนวน 20 คน ผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน
3. ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา เดือน มีนาคม – พฤษภาคม 2562
4. ประเด็นศึกษา ประเภทของนิทานพื้นบ้านม้ง ความเชื่อที่แฝงอยู่ในนิทาน

2. โครงการการออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะญอเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน

ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล

รัฐบาลชุดนี้ได้กำหนดให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้นโยบายห้องสมุดในสถานศึกษาต่างๆ เน้นให้พัฒนาการบริการในรูปแบบ 3 ดี คือ มีหนังสือดี บรรยากาศดี และมีบรรณารักษ์ดี ที่ผ่านมา ทราบมาว่า สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ได้ตอบสนองนโยบายส่งเสริมการอ่านอย่างดี โดยร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ใน 3 ประเด็น คือ 1.พัฒนาคนไทยให้มีความสามารถในการอ่าน 2.พัฒนาคนไทยให้มีความสุขกับการอ่าน 3.การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการอ่านอย่างยั่งยืน

แต่เมื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนผ่านการอ่านในสถานศึกษา สิ่งที่ขาดหายไปคือ การอ่านในวิถีชีวิต เพราะในสถานศึกษาจะเน้นการอ่านหนังสือเพื่อการสอบผ่านมากกว่าเพื่อการดำรงอยู่ในชีวิตประจำวัน ทำให้คนวัยทำงาน ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชุมชนขาดโอกาสในการได้สื่อสารความรู้ คติความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แก่เยาวชนในชุมชนตนเองผ่านการอ่านและเอกสารข้อมูลรูปแบบที่เหมาะสม ส่งผลให้องค์ความรู้ชุมชนขาดจังหวะการสืบต่อและยังส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองวัยเป็นไปอย่างประปราย ไม่แนบแน่นเหมือนสมัยก่อน

ปัญหาดังกล่าวได้เกิดขึ้นในชุมชนบ้านพะเด๊ะ ซึ่งเป็นหนึ่งในชุมชนชนเผ่าปกากะญอกลุ่มใหญ่ ที่ตั้งถิ่นฐานหนาแน่น โดยชุมชนบ้านพะเด๊ะแห่งนี้ ตั้งอยู่ที่ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจรอยต่อชายแดนไทย-พม่า มีครัวเรือนประชากร 232 ครัวเรือน ประชากรรวม 713 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุไม่เกิน 25 ปี จำนวน 200 คน วัยแรงงานอายุระหว่าง 26-59 ปี จำนวน 400 คน และกลุ่มผู้สูงอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 50-100 คน

ที่น่าเป็นห่วงมาก คือ เมื่อสื่อสมัยใหม่ เช่น โทรศัพท์เข้ามา มีเยาวชนจำนวนมากขึ้นถูกเลี้ยงอยู่กับสื่อโทรศัพท์ซึ่งเต็มไปด้วยเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เช่น ความรุนแรง ค่านิยมทางเพศผิดๆ การกระตุ้นเร้าตลอดเวลา มากกว่าสื่อที่เสริมสร้างสมาธิและจินตภาพ เช่น หนังสือ กล่าวได้ว่า ถ้าไปสำรวจ ในแต่ละบ้านจะพบรายการโทรศัพท์รวมทั้งวีซีดีที่ส่งผลด้านลบต่อการพัฒนาการของเด็กและเยาวชนง่ายกว่าจะพบหนังสือดีๆ ที่ส่งผลบวกกลับเล่ม อันที่จริง ปัญหาก็มีเหตุปัจจัยหลายประการ อาทิ ปัญหาเรื่องการจัดการศึกษาบนพื้นที่สูง ที่รัฐไม่ส่งเสริมการเรียนภาษาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องให้กับเด็กเยาวชนและชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ การศึกษา โดยเฉพาะการทำให้ภาษาท้องถิ่นภาษาปกากะญอและภาษาไทยเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสืบสานและส่งต่อความเชื่อ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่งดงามของปกากะญอ

ด้วยเหตุนี้ กลุ่มเยาวชนบ้านพะเด๊ะ โดยสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล นายนิธย์ มือแป จากบ้านพะเด๊ะ จึงได้ร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนาและกลุ่มปราชญ์ชุมชน จัดทำ “การออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะญอเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชนขึ้น เพื่อจะได้เป็น ‘หน้าต่างแห่งโอกาส’ ในการเข้าไปส่งเสริมให้เด็กเยาวชนรักการอ่านรักภาษาท้องถิ่นแก้ไขปัญหาดังกล่าว พร้อมทั้งหนุนเสริมกระบวนการให้มีความเป็นรูปธรรม เนื่องจากเยาวชนพร้อมที่จะเรียนรู้ทักษะหลายด้าน ผู้สูงอายุเองก็มองหาคนผู้มาสืบต่อภูมิปัญญาด้านศักยภาพของสมองเอง ก็เปิดรับการเรียนรู้ที่ดีที่สุด หากพื้นที่นี้แล้วการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ยาก ซึ่งสื่ออันทรงประสิทธิภาพที่สุดอย่างหนึ่งคือ “หนังสือภาพ” ที่ได้รับการออกแบบ‘สาร’เป็นอย่างดี เหมาะสมในเชิงภาษาและวัฒนธรรมพื้นถิ่น จะก่อให้เกิดปัญญาทั้งภายนอกได้แก่ความรู้ความสามารถต่างๆของเยาวชนและปัญญาภายใน อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านจิตใจ อุปนิสัย อย่างผสมกลมกลืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งในช่วงที่หน้าต่างแห่งโอกาสยังเปิดกว้างในการสร้างวัฒนธรรมการอ่านแก่เยาวชนเชื่อมกับภูมิปัญญาคนทั้งสองวัยให้แนบแน่นกลมเกลียวสืบต่อกันเนื่องไปไม่รู้จบ

กระบวนการเรียนผ่านการอ่านในสถานศึกษา ไม่ตอบโจทย์วิถีชีวิตชุมชน เพราะสิ่งที่ขาดหายไปคือการอ่านในวิถีชีวิตการอ่านภาษาท้องถิ่นการสร้างจิตสำนึกให้เด็กเยาวชนเรียนรู้ภาษาท้องถิ่น เนื่องจากในสถานศึกษาจะเน้นการอ่านหนังสือเพื่อการสอบผ่านมากกว่าเพื่อการดำรงอยู่ในชีวิตประจำวัน ทำให้คนวัยทำงาน ผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชุมชนขาดโอกาสในการได้สื่อสารความรู้ คติความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น แก่เยาวชนในชุมชนตนเองผ่านการอ่านและเอกสารข้อมูลรูปเล่มที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์และภูมิปัญญาพื้นถิ่น ส่งผลให้องค์ความรู้ชุมชนขาดจังหวะการสืบทอดและยังส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสองวัยเป็นไปอย่างเปราะบาง ไม่แนบแน่นเหมือนสมัยก่อน

สิ่งที่เห็นทีมงานเห็นร่วมกันในการทำโครงการนี้ คือ

- 1.เริ่มงานทำจากจุดเล็กๆ ในกลุ่มนักพัฒนา ครู ผู้นำชาวบ้าน และแกนนำเยาวชนทำให้แน่น และทั่วถึง จากนั้นขยายออกไป ผ่านรูปแบบพลังของการสื่อสารด้วยปากต่อปาก
- 2.เน้นการทำงานลงสู่รากหญ้า เข้าถึงชุมชน จัดประชุมกลุ่มย่อย หรือออกเยี่ยมบ้าน ติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ สร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบญาติพี่น้องไปควบคู่การส่งเสริมการอ่าน
- 3.สร้าง / ใช้สื่อสมัยใหม่ภาษาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมให้เกิดกระแสตื่นตัวมากขึ้น ทำให้เสียงเด็ก เสียงพ่อแม่ เสียงชาวบ้านมีความหมาย เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วม
- 4.พัฒนากลไกคณะทำงานขึ้นมา ไม่ใช่เป็นแต่ “ผู้รับการพัฒนา” แต่พยายามเปิดโอกาสให้ทุกคนเป็นผู้ร่วมพัฒนา สร้างคน (หมายถึงกลไกพ่อแม่ ผู้ปกครอง) ไปพร้อมๆกับสร้างวัฒนธรรมการอ่าน
- 5.เน้นกระบวนการการอ่านที่ไม่ใช่แค่ “เอาเรื่อง” หรือเอาความรู้ แต่ “เอาคน” หมายถึงคำนึงถึงความสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนไปพร้อมๆกัน
- 6.ครอบครัวที่ “อาสาอ่าน” แล้ว จากนั้นก็เข้าสู่การฝึกอบรม “อาสาสมัคร”
- 7.คัดสรรหนังสือจากภาษาไทยกลางจำนวนหนึ่ง มาเป็นต้นแบบก่อน ช่วยกันจัดระบบเวียนกันยืมอ่านหนังสือได้หมุนเวียนทั่วถึง ที่สำคัญให้นำไปสู่การผลิตหนังสือน่าอ่านเป็นภาษาปกากะญอ

8.พลังสำคัญเพื่อการขยายผลของโครงการก็คือ แกนประสานที่กลุ่มเป้าหมายคัดเลือกกันเองโดยใช้ชื่อว่า “อาสาสมัครเชื่อมรักสองวัย (อชส.)” มาเป็นผู้คอยติดตามผลและรายงานตามแบบฟอร์มที่คิดขึ้น โดยมีการเรียกประชุม สม่ำเสมอ

คำถามการวิจัย

- 1.นิทาน ตำนาน เรื่องเล่า บทบาท คำกลอน สุภาษิตสอนใจในชุมชนบ้านพะเด๊ะมีอะไรบ้าง
- 2.ความเชื่อเกี่ยวกับนิทาน ตำนาน เรื่องเล่า บทบาท คำกลอน สุภาษิตสอนใจในชุมชนบ้านพะเด๊ะมีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวม ตำนาน นิทาน เรื่องเล่าและบทบาทของปกากะญอในชุมชนบ้านพะเด๊ะ
2. เพื่อสร้างสื่อที่เหมาะสมกับเยาวชนด้วยภาษาท้องถิ่น ส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนบ้านพะเด๊ะรักการอ่าน

ขอบเขตการศึกษา

1. พื้นที่ดำเนินการ (หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ระบบนิเวศ เช่น กลุ่มน้ำ เชิงเขา)
ชุมชนบ้านพะเด๊ะ หมู่ที่ 4 ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอมะสอ จังหวัดตาก
 2. ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย
มีครัวเรือนประชากร 232 ครัวเรือน ประชากรรวม 713 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุไม่เกิน 25 ปี จำนวน 200 คน วัยแรงงาน อายุระหว่าง 26-59 ปีจำนวน 400 คน
 3. ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา
กลุ่มเป้าหมายในโครงการนี้ เน้นไปที่กลุ่มเด็กเยาวชนและกลุ่มผู้สูงอายุ ทั้งนี้ มีตัวแปรคือกลุ่มคนวัยผู้ใหญ่ตอนต้นหรือวัยทำงาน ที่อาจเข้ามามีส่วนร่วมเป็นพี่เลี้ยงหรือแกนหนุนให้คนทั้งสองวัยเข้าใจในชุดความเชื่อและพฤติกรรมของกันและกัน อันจะเรียกได้ว่ากลุ่มเป้าหมายรองก็ได้
- กลุ่มเด็ก/เยาวชน จำนวน 30 คน (9-12 ปี)
กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน (60 ปี ขึ้นไป)
กลุ่มวัยทำงาน จำนวน 20 คน (30-59 ปี)
- หมายเหตุ กลุ่มคนจำนวน 70 คน คือ กลุ่มคนที่ได้รับประโยชน์จากโครงการโดยตรงในเชิงคุณภาพ

4. ประเด็นศึกษา

1. ตำนาน นิทาน เรื่องเล่า สุภาษิตสอนใจ และบทบาทของปกากะญอในชุมชนบ้านพะเด๊ะ
2. ความเชื่อเกี่ยวกับตำนาน นิทาน เรื่องเล่า สุภาษิตสอนใจ และบทบาทของปกากะญอในชุมชนบ้านพะเด๊ะ

3. โครงการการศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำผ้ากัญชงของชาติพันธุ์ม้ง อ. พบพระ จ.ตาก

ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล

ม้งถือว่าเป็นชาติพันธุ์หนึ่งได้เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่ในเขตภูเขาสูงในภาคเหนือของประเทศไทย ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2480 ปัจจุบันมีชาติพันธุ์ม้งตั้งถิ่นฐานอยู่ใน 13 จังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน สุโขทัย ตาก กำแพงเพชร พิจิตร โลก เพชรบูรณ์ และ เลย มีหมู่บ้านม้งทั้งสิ้นกว่า 250 หมู่บ้าน จำนวนประชากรมากกว่า 150,000 คน ม้งมีสองกลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ ม้งเด้อ (ม้งขาว) และม้งจั่ว (ม้งดำ หรือม้งน้ำเงิน) มีการจัดระบบเครือญาติตามตระกูลแซ่ ซึ่งในแต่ละตระกูลแซ่จะมีผู้นำตระกูลแซ่เป็นหลัก จะไม่มีการแต่งงานในตระกูลแซ่เดียวกัน และจะมีการแต่งงานที่เป็นเอกลักษณ์ด้วยชุดที่ทำมาจากเส้นใยกัญชงและมีลายปักที่งดงาม

ผ้ากัญชงเป็นผ้าที่ทำมาจากเส้นใยกัญชงเป็นความรู้จากภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ม้งที่มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และแฝงด้วยความเชื่อที่เป็นสิริมงคล ที่สำคัญสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 มีพระราชเสาวนีย์ไว้เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2548 ในพื้นที่ดอยผาหม่น อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงรายนว่า “สมควรศึกษาและส่งเสริมให้เกษตรกรชาวเขาปลูกกัญชงเพื่อใช้เส้นใยผลิตเครื่องนุ่งห่ม และจำหน่ายเป็นรายได้”(สริตา ปันมณี. ออนไลน์) ซึ่งการผลิตผ้าใยกัญชงของชาติพันธุ์ม้งจะมีการปลูก ปั่นเส้นใย ทอผ้าใยกัญชง เพื่อผลิตเครื่องนุ่งห่มตามวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเพื่อใช้ในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจะผลิตจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ การผลิตเส้นใยกัญชงโดยส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตใช้ในครัวเรือน การแปรรูปเส้นใยกัญชงเริ่มจากการตัดต้นกัญชง มาตากแดดให้แห้งแล้วลอกเส้นใยกัญชงออกมาผึ่งตากให้แห้ง หลังจากนั้นนำมาย้อมสี โดยที่สีย้อมเป็นสีธรรมชาติ เมื่อย้อมแล้วนำมาปั่นเพื่อให้ได้เส้นด้าย แล้วนำมาทอผ้า หากอยากได้ลวดลายที่สวยงามก็นำมาปักได้ตามใจชอบ โดยกว่าจะได้ผ้าผืนหนึ่งต้องใช้เวลานานเพราะวิถีชีวิตของคนที่อาศัยทรัพยากรที่มาจากป่า สมัยดั้งเดิมไม่มีเสื้อผ้าจำหน่ายให้ซื้อขายได้ง่าย เช่นปัจจุบัน ชาติพันธุ์ม้งจึงต้องทอผ้าเอง (ศรัณย์ จันทรแก้ว. 2554)

ตำบลศรีราชูร์ อำเภอพบพระ จังหวัดตากเป็นพื้นที่ที่มีชาติพันธุ์ม้งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากแห่งหนึ่งของประเทศไทย ที่ยังคงวิถีชีวิตดั้งเดิมและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ม้งอยู่ไม่ว่าจะเป็นประเพณีปีใหม่ม้ง วัฒนธรรมการแต่งกาย โดยที่มีบรรพบุรุษได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ที่ยังคงมีความสามารถและความรู้ในการทำผ้าใยกัญชงอยู่ และมีเยาวชนชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่เป็นจำนวนมาก

แม้ว่าการทำผ้าใยกัญชงจะเป็นภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ม้งแต่ในปัจจุบันเยาวชนชาติพันธุ์ม้งโดยส่วนใหญ่ไม่รู้วิธีการและขั้นตอนที่เกี่ยวกับการทำผ้ากัญชงเนื่องมาจากหลายสาเหตุได้แก่ ปัจจุบันมีการซื้อขายเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายได้สะดวกสบายมากขึ้น เยาวชนมีเวลาว่างน้อยลงเพราะวิถีชีวิตในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เยาวชนมีเวลาว่างน้อยลงจากการเข้าเรียนในระบบสถานศึกษา และในอดีตการผลิตผ้ากัญชงก็เป็นการสอน

แบบลงมือปฏิบัติไม่ได้มีการบันทึกขั้นตอนการผลิตไว้ให้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน ทำให้ความรู้เรื่องขั้นตอนและกระบวนการผลิตผ้ากัญชงเริ่มสูญหายไปบางส่วน ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่ายาวชนในพื้นที่ควรมีความร่วมมือกันศึกษาขั้นตอนและกระบวนการผลิตผ้ากัญชงอย่างละเอียดและทำการบันทึกความรู้ไว้เพื่อเป็นการบันทึกภูมิปัญญาของม้งให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาและเพื่อเป็นการส่งต่อความรู้เรื่องขั้นตอนและกระบวนการผลิตผ้ากัญชงให้กับคนรุ่นหลังต่อไป ให้ผ้ากัญชงเป็นสัญลักษณ์ของผ้าชาติพันธุ์ม้งสืบต่อไป ได้ผ้ากัญชงที่มีคุณภาพและสามารถต่อยอดผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชนสืบไป

คำถามการวิจัย

1. ขั้นตอนและวิธีการในการทำเส้นใยกัญชง มีวิธีการอย่างไรบ้าง
2. ภูมิปัญญา ความเชื่อ ข้อห้าม ในการทำเส้นใยกัญชงมีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำเส้นใยกัญชง
2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาดั้งเดิม ความเชื่อ และข้อห้ามที่เกี่ยวข้องกับเส้นใยกัญชง

ขอบเขตการศึกษา

1. พื้นที่ดำเนินการ (หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ระบบนิเวศ เช่น กลุ่มน้ำ เชียงเขา) หมู่บ้านชุมชนม้งในตำบลคีรีราษฎร์
2. ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย เยาวชนที่ศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 ของโรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 จำนวน 50 คน
3. ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา ปี พ.ศ. 2562
4. ประเด็นศึกษา
 1. ขั้นตอนและวิธีการในการทำเส้นใยกัญชง
 2. ภูมิปัญญาดั้งเดิม ความเชื่อ และข้อห้ามที่เกี่ยวข้องกับเส้นใยกัญชง

4. โครงการการออกแบบกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนปกากะญอบ้านป่าไร่เหนือ ต.พระธาตุ อ.แม่ระมาด จ.ตาก

ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล

กะเหรี่ยง หรือ คนปกากะญอ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่บรรพบุรุษได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในแถบภาคเหนือของไทย นานกว่า 200 ปีมาแล้ว ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชนเผ่าอื่น ๆ ใช้ชีวิตอิงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ปกากะญอส่วนใหญ่ ยังคงรักษาภูมิปัญญาของตนไว้ และแสดงออกมาในรูปแบบของการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันด้วยระบบครอบครัวและเครือญาติ ความเชื่อและคุณค่าของ

พิธีกรรมที่แฝงตัวเกี่ยวข้องกับศาสนา สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของความเป็นคน ถึงแม้จะมีชีวิตจำกัดด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ มากมาย แต่ก็ยังมีพลังในการสร้างสรรค์ซ่อนอยู่ (นางศรีสมร เทพสุวรรณ : 2556)

ท่ามกลางกระแสของยุคโลกาภิวัตน์ที่มีเทคโนโลยีมากมาย ทำให้คนปกากะญอต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว จนตั้งตัวไม่ทัน ทำให้เกิดการสับสนในการเลือกรับหรือปฏิเสธสิ่งที่จะเข้ามา โดยเฉพาะด้านประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่าง ๆ ถูกปรับเปลี่ยนไปตามของกระแสการพัฒนาที่หลากหลายของทั้งภาครัฐและเอกชนหรือองค์กรต่าง ๆ

คนปกากะญอบ้านป่าไร่เหนือ ตำบลพระธาตุ เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองเช่นเดียวกับกับคนปกากะญอในหมู่บ้านอื่น ๆ และเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตของสังคมเมืองที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของเทคโนโลยีมากมายทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนเลือกรับแต่สิ่งที่เป็นความทันสมัยจนทำให้ขาดการรับรู้หรือสืบทอดต่อในเรื่องของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น เช่น การรำดาบ ที่เป็นทั้งการละเล่นและวิธีการป้องกันตัวแบบดั้งเดิมหรือจักสาน ที่เป็นแหล่งงานฝีมือที่สืบทอดต่อเนื่องมาจากบรรพบุรุษ เป็นต้น

ดังนั้นจากดังนั้นจากความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อคนในหมู่บ้านบ้านป่าไร่เหนือ และความสำคัญของปัญหาข้างต้น คณะผู้จัดทำจึงมีความประสงค์ที่จะจัดทำโครงการการออกแบบกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนปกากะญอบ้านป่าไร่เหนือ ต.พระธาตุ อ.แม่ระมาด จ.ตาก เพื่อเป็นการออกแบบกิจกรรมและทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชนในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักความสำคัญของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน รวมไปถึงเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอดที่มีอยู่ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนบ้านป่าไร่เหนือมีด้านใดบ้าง เช่น จักสาน การละเล่น เป็นต้น
2. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สำคัญและต้องการให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้และสืบทอดมีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อทำการออกแบบกิจกรรมจัดแสดงในลานวัฒนธรรมชุมชน
2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน

ขอบเขตการศึกษา

1. พื้นที่ดำเนินการ หมู่บ้านป่าไร่เหนือ ตำบลพระธาตุ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
2. ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย
 - เด็กและเยาวชนบ้านป่าไร่เหนือ จำนวน 20 คน

- ผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน

3. ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา เดือน พฤษภาคม – พฤศจิกายน 2562

4. ประเด็นศึกษา ออกแบบการจัดการกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนปากเกราะอยู่บ้านป่าไร่เหนือ

5. โครงการการศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่สุ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก

ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล

ตำบลแม่สุตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอสองยางตามเส้นทางสายแม่สอด แม่สะเรียง ห่างจากที่ว่าการอำเภอสองยาง 13 กิโลเมตร มีจำนวนหมู่บ้านบริวาร 10 หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงปากเกราะ การคมนาคมสะดวกตามหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ทางหลวงแผ่นดินจำนวน 3 หมู่บ้าน ส่วนหมู่บ้านที่เหลืออยู่บนภูเขาสูงยังไม่มีถนนตัดผ่านเนื่องจากพื้นที่เป็นเขตอุทยาน รถมอเตอร์ไซด์ไม่สามารถเข้าถึงต้องเดินทางเท้าเข้าหมู่บ้านตั้งแต่ 2 ชั่วโมง จนถึง 2 วัน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ นับถือผี มีประเพณีและวัฒนธรรมแบบล้านนาและเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น

ข้าวเป็นพืชอาหารที่สำคัญชนิดหนึ่ง ประชากรมากกว่าครึ่งโลกบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ข้าวเป็นพืชล้มลุกจัดอยู่ในวงศ์หญ้า (family : Gramineae หรือ Poaceae) สกุลออไรซ่า (Genus : Oryza) สกุลนี้ความผันแปรสูงมากและแพร่กระจายไปทั่วโลกแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญได้แก่ ประเทศในแถบเอเชีย และหมู่เกาะแปซิฟิก (อรรธวรรณ สมใจ, 2553) ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางความหลากหลายทางพันธุกรรมของพันธุ์ข้าว ทั้งข้าวป่าและข้าวปลูก ปัจจุบันได้มีการเสื่อม พันธุ์หรือสูญพันธุ์ไปเป็นจำนวนมาก ลักษณะดีบางอย่างในข้าวพื้นเมือง เช่น ความต้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูพืช และความทนทานต่อสภาพแวดล้อม เป็นต้น เป็นฐานพันธุกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงพันธุ์ข้าวในอนาคต ความหลากหลายทางพันธุกรรมจึงมีความสำคัญสำหรับการปรับปรุงพันธุ์ (นันทิยา และวิจิตรา, 2011) ข้าวเป็นทรัพยากรที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดพฤติกรรม และแบบแผนวัฒนธรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะในฐานะที่เป็นพืชอาหารให้คนได้บริโภคมาช้านาน จนข้าวกลายเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดลักษณะต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและเป็นพื้นฐานรองรับให้สิ่งเหล่านี้พัฒนาการสู่ปัจจุบันกระบวนการในการผลิตข้าวแตกต่างกันไปตามแต่ละสภาพภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นปฏิบัติการหนึ่งของมนุษย์ที่มีต่อข้าว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวกับการแสวงหาอาหารเพื่อความอยู่รอดของชีวิต และการจัดระเบียบของสังคมให้มีความสุข ซึ่งสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับทรัพยากร วิวัฒนาการผลิตข้าวที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาในท้องถิ่นต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่ต่างกัน มีความหลากหลายเช่นเดียวกับวิวัฒนาการของสรรพสิ่ง กล่าวคือ เริ่มจากวิธีการได้มาซึ่งอาหารเชิงเดียว มาสู่การแสวงหาอาหารเชิงซ้อน คือการเก็บรวบรวมข้าวป่ามาเป็นอาหาร มาสู่การปลูกข้าวแบบไร่เลื่อนลอย การปลูกข้าวแบบนาหว่าน การปลูกข้าวแบบนาดำ และการปลูกข้าวหลายครั้งในรอบปี โดยการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป อย่างเป็นระเบียบตามกฎเกณฑ์ของวิวัฒนาการ (เอี่ยม ทองดี. 2536: 103)

ในเขตตำบลแม่สุ ซึ่งส่วนใหญ่พื้นที่การปลูกข้าวของเกษตรกรเป็นพื้นที่สูงหรือพื้นที่ดอน บริเวณไหล่เขา ชาวบ้านจึงนิยมปลูกข้าวไร่ซึ่งพันธุ์ข้าวไร่เหล่านั้นเป็นพันธุ์พื้นเมืองที่เกษตรกรใช้ปลูกเพื่อ บริโภคกันใน

ท้องถิ่นมาเป็นเวลาช้านาน ผลผลิตข้าวที่ได้จึงเป็นแหล่งอาหารที่สร้างความมั่นคงทางอาหาร สำหรับคนในพื้นที่ ซึ่งข้าวไร่พื้นเมืองที่ปลูกนั้นมีทั้งพันธุ์ที่ยังคงมีความหลากหลายของพันธุกรรมที่ถูกคัดเลือกโดยธรรมชาติ และชาวบ้านมาเป็นเวลาช้านาน เนื่องด้วยพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ปลูกนั้นจะใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก และเป็นพันธุ์ข้าวหลากหลายสายพันธุ์ (multilines) ดังเช่น พันธุ์ข้าวของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวที่มีความหลากหลายสูงมาก เพื่อเป็นการลด ความเสี่ยงจากความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ โรค แมลง และศัตรูพืชต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้วข้าวไร่พื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นข้าวไวแสงปลูกได้เฉพาะในฤดูนาปีเท่านั้น และให้ผลผลิตค่อนข้างต่ำ ด้วยระบบการทำไร่ของชาวกะเหรี่ยง เป็นระบบการทำไร่ลักษณะหมุนเวียน โดยมีการหมุนเวียนใช้เวลาประมาณ 7- 10 ปีเพื่อทำให้ระบบนิเวศที่ถูกทำลายไปเหล่านั้น มีการฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมมีการปลูกพืช หลายชนิดในไร่ เช่น พันธุ์ข้าวประมาณ 2 - 3 ชนิด ถั่วประมาณ 2-3 ชนิด แตงกวา พักทอง พักเขี้ยว และเครื่องเทศหลายชนิด อย่างไรก็ตามชาวกะเหรี่ยง มีความเชื่อว่า การทำไร่เปรียบเสมือนการเหยียบบนท่อนไม้ไผ่ อันหมายถึงความไม่แน่นอนในด้านผลผลิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของดิน และสภาพดินฟ้าอากาศของแต่ละปี ในด้านเรื่องราวหรือตำนานที่เกี่ยวกับการทำไร่หมุนเวียนมีหลายเรื่อง เช่น หน่อ ส่อ ศรี (คนกับผี) จอ ปา จอ โผ่ แฆ (กษัตริย์กับยาจก) กอ แกละ (สิงห์โตกับเด็กสาว) การทำมาหากินของชาวกะเหรี่ยงตามประเพณีจะมีการลงแขก เมื่อถึงเวลาหว่านข้าวก็จะไปช่วยกันให้เสร็จทีละครอบครัว การลงมือหว่านข้าวเจ้าของไร่จะเตรียมพื้นที่สำหรับการปลูกแม่ข้าว โดยชายหนุ่มจะปักหลุมและหญิงสาวจะหยอดข้าว ชายหนุ่มผู้ซึ่งปักหลุมจะไม่สามารถหยอดข้าวได้เลยในตลอดวันนั้น และหญิงสาวผู้ซึ่งหยอดข้าวจะไม่สามารถปักหลุมได้ เมื่อเสร็จแล้วหากยังมีเชื้อข้าวเหลืออยู่ในมือของผู้หยอดข้าว เจ้าของไร่จะบอกกับพวกเขาให้เก็บรวมกันไว้ในกระชु หญิงสาวผู้หยอดข้าวแรกจะหยิบมาหน่อหนึ่ง แล้วหยอดเป็นหลุมสุดท้าย จากนั้นก็จะแยกย้ายกันกลับบ้านประกอบกับมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวตามความเชื่อ เช่น พิธีกินข้าวเชื้อ พิธีเลี้ยงเทพขวัญข้าว

แต่ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันที่ถูกคุกคามด้วยระบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกษตรกรตัดสินใจเปลี่ยนจากการปลูกข้าวไร่พื้นเมือง มาปลูกพืช เศรษฐกิจอื่นทดแทนการปลูกข้าว เนื่องจากต้องการสร้างรายได้ที่มากขึ้น ด้วยเหตุนี้อาจกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ และส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศน์ อีกทั้งยังอาจนำไปสู่การสูญเสีย แหล่งพันธุกรรมข้าวพื้นเมืองได้ ดังนั้น โครงการการศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่อุสุ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก เป็นการศึกษาข้อมูลลักษณะประจำพันธุ์ของข้าวพื้นเมือง ลักษณะทางพืชไร่ การเจริญเติบโต ศักยภาพการให้ผลผลิต รวมถึงการศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้ผู้สนใจใช้เป็นข้อมูลต่อยอดนำไปทดลองปลูกในสภาพพื้นที่และรูปแบบการปลูกในแบบต่าง ๆ พร้อมกับการอนุรักษ์ พันธุกรรมข้าวพื้นเมืองของตำบลแม่อุสุให้คงอยู่ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. พันธุ์ข้าวดั้งเดิมของชุมชนมีอะไรบ้าง กี่ชนิด
2. พันธุ์ข้าวนำเข้ามีอะไรบ้าง กี่ชนิด

3. พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับข้าวมีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจพันธุ์ข้าวพื้นเมืองในตำบลแม่อุสุ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับข้าวในตำบลแม่อุสุ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก

ขอบเขตการศึกษา

1. พื้นที่ดำเนินการ (หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ระบบนิเวศ เช่น ลุ่มน้ำ เชียงเขา)
 - 1.1 โรงเรียนบ้านแม่อุสุวิทยา ตำบลแม่อุสุ อำเภอสองยาง จังหวัดตาก
 - 1.2 หมู่บ้านในตำบลแม่อุสุ จำนวน 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านแม่อุสุ บ้านทีโน๊ะโค๊ะ บ้านมอทะ ซึ่งเป็นหมู่บ้านในเขตพื้นที่ให้บริการการศึกษาของโรงเรียนบ้านแม่อุสุวิทยาและสภาพพื้นที่จะมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ
2. ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย
 - 2.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนบ้านแม่อุสุวิทยา
 - 2.2 ประชาชนในตำบลแม่อุสุ จำนวน 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านแม่อุสุ บ้านทีโน๊ะโค๊ะ บ้านมอทะ ทั้ง 3 หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ติดกับแม่น้ำแม่อุสุซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่ไหลไปสู่แม่น้ำเมย มีประชากรบางส่วนอพยพมาจากประเทศเมียนมามาอาศัยอยู่ทำให้มีการเพาะปลูกข้าวที่มีความหลากหลายทางพันธุกรรม
- 3 ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา มิถุนายน – พฤศจิกายน 2562
- 4 ประเด็นศึกษา
 1. พันธุ์ข้าวพื้นเมืองดั้งเดิมชุมชนในตำบลแม่อุสุในระดับครัวเรือน
 2. พันธุ์ข้าวนำเข้าชุมชนในตำบลแม่อุสุในระดับครัวเรือน
 3. พันธุ์ข้าวไร่/พันธุ์ข้าวนา
 4. วิธีการปลูกข้าวไร่/ข้าวนา
 5. ลักษณะของเมล็ดพันธุ์ (ความกว้าง*ยาว*น้ำหนัก)
 6. การเก็บรักษาเมล็ด
 7. ความเชื่อ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับข้าว

6. โครงการดอกไม้อาหาร บ้านห้วยน้ำนก ต. พบพระ อ. พบพระ จ.ตาก

ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล

ชุมชนปกากะญอจำนวนมากที่ได้อาศัยในพื้นที่ป่ามาเป็นเวลานาน หลายชั่วอายุคน จะมีประเพณี คติ ความเชื่อที่เคารพต่อป่า เพื่อเอื้อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และจะมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อรัฐมีนโยบายเพิ่มพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ชุมชนเหล่านี้จึงถูกเจ้าหน้าที่รัฐ ที่ประกอบด้วยกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพรรณพืชประกาศแนวเขตป่าต่าง ๆ ทับพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน และพื้นที่ป่าชุมชน เช่น

การประกาศเป็นพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตพื้นที่วนอุทยาน และการจัดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำต่าง ๆ ตามมติคณะรัฐมนตรีที่ได้ประกาศไว้ เป็นต้น หลังจากรัฐได้ประกาศพื้นที่ป่าและออกนโยบายต่าง ๆ แล้วก็ได้มาปฏิบัติต่อคนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า เช่น การอพยพออกจากเขตป่าอนุรักษ์ หากอพยพไม่ได้ก็ให้จำกัดการพัฒนา และให้มีการจับกุมและดำเนินคดีกับราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตป่าต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด นโยบายดังกล่าวได้ส่งผลกระทบสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภาคเหนือที่มีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นภูเขาสลับซับซ้อนและประกอบไปด้วยพื้นที่ป่าเป็นส่วนใหญ่

ชุมชนปกากะญอบ้านห้วยน้ำนํก ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก เป็นชุมชนที่ได้มีการก่อตั้งมาเป็นระยะเวลา 3 ชั่วอายุคนแล้ว คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการปลูกพืชพาณิชย์ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นต้น นอกจากพื้นที่ทำกินแล้วชุมชนบ้านห้วยน้ำนํกยังมีป่าชุมชนที่คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์มาอย่างช้านาน ทั้งการเก็บเห็ดชนิดต่าง ๆ เก็บใบตองตึงมาุงเป็นหลังคา พืชพรรณหรือดอกไม้ตามฤดูกาลที่ใช้ในการดำรงชีวิต ต่อมาพื้นที่ดังกล่าวได้มีการประกาศจากรัฐให้เตรียมเป็นพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่ทำกินของชุมชนทำให้ชุมชนบ้านห้วยน้ำนํกจะไม่มีสิทธิ์ที่จะเข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตป่าตามวิถีชีวิตวัฒนธรรมเดิมได้ ซึ่งเดิมวิถีชีวิตชุมชนปกากะญอจะมีความผูกพันกับป่าตั้งแต่เกิดโดยการนำสายสะดือไปแขวนไว้กับต้นไม้เพื่อเป็นการผูกสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับต้นไม้ให้เจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กัน รวมไปถึงการทำบุญเลี้ยงเจ้าป่า เจ้าเขาในเขตป่า ซึ่งเป็นความเชื่อ ความศรัทธาที่เสริมจิตใจให้กับคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้จะไม่สามารถดำเนินได้อีกหลังจากที่พื้นที่ป่าได้ถูกประกาศให้เป็นเขตป่าอุทยานและที่สำคัญจะส่งผลกระทบให้ชาวบ้านไร้ที่ทำกินขาดรายได้ที่จะเข้ามาจุนเจือครอบครัว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวที่เกิดขึ้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ต้องการหาแนวทางในการรักษาสิทธิในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าที่เป็นแหล่งผลิตอาหารให้กับคนในชุมชนและแหล่งสร้างรายได้ รวมไปถึงการเป็นแหล่งรวบรวมดอกไม้ตามฤดูกาลเพื่อให้เด็กและเยาวชนในชุมชนได้ศึกษาและพัฒนาต่อไปได้

คำถามการวิจัย

1. ดอกไม้ที่คนในชุมชนสามารถกินได้มีอะไรบ้าง
2. ลักษณะของดอกไม้ วิธีการกิน สรรพคุณและช่วงเดือนที่ออกผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมดอกไม้ที่สามารถกินได้ในชุมชนบ้านห้วยน้ำนํก ต. พบพระ อ. พบพระ จ.ตาก
2. เพื่อศึกษาดอกไม้ที่กินได้ที่ขึ้นตามฤดูกาลต่าง ๆ และลักษณะพื้นที่ที่สามารถขึ้นได้

ขอบเขตการศึกษา

1. พื้นที่ดำเนินการ บ้านห้วยน้ำนํก ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก
2. ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย เด็กและเยาวชนบ้านห้วยน้ำนํก จำนวน 20 คน ผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน

3. ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา เดือน มิถุนายน – ธันวาคม 2562

4. ประเด็นศึกษา ประเภทดอกไม้ที่สามารถกินได้

7. โครงการเยาวชนศึกษาข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนกะเหรี่ยงเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน :กรณีศึกษาบ้านหนองหลวง

ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล

สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 ได้เห็นชอบหลักการแนวนโยบาย และหลักปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงตามที่กระทรวงวัฒนธรรมเสนอ และได้มอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำแนวนโยบายไปปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงไปปฏิบัติ มีประเด็นในการฟื้นฟู คือ อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากร สิทธิในสัญชาติ การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม และการศึกษา

สภาพชุมชนกะเหรี่ยงในอดีต มักจะตั้งอยู่ในเขตป่าเขา ชาวกะเหรี่ยงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่อย่างพอเพียง ทำการเกษตรเพื่อการยังชีพ ในรูปแบบของไร่หมุนเวียนที่ยังคงรักษาป่าและพึ่งพาป่าเป็นแหล่งอาหาร ยาสมุนไพร ใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ถึงแม้ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเนื่องด้วย การพัฒนาประเทศในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง การศึกษา สาธารณสุข การคมนาคม การสื่อสารต่าง ๆ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อชุมชนกะเหรี่ยงมาก บ้างน้อยบ้างตามแต่เหตุและปัจจัยที่เข้าไปมีส่วนเร่งเร้าต่อชุมชนนั้น จะเห็นได้จากผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อันประกอบด้วย ปัญหาการจัดการทรัพยากร ทำให้สูญเสียสิทธิในที่ดินทำกินซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต อันเป็นนโยบายภาครัฐที่ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนดั้งเดิม อีกทั้งกระแสนิยมที่เข้ามามีบทบาทสูงในการเปลี่ยนแปลงการทำการเกษตรส่งเสริมปลูกพืชเศรษฐกิจพืชเชิงเดี่ยวที่มุ่งหวังแต่กำไร ปัญหาสถานะบุคคลทางกฎหมายส่งผลต่อการสูญเสียสิทธิในด้านอื่น ๆ เช่นสิทธิการรักษาพยาบาล สิทธิทางการเมือง สิทธิทางการศึกษา เป็นต้น ปัญหาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตกะเหรี่ยง

บ้านหนองหลวง ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 ตำบลสามหมื่น อำเภอมะรุม จังหัดตาก เป็น ชุมชนปกากะญอ หรือกะเหรี่ยง มี ครัวเรือนทั้งหมด 142 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 632 คน ห่างกันประมาณ 3-5 กิโลเมตร ที่ตั้งห่างจากตัวอำเภอมะรุม 23 กิโลเมตร ซึ่งเป็นชุมชนกะเหรี่ยงที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอนัก มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจน องค์กรศาสนา ได้เข้าไปส่งเสริม พัฒนาในด้านต่าง ๆ การศึกษา สาธารณสุข เศรษฐกิจการเมืองการปกครอง การเผยแผ่ศาสนา ส่งผลต่อการดำรงวิถีชีวิตกะเหรี่ยงอย่างมาก อันเนื่องมาจากการที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่เข้าใจในขนบธรรมเนียม ข้อห้ามข้อปฏิบัติตามจารีตประเพณีของคนในพื้นที่ จนนำไปสู่การทำลายฐานวัฒนธรรมโดยไม่ตั้งใจ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่ผิดไปจากวิถีเดิม ทั้งการประกอบอาชีพที่ยึดการทำไร่หมุนเวียนที่ส่งสมองค์ความรู้ในการทำมาหากินที่เกื้อกูลต่อธรรมชาติ การกำหนดนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนจากปัญหาดังกล่าว เยาวชนบ้านหนองหลวง เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหนองหลวง เพื่อให้ถ่ายทอด และเผยแพร่ข้อมูลให้กับเยาวชนได้เรียนรู้ทั้งในอดีต

จนถึงปัจจุบันเพื่อการการเรียนรู้ ในการปรับตัวเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ จึงได้จัดทำโครงการจัดเก็บข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม : กรณีศึกษาบ้านหนองหลวง เพื่อสร้างกระบวนการให้เยาวชนและผู้นำชุมชนร่วมเรียนรู้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น เพื่อนำสู่การปรับตัวในดำรงชีวิตตามสภาวะการพัฒนาทางสังคม ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การส่งเสริมให้เยาวชนมีข้อมูลการใช้ทรัพยากรของชุมชน จะช่วยสนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชน ได้ศึกษาเรียนรู้และรวบรวมจัดเก็บข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชน บ้านหนองหลวง
2. เพื่อสร้างกระบวนการให้เยาวชนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนบ้านหนองหลวง เพื่อใช้ในการสื่อสารสร้างความเข้าใจอันดีเรื่องชุมชนกะเหรี่ยง

ขอบเขตการศึกษา

1. พื้นที่ดำเนินการ บ้านหนองหลวง ม.3 ต.สามหมื่น อ.แม่ระมาด จ.ตาก
2. กลุ่มเป้าหมาย

เยาวชน อายุระหว่าง 15- 20 ปี	จำนวน 30	คน
ผู้นำชุมชน บ้านหนองหลวง	จำนวน 10	คน
นักปราชญ์ บ้านหนองหลวง	จำนวน 10	คน
3. ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา พฤษภาคม- ธันวาคม 2562
- 4.ประเด็นที่สนใจศึกษาข้อมูลชุมชน
 - 4.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน
 - 4.2 วิถีชีวิตและวัฒนธรรม ความเชื่อ ของชุมชน
 - 4.3 แผนที่เดินดินชุมชน
 - 4.4 ผังเครือญาติ
 - 4.5 ปฏิทินชุมชน
 - 4.6 ประวัติชีวิตบุคคลสำคัญของชุมชนบ้านหนองหลวง
 - 4.7 ภูมิปัญญาของนักปราชญ์ชุมชน
 - 4.8 ข้อมูลทรัพยากรชุมชน
 - 4.9 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน

8. โครงการการจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในแม่สอด

ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล

ชุมชนอิสลามในแม่สอดก่อตั้งขึ้นประมาณ 100 ปีก่อน ผู้เข้ามาตั้งถิ่นฐานพวกแรกเป็นพ่อค้าชาวมุสลิม เชื้อสายปานทาน บนพื้นที่ป่าโปร่งที่เรียกขานกันว่า “คอกวัว” จากข้อสันนิษฐานที่ว่าบริเวณนี้เป็นพื้นที่ค้าขาย และเลี้ยงวัว ต่อมา เริ่มมีชาวมุสลิมเชื้อสายบังคลาเทศเข้ามาอยู่ด้วย บางส่วนแต่งงานกับคนเมืองที่ย้ายมาจาก ถิ่นอื่นของภาคเหนือเกิดชุมชนขยายและผสมกลมกลืนกันจนกลายเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ เช่น ร่วมกันสร้างมัสยิดและโรงเรียนอิสลามและเปลี่ยนชื่อจากคอกวัวเป็นชื่อชุมชนอิสลาม มาจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนอิสลามในเขตเทศบาลแม่สอด จังหวัดตาก เป็นชุมชนแออัดหรือที่เรียกกันติดปากว่า ‘สลัมพม่า’ ประชากรส่วนใหญ่เป็นแรงงานชาวพม่าเชื้อสายมุสลิม บังคลาเทศที่ย้ายเข้ามาอยู่ร่วมกับญาติพร้อมเด็ก/เยาวชนที่เป็นลูกหลานโดยเช่าบ้านหรือสร้างเพิงพักอยู่ในที่ดินของคนไทยหรืออยู่อาศัยรอบมัสยิดภายในชุมชน ความยากจนทำให้เด็ก/เยาวชนลูกหลานแรงงานส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือหรือเรียนไม่จบต้องออกจากโรงเรียนโดยเฉพาะเด็กผู้หญิงที่ถูกคาดหวังให้เป็นผู้เลี้ยงดูครอบครัวหรือถูกจับให้แต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อย

การไม่ได้รับการศึกษาทำให้เด็ก/เยาวชนส่วนใหญ่มีสภาพชีวิตที่ยากลำบากเกิดวงจรปัญหาความยากจน เนื่องจาก ขาดการเรียนรู้และทักษะการวางแผนชีวิต ไม่มีอาชีพที่มั่นคง ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงปัญหาเรื่องสถานะบุคคลและเชื้อชาติที่ซ้อนทับเป็นปัญหาสังคมที่ไร้ทางแก้

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้จัดทำจึงมีความสนใจจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในแม่สอดในเขตเทศบาลอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อจุดเริ่มต้นที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาศักยภาพสามารถสร้างการเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจ มั่นใจ นอกจากนี้ การจัดทำฐานข้อมูลเศรษฐกิจระดับครัวเรือนจะทำให้เด็กและเยาวชนมองเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาข้อมูล คิดวิเคราะห์เพื่อพัฒนาอาชีพ พัฒนาชีวิตของตนเองผ่านการวางแผนชีวิตอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

คำถามการวิจัย

เราจะเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนชุมชนอิสลามในการเก็บข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับครัวเรือนของชุมชนมุสลิม
2. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ สร้างความมั่นใจ ภาคภูมิใจแก่เด็กและเยาวชนมุสลิม

ขอบเขตการศึกษา

1. พื้นที่ดำเนินการ 5 ชุมชนอิสลามเขตเทศบาลนครแม่สอด ได้แก่ อัลซอร์ส บังคลา มาดีนีะ 1-2 มุฮัลลีรีล

2. ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย แกนนำเด็กผู้หญิง 5ชุมชนอิสลามในเขตเทศบาลนครแม่สอด
3. ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา ระหว่างเดือน มีนาคม-กรกฎาคม 2562
4. ประเด็นศึกษา

ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ

1. รายรับ/รายจ่ายของครัวเรือนใน 5ชุมชน
2. การประกอบอาชีพและการหารายได้เสริมที่เหมาะสม

ข้อมูลทางด้านสังคม

1. การเดินทางเข้ามาในประเทศไทย
2. สภาพความเป็นอยู่ในพื้นที่แม่สอด

9. โครงการ Physical Creative Activities for Thoo Mweh Khee Migrant School.

ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล

Since the conflict between ethnic groups in Myanmar, there are so many children and young people who are crossing on the border every day because of the political system in Myanmar. They have lost their parents, shelter and future. It is touch skin that young people are facing around Thai- Myanmar border. When they arrived in Thailand, they have to face so many challenges and problems in their daily lives such as study for example most of them who live here have to struggle with their daily life and they didn't have opportunity to learn same as the Thai people. Most of them come to study in migrant school to get education but there qualification isn't recommend by both countries (Thai-Burma). Because of this reason, some of them losing their motivation half way and try to find job for their survivor. Most of the time the job that they got is daily worker such as but some doing corn field. They also find a place for their shelter because, the place that they have flee was burn and they can't stay there therefore they come to the neighbor country (Thailand). Because they have to face, abuse and torture from the Burmese military and they couldn't stay there to study because of the conflict, so they find a place to refuge. That is why there are about 74 migrant schools providing education and shelter for young displaced people and children. Thoo Mweh Khee (TMK) is one of the migrant schools providing education, shelter and security for over 750 children and young people who are suffering. When children arrive in TMKS, we can actually see that they need more safety and shelter. When

they arrive at TMK School, they don't have enough support financially and other need for their study. The one problem that we see is most of the students don't have self-confidence, relationship and participation in their study. Some students are studying but they don't have clear goals because they are just migrant students who have qualification but it isn't recommended by both country (Thai-Burma). They also face so many problems and challenges such as missing parents and some have even lost their family. In TMK School, we have 750 students and 50% is feeling with those challenges. Some students often get sick. We want to reduce those problems in our school,

Because of these challenges that they have face, it causes them fail their exam and get low grade some of them quit their study, therefore this Physical Creative Activities is one of the activity that help reduce those obstacle that they have been trapped. This PCA will also help them to deal with problem and become a better learner, to be able to do well in their study. They will have more confidence in their study. It will result in doing higher academic performance and more participations in school campus. PCA will play role in improving student emotional, physical and mental health as well. But now we don't have PCA and we don't know how to do it. However we have a teacher who is expert in Physical education, she will help us to run the process of PCA.

Therefore we 4th Year Bachelor students want to create something for these students who are having these daily stresses. We are trying to find so many ways to help these students but, in the end, we see that Physical Creativity Activity is a possible way to help students to reduce stress. Therefore, we want to choose Physical Creativity Activity program as it will help us to reduce students' emotional stress. If we don't do this, we don't know in the future what will happen to these children such as low confidence, low energy to study, less academic success to name a few. If we do this PCA program, it will help them to have more self-relationship and participation, self-confidence. It will promote the children and young people's overall holistic health; physical, social and emotional wellbeing.

คำถามการวิจัย

1. What type of Physical Creative Activities (PCA) is useful for TMK university students?
2. How can Physical Creativity Activity improve emotional, relationship self-confident in TMK university students?

วัตถุประสงค์

1. To create physical activities in appropriate way with TMK school structure and buildings.
2. To implement the physical activities program for university students in TMK.

ขอบเขตการศึกษา

1. Research Area (Place, Location such as Village Sub-district, district and province)
Thoo Mweh Khee Learning Centre, 351 Moo 3, Phop Phra, Tak, 63160

2. Targets (Source of information and Participants)

50 Bachelor of Liberal Arts students: 25 female and 25 male students between the ages of 18 and 25 years.

3. Time (Durations time of research)

June 2019 – December 2019

4. Contents

- 4.1 How many kind of Physical Creativity Activities? Such as sport, gym, etc.
- 4.2 The Information about TMK school Infar-structure and geographic which relate to PCA
- 4.3 What kind of PCA exercises need assessment from TMK university students?
- 4.4 What kind of PCA students want to play and the reason why they want to play?
- 4.5 Pre- Health check of students to analyze what kind of PCA that students should do? And plan out
- 4.6 How to produce the materials for PCA.
- 4.7 Physical activities pilot implementation of Student for 3 months.
- 4.8 The result of PCA after 3 months. (Post health check)

4.9 Decision making process for selection PCA which appropriate way for TMK university students.

10. โครงการการสร้างพลังเครือข่ายเยาวชนเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าเทือกเขาเบอบาตู

ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล

บ้านแม่ป่อตี บ้านแม่อมยะ ตำบลท่าสองยาง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก และบ้านขอแชรกะลา บ้านปอเคลอะเด บ้านเคาะทีโค๊ะ บ้านปางทอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก เป็นชุมชนกะเหรี่ยงตั้งอยู่ในเขตตามลุ่มน้ำ หุบเขาของดอยเบอบาตู กลางป่าที่ล้อมรอบไปด้วยธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ตามแนวเทือกเขาถนนธงชัย สภาพชุมชนกะเหรี่ยงในอดีต มักจะตั้งอยู่ในเขตป่าเขา ชาวกะเหรี่ยงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่อย่างพอเพียง ทาการเกษตรเพื่อการยังชีพ ในรูปแบบของไร่หมุนเวียนที่ยังคงรักษาป่าและพึ่งพาป่าเป็นแหล่งอาหาร ยาสมุนไพร ใช้ทรัพยากรอย่างพอดี

ในยุคปัจจุบัน เป็นยุคที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วในด้านต่างๆในด้านกลุ่มคนรุ่นใหม่เองตื่นตัวต่อสถานการณ์โลกปัจจุบันอย่างมาก เพราะอาจด้วยเหตุสังคมที่พัฒนาไปอย่างก้าวกระโดดในด้านต่างๆแต่ด้วยสังคมที่ก้าวกระโดดอย่างรวดเร็วทำให้สังคมบางกลุ่มที่ถูกสังคมมองข้ามที่ยังไม่มีการพัฒนาและสังคมเหล่านี้กลายเป็นสังคมเหลื่อมล้ำของการพัฒนาและตกเป็นเหยื่อของสังคมที่พร้อมผิดทุกเมื่อ ด้วยเหตุนี้กลุ่มของคนรุ่นใหม่เองที่มีการศึกษาที่ก้าวหน้ากว่าและทันสังคมของการพัฒนาหลายๆกลุ่มที่เห็นถึงสังคมเหล่านี้และเห็นว่าเป็นสังคมที่ยังไม่ได้สร้างความเป็นธรรม มีการละเมิดสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียมกลุ่มเยาวชนปกากะญอเองก็เช่นกันเกิดการตื่นตัวและมีความต้องการที่จะรวมตัวกันในพื้นที่ในการรู้จักกันเพิ่มขึ้น ร่วมเรียนรู้พัฒนาการของโลก สังคมกับความหลากหลายของพหุวัฒนธรรมและสังคมของกลุ่มชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและต้องการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันสร้างมิตรภาพ ความรัก ความสามัคคี การมีเมตตาต่อกันและปลูกสังคมของคนรุ่นใหม่ที่ยากสร้างพื้นที่ที่มีความต้องการของตนเองในการดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ความสุขต่อตนเองและสังคม

เยาวชนกลุ่มเทือกเขาเบอบาตู เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องร่วมการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังในการต่อรอง หรือการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชนและสังคม จึงได้จัดทำโครงการสร้างพลังเครือข่ายเยาวชนเทือกเขาเบอบาตู เพื่อสร้างกระบวนการให้เยาวชนได้เกิดกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ ร่วมกันวางแผนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อนำสู่การปรับตัวในดำรงชีวิตตามสภาวะการพัฒนาทางสังคม ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

คำถามการวิจัย

1. เยาวชนมีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเทือกเขาเบอบาตูได้อย่างไร
2. การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเยาวชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโดยรอบเทือกเขาเบอบาตูสามารถทำได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างเครือข่ายเยาวชนในกลุ่มเทือกเขาเบอบาตู
2. เพื่อสร้างแผนการทำงานของกลุ่มเยาวชนเทือกเขาเบอบาตู

ขอบเขตการศึกษา

1. พื้นที่ดำเนินการ บ้านแม่ป๋อคีหมู 7 บ้านแม่อมะหมู 7 ต.ท่าสองยาง อ.ท่าสองยาง จ.ตาก
บ้านขอแะระกลา บ้านบอเคลอะเต บ้านปางทองและบ้านเค้าทีโจีะ ต.แม่ะหลวง อ.แม่ะหลวง จ.ตาก
2. ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมาย เยาวชน เยาวชนหมู่บ้านละ 7 คน รวมทั้งหมด จำนวน 42 คน
3. ช่วงเวลาที่สนใจศึกษา มิถุนายน – พฤศจิกายน 2562
4. ประเด็นศึกษา กระบวนการสร้างกลุ่มเครือข่าย

4.4 องค์กรและหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนในพื้นที่อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

จากการสำรวจหน่วยงานและองค์กรที่มีการทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนในเขตอำเภอชายแดน ได้มีการช่วยเหลือและสนับสนุนกลุ่มเด็กและเยาวชน ให้ได้รับโอกาสที่ถูกขีดกั้นด้วยปัจจัยของแต่ละพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานและองค์กรเหล่านี้ได้มีการให้ความช่วยเหลือได้เพียงแค่บางส่วนเท่านั้นตามเป้าหมายขององค์กร ได้แก่ ด้าน การศึกษา ด้านการฝึกอาชีพ ด้านการให้การอบรมสิทธิ และการบริจาคอาหารเครื่องนุ่งห่ม โดยจากการสำรวจองค์กร 25 แห่งที่ทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชน ได้จำแนกกลุ่มขององค์กรเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสถานะขององค์กร กลุ่มเป้าหมายงานขององค์กร และกลุ่มเป้าหมายเยาวชนขององค์กร

4.4.1 กลุ่มสถานะขององค์กร

จากการพิจารณาหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนโดยจำแนกเป็นกลุ่มตามสถานะขององค์กรได้แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐองค์กรภายในประเทศ มีทั้งหมด 6 องค์กร ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดตาก สภาเด็กและเยาวชนจังหวัดตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 2 วิทยาลัยโพธิวิชชาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตาก ศูนย์ประสานงานจัดการการศึกษาเด็กต่างด้าวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 2 และศูนย์ช่วยเหลือสังคมเพื่อช่วยเหลือเด็กสตรี

ผู้สูงอายุและผู้พิการ 2) องค์กรพัฒนาเอกชนองค์กรภายในประเทศ มีทั้งหมด 11 องค์กร ได้แก่ มูลนิธิช่วยเหลือเด็กชายแดนจังหวัดตาก มูลนิธิอะโด้ มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิไอโซน มูลนิธิสายใยเยาวชน Young People for Social- Democracy Movement Karen (เยาวชนเพื่อการขับเคลื่อนสังคมและประชาธิปไตย กะเหรี่ยง) มูลนิธิกองทุนการศึกษาเพื่อการพัฒนา Mae Tao Clinic (MTC) ศูนย์การเรียนรู้สุวรรณนิมิตแม่สอด และมูลนิธิช่วยเหลือทางสังคมเพื่อเด็กและสตรี (มชด.) Social Action For Women (SAW) 3) องค์กรพัฒนาเอกชนองค์กรนานาชาติ มีทั้งหมด 5 องค์กร ได้แก่ มูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ Over Seas Irrawaddy Association (OIA) Burmar -ACT Burmar Children Medical Fund (BCMF) และ PLAN International 4) องค์กรศาสนาองค์กรภายในประเทศมีทั้งหมด 1 องค์กรคือ โครงการเยสุอิตสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย และ 5) องค์กรศาสนาองค์กรนานาชาติ มีทั้งหมด 2 องค์กร ได้แก่ มูลนิธิธรรมาร และสำนักงานคาทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและผู้ลี้ภัย

4.4.2 กลุ่มเป้าหมายงานขององค์กร

จากการพิจารณาหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนโดยจำแนกตามเป้าหมายขององค์กรได้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสนับสนุนอาชีพ มีทั้งหมด 8 องค์กร ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดตาก มูลนิธิช่วยเหลือเด็กชายแดนจังหวัดตาก มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิสายใยเยาวชน มูลนิธิช่วยเหลือทางสังคมเพื่อเด็กและสตรี (มชด.) Social Action For Women (SAW) โครงการเยสุอิตสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย และสำนักงานคาทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและผู้ลี้ภัย 2) ด้านการอบรมทางกฎหมายและสิทธิ มีทั้งหมด 11 องค์กร ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดตาก ศูนย์ช่วยเหลือสังคมเพื่อช่วยเหลือเด็กสตรีผู้สูงอายุและผู้พิการ มูลนิธิอะโด้ มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิกองทุนการศึกษาเพื่อการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้สุวรรณนิมิตแม่สอด มูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ Over Seas Irrawaddy Association (OIA) Burmar -ACT PLAN International และโครงการเยสุอิตสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย 3) ด้านการให้ที่พักอาศัย มีทั้งหมด 5 องค์กร ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดตาก มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน มูลนิธิช่วยเหลือทางสังคมเพื่อเด็กและสตรี (มชด.) Social Action For Women (SAW) และ Over Seas Irrawaddy Association (OIA) 4) ด้านการศึกษา คุณธรรมและจริยธรรม มีทั้งหมด 8 องค์กร ได้แก่ สภาเด็กและเยาวชนจังหวัดตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 2 วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตาก ศูนย์ประสานงานจัดการการศึกษาเด็กต่างด้าวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 2 มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน มูลนิธิกองทุนการศึกษาเพื่อการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้สุวรรณนิมิตแม่สอด และมูลนิธิธรรมาร 5) ด้านสุขภาพและปัญหาจากยาเสพติด มีทั้งหมด 5 องค์กร ได้แก่ มูลนิธิไอโซน Mae

Tao Clinic (MTC) ศูนย์การเรียนรู้สุวรรณนิมิตแม่สอด มูลนิธิช่วยเหลือทางสังคมเพื่อเด็กและสตรี (มชต.) Social Action For Women (SAW) และ Burmar Children Medical Fund (BCMF)

4.4.3 กลุ่มเป้าหมายเยาวชนขององค์กร

จากการพิจารณาหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนโดยจำแนกตามเป้าหมายเยาวชนขององค์กร ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) เยาวชนสัญชาติไทย มีทั้งหมด 11 องค์กร ได้แก่ บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดตาก สภาดักและเยาวชนจังหวัดตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 2 วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตาก ศูนย์ช่วยเหลือสังคมเพื่อช่วยเหลือเด็กสตรีผู้สูงอายุและผู้พิการ มูลนิธิช่วยเหลือเด็กชายแดนจังหวัดตาก มูลนิธิอะโหวต้า มูลนิธิไอโซน Mae Tao Clinic (MTC) ศูนย์การเรียนรู้สุวรรณนิมิตแม่สอด มูลนิธิจรูญธร และสำนักงานคาทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและผู้ลี้ภัย 2) เยาวชนข้ามชาติ มีทั้งหมด 8 องค์กร ได้แก่ ศูนย์ประสานงานจัดการการศึกษาเด็กต่างด้าวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 2 ศูนย์ช่วยเหลือสังคมเพื่อช่วยเหลือเด็กสตรีผู้สูงอายุและผู้พิการ มูลนิธิสายใยเยาวชน มูลนิธิกองทุนการศึกษาเพื่อการพัฒนา Mae Tao Clinic (MTC) มูลนิธิช่วยเหลือทางสังคมเพื่อเด็กและสตรี (มชต.) Social Action For Women (SAW) มูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ และ Burmar Children Medical Fund (BCMF) 3) เยาวชนผู้ลี้ภัย มีทั้งหมด 6 องค์กร ได้แก่ มูลนิธิช่วยไ้พรหมแดน มูลนิธิผู้หญิง Mae Tao Clinic (MTC) Burmar Children Medical Fund (BCMF) โครงการเยสุตสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย และสำนักงานคาทอลิกสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและผู้ลี้ภัย

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม	แหล่งทุน
1.	บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดตาก	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ	1.ให้การช่วยเหลือ พัฒนา อบรม เลี้ยงดูที่ประสบ ความยากลำบาก	เด็กและเยาวชนในพื้นที่ จังหวัดตาก	1.การสังคมสงเคราะห์และจิตวิทยาเด็ก 2.การพัฒนาศักยภาพเด็กในการนำกิจกรรม สันตินาการ 3.การฝึกอบรมด้านอาชีพและกฎหมาย	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์
2.	สภาเด็กและเยาวชน จังหวัดตาก	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ	1.ประสานงานเด็กและเยาวชนทุกระดับเลือก แลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านต่าง ๆ 2.ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นให้มี ความรู้ความสามารถรวมทั้งคุณธรรมจริยธรรม	เด็กและเยาวชนในระดับ อำเภอ และ ตำบล จังหวัด ตาก	1.การจัดอบรมเด็กและเยาวชนด้านการทำงาน เป็นทีม การมีภาวะผู้นำผู้ตามที่ดี และงานจิต อาสา	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์
3.	สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษาตาก เขต 2	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ	1.การจัดการศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาขั้น พื้นฐานในเขตพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก	โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนสาขา ห้องเรียน สาขา ห้องเรียนเคลื่อนที่ ใน เขตพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก	1.การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการ สอน 2.การพัฒนาครู 3.การทดสอบ การประเมิน 4.การประกันคุณภาพและการพัฒนามาตรฐาน การศึกษา 5.การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อ อำนวยความสะดวกการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน	กระทรวงศึกษาธิการ
4.	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครี นทรวิโรฒ ตาก	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ	1.ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเยาวชนชาติ พันธุ์ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษา ในระดับอุดมศึกษา 2.ดำเนินการวิจัยสร้างความรู้เพื่อนำไปสู่การเรียนการ สอนที่สอดคล้องกับวิถีอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน 3.สนับสนุนความรู้ทางวิชาการให้แก่เยาวชนในการ วิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน	ชุมชน เด็ก และเยาวชนใน พื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก	1.การสร้างเครือข่ายชุมชนและเยาวชน 2.การบริหารจัดการโครงการวิจัยและพัฒนา 3.การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับ วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น 4.การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 5.การพัฒนาฐานเรียนรู้ชุมชน 6.การอบรมเรื่อง การเป็นผู้เอื้อกระบวนการ 7.การจัดกิจกรรมสหภาพวัฒนธรรม	กระทรวงศึกษาธิการ
5.	ศูนย์ประสานงาน จัดการการศึกษาเด็ก ต่างด้าวสำนักงานเขต	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ			1.แปลเอกสารที่เป็นภาษาเมียนมาให้เป็น ภาษาไทย 2.เผยแพร่ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่	

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม	แหล่งทุน
	พื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตากเขต 2				เกี่ยวข้อง 3.จัดอบรมให้ผู้บริหารผู้สอน และบุคลากรใน การศึกษาในศูนย์การเรียนรู้เด็กต่างด้าว 4.สำรวจเพื่อจัดทำทะเบียนประวัติสำหรับบุคคล ที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนให้กับนักเรียนในศูนย์ การเรียนรู้	
6.	ศูนย์ช่วยเหลือสังคม เพื่อช่วยเหลือเด็กสตรี ผู้สูงอายุและผู้พิการ	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ	1.การตั้งครุฑไม้พร้อม 2.การค้ำนุชย์ 3.แรงงานเด็ก 4.การใช้ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ			
7.	มูลนิธิช่วยเหลือเด็ก ชายแดนจังหวัดตาก	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.สนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนใน พื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก 2.พัฒนาอาชีพแก่เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก (ภัตตาการ + การ โรงแรม)	เด็กและเยาวชนกะเหรี่ยง 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก	1.การอบรมอาชีพภัตตาการและการโรงแรม 2.การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	TOP , Maekong Enfanfs du Maekong อยู่ในช่วงแหล่งทุนยุติการสนับสนุน
8.	มูลนิธิอะโด้	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ช่วยเหลือเด็กและประชาชนด้อยโอกาสในด้าน กฎหมายและสิทธิ	ชาวไทยภูเขา เด็กอพยพ และเด็กชายขอบในพื้นที่ ชายแดน	1.การอบรมด้านสิทธิ 2.การอบรมภาษาอังกฤษ 3.การเป็นที่เลี้ยงให้กับเด็ก	คริสตจักรต่างประเทศ
9.	มูลนิธิช่วยไร่พรมแดน	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ให้การช่วยเหลือแก่ผู้พลัดถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่บริเวณ ชายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดตาก ในด้าน การศึกษา สุขภาพ และการคุ้มครองเด็ก	เด็กและเยาวชนพลัดถิ่นที่อยู่ อาศัยอยู่บริเวณชายแดน ไทย-เมียนมา จังหวัดตาก	1.การระดมทุนเพื่อจัดหาอุปกรณ์การศึกษา สำหรับเด็กนักเรียน 2.การพัฒนาศักยภาพเด็กในด้านดนตรี และ อาหาร 3.การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่	ภายในประเทศ และต่างประเทศ
10.	มูลนิธิผู้หญิง	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ทุกข์ยากและด้อยโอกาส ในสังคม 2.จัดการศึกษาและผลิตสื่อการศึกษาที่เหมาะสมในแก่	ผู้หญิงที่ทุกข์ยากและด้อย โอกาสในพื้นที่ประบาง	1.การจัดกิจกรรมค่ายเด็กเพื่อสันติภาพ 2.การประสานงานกับหน่วยงานรัฐเพื่อการเข้าถึง กระบวนการยุติธรรม	ภายในประเทศ และต่างประเทศ

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม	แหล่งทุน
			ผู้หญิงในสาขาอาชีพต่าง ๆ 3.ศึกษาและวิจัยเผยแพร่เกี่ยวกับเรื่องผู้หญิงตลอดจน ดำเนินการเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้หญิง		3.การอบรมเรื่องสิทธิสตรีตามปฎิญญาสากลของ สหประชาชาติ 4.การส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมแก่เด็กและสตรีที่ เปราะบาง	
11.	มูลนิธิไอโซน	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ลดจำนวนผู้ได้รับผลกระทบและอันตรายที่เกิดจาก การใช้สารเสพติด 2.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ใช้สารเสพติดให้ สามารถเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ	ผู้ใช้สารเสพติด	1.การสร้างเครือข่ายอาสาสมัคร 2.การเข้าถึงและการทำงานร่วมกับกลุ่มผู้ใช้สาร เสพติด	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติด
12.	มูลนิธิสายใยเยาวชน	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.การพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมสำหรับ เยาวชนแรงงานข้ามชาติที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานใน ฐานะแรงงานกึ่งฝีมือ	เยาวชนจากประเทศเพื่อน บ้าน (เมียนมา) ที่มีอายุ ระหว่าง 17 – 25 ปี	1.การอบรมหลักสูตรระยะสั้น อาชีพทางเลือก สำหรับเยาวชนข้ามชาติ	ต่างประเทศ
13.	Young People for Social- Democracy Movement Karen เยาวชนเพื่อการ ขับเคลื่อนสังคมและ ประชาธิปไตย กะเหรี่ยง	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.เปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้มีโอกาสแสดงตัวตนในพื้นที่ นานาชาติ 2.พัฒนาศักยภาพเยาวชนให้มีความภูมิใจใน วัฒนธรรมของตนเอง 3.พัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นผู้นำและจิตอาสา	เยาวชนกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ ตามชายแดนและประเทศ พม่า	1.การจัดอบรมหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษ ระยะสั้น 2.การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์แลกเปลี่ยนระหว่าง วัฒนธรรม	YPD International
14.	มูลนิธิกองทุนการศึกษาเพื่อการพัฒนา	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจและวัฒนธรรม 2.ให้ความรู้เรื่องสิทธิผู้หญิง สิทธิเด็ก สิทธิแรงงาน 3.ให้การศึกษาและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยแก่เด็ก เมียนมา 4. สนับสนุนและพัฒนาชุมชนชาวเมียนมาข้ามชาติ และให้การดูแลสุขภาพและการอบรมแก่ ครอบครัวแก่ชาวเมียนมา	1.เด็กและเยาวชนข้ามชาติ แรงงานข้ามชาติ	1.จัดสอน	The Freedom Fund, PLAN International, EU, OXFAM, ADRA, Inspirrasia Foundtion
15.	Mae Tao Clinic (MTC)	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ให้การรักษาผู้ป่วยทั่วไปการฝากครรภ์คลอดบุตร ออกเอกสารรับรองการเกิด ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับ			Union Aid Abroad-APHEDA, Watsi, Thai Children's Trust, BK Kee

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม	แหล่งทุน
			สุขภาพ 2.ศูนย์การเรียนรู้เพื่อลูกหลานในการเรียนเกี่ยวกับด้านสุขภาพ			Foundation, Child's Dream,
16.	ศูนย์การเรียนรู้สุวรรณนิมิตแม่สอด	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.พัฒนาคุณภาพการทำงาน ร่วมกับองค์กรภาคีในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบสาธารณสุขไทย 2.มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการผลักดันนโยบายด้านสุขภาพ การศึกษา สังคมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชากรข้ามชาติและการคุ้มครองเด็กเคลื่อนย้าย		1.งานคุ้มครองและให้การศึกษาเด็ก 2.งานบริการด้านสุขภาพ 3.งานฝึกอบรม	USAID, TAI WAN, PRM, International Rescue, PLAN,
17.	มูลนิธิช่วยเหลือทางสังคมเพื่อเด็กและสตรี (มชต.) Social Action For Women (SAW)	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1. เพื่อช่วยเหลือผู้หญิงชาวเมียนมาที่อยู่ในสภาพถูกฉ้อโกงหรือความยากลำบากด้วยการสนับสนุนที่พัก และการอบรมเกี่ยวกับสุขภาพ สิทธิ และให้การปรึกษาในด้านอาชีพ นอกจากนี้ยังให้ความสนใจเรื่องให้การศึกษา กับเด็กกำพร้า และลูกหลานแรงงานข้ามชาติ		1.บ้านพักให้กับเด็กที่ถูกทอดทิ้ง 2.ศูนย์เยาวชนที่อยู่ในภาวะวิกฤต 3.ศูนย์ผู้หญิงในสภาวะวิกฤต 4.บ้านพักสำหรับผู้หญิงที่มีเชื้อ HIV/AIDS	Save Child Thai Land, TBBC, ADRA, Terre Ces Hommes
18.	มูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนานาชาติ	1.ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของแรงงานข้ามชาติ 2.ปกป้องสิทธิให้กับกลุ่มแรงงานข้ามชาติ	แรงงานข้ามชาติทั่วประเทศ ไทย	1.การส่งเสริมศักยภาพในการดูแลสุขภาพชุมชน 2.การผลิตและอบรมการจัดทำสื่อภาษาชาติพันธุ์ 3.การอบรมเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานแรงงาน	แหล่งทุนจากต่างประเทศ
19.	Over Seas Irrawaddy Association (OIA)	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนานาชาติ	1. บ้านพักฉุกเฉินสำหรับเด็กและผู้หญิง 2.ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายความรุนแรงจากครอบครัว			
20.	Burmar -ACT	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนานาชาติ	1. ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายเด็กซึ่งเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์โดยการประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ด้านสิทธิเด็กแก่เด็กในศูนย์การ			

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม	แหล่งทุน
			เรียน 2. ผลิตสื่อและโปสเตอร์ เผยแพร่เรื่องการค้ามนุษย์			
21.	Burmar Children Medical Fund (BCMF)	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนานาชาติ	1. ช่วยเหลือเด็ก เมียนมา แรงงานที่เข้ามาทำงาน อย่างผิดกฎหมายในประเทศไทย และผู้อพยพในศูนย์ ลี้ภัย ที่ต้องการการดูแลทางการแพทย์ที่มีความ ซับซ้อน เช่น กรณีในการผ่าตัดที่คลินิกท้องถิ่นหรือ โรงพยาบาลทั่วไปไม่สามารถทำได้			Union Aid Abroad-APHEDA, Watsi, Thai Children's Trust, BK Kee Foundation, Child's Dream,
22.	PLAN International	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนานาชาติ	1.ทำงานกับชุมชน สังคมเมือง และรัฐบาล ในเรื่อง ของการขับเคลื่อนเรื่องของสิทธิเด็กและความเท่า เทียมกันทางเพศ ในกรณีของประเทศไทยได้ทำงาน กับกลุ่มคนชายขอบ เช่น เด็กที่เป็นลูกหลานของ แรงงานข้ามชาติ คนไร้สัญชาติ โดยเน้นการทำงานใน เรื่องของเด็ก เรื่องของสถานะทางกฎหมาย สถานะ ทางพลเมือง เรื่องเพศและผู้หญิง		1.อบรมเรื่องภัยพิบัติให้กับครูและนักเรียนใน พื้นที่เสี่ยงภัย	
23.	โครงการเยสุอิต สงเคราะห์ผู้ลี้ภัย	องค์กรศาสนา องค์กรภายในประเทศ			1.สนับสนุนการสร้างอาชีพของผู้ลี้ภัย 2.สนับสนุนการอบรมด้านอาชีพและให้ความรู้ ด้านสิทธิแรงงาน 4.ให้การช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน	
24.	มูลนิธิธรรมาร	องค์กรศาสนา องค์กรนานาชาติ	1.การพัฒนาเด็กแบบองค์รวมแก่เด็กที่ยากจน ด้วย การเป็นคู่มือกับคริสตจักรและผู้อุปการะ	เด็กและเยาวชนยากจนที่อยู่ ภายใต้คริสตจักร	1.การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนด้านดนตรี กีฬา การแสดงออกต่อหน้าสาธารณะ 2.จิตวิญญาณ	Compassion แหล่งทุนจากต่างประเทศ
25.	สำนักงานคาทอลิก	องค์กรศาสนา	1.ให้การบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยธรรมชาติ	กลุ่มผู้ลี้ภัย และราษฎรไทยที่	1.การอบรมและส่งเสริมด้านการเกษตร	สภาแห่งประชาบาทหลวง

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม	แหล่งทุน
	สงเคราะห์ ผู้ประสบภัยและผู้ลี้ ภัย	องค์กรนานาชาติ	2.ให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัย รวมทั้งราษฎรไทยที่ได้รับ ผลกระทบจากสถานการณ์อันสืบเนื่องมาจากผู้ลี้ภัย	ได้รับผลกระทบจาก สถานการณ์อันสืบ เนื่องมาจากผู้ลี้ภัย	2.การอบรมอาชีพเพื่อสร้างรายได้	โรมันคาทอลิก

4.5 การสร้างเครือข่ายกับองค์กรภาคีที่ทำงานด้านเยาวชน

แนวทางการสร้างความร่วมมือด้วยการให้องค์กรที่ทำงานด้านเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการวิจัยเยาวชนโดยให้องค์กรที่ทำงานด้านเยาวชน โดยวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยในฐานะทีมหนุนทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน ผู้เอื้อกระบวนการ ทั้งองค์กรและวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงการทำวิจัยให้กับเยาวชนกลุ่มที่องค์กรนั้นๆ ดูแลอยู่ทั้งนั้นนอกจากการเป็นพี่เลี้ยง กระบวนการนี้ยังช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนอีกด้วย ในโครงการวิจัยนี้มีองค์กรพี่เลี้ยงมาร่วมการหนุนเสริมเยาวชนจำนวน 5 องค์กรและ 1 ผู้นำท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

มูลนิธิโอโซน เป็นหน่วยงานที่ทำงานในด้านเกี่ยวข้องการป้องกันยาเสพติดและผู้ติดเชื้อ HIV/AIDS ในพื้นที่จังหวัดตาก ร่วมกับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในโครงการนี้ได้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับโครงการเยาวชนศึกษาข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนกะเหรี่ยงเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนบ้านหนองหลวง อำเภอแม่ระมาด โดยมีเป้าหมายของโครงการเพื่อให้เยาวชนได้เห็นถึงรากเหง้าของตัวเองรวมทั้งเพื่อสร้างความภูมิใจได้เกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชน

มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิผู้หญิงดำเนินการพัฒนาสตรีให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหา ตลอดจนรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงปัญหาที่ผู้หญิงเผชิญอยู่ในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ผู้หญิงได้รับสิทธิเสมอภาคระหว่างเพศให้มีความสำคัญกับผู้หญิงเป็นสำคัญผู้หญิงที่ถูกละเมิดจากความรุนแรงทางเพศในรูปแบบต่างๆ มีนักกฎหมายให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือ และในโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยงให้กับโครงการการจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในเขตเทศบาลแม่สอด โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อรวบรวมข้อมูลชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับครัวเรือนของชุมชนมุสลิม และเสริมสร้างศักยภาพ สร้างความมั่นใจ ภาคภูมิใจแก่เด็กและเยาวชนมุสลิม

ชูแมวกี เป็นสถานศึกษาที่ให้การศึกษาของเด็กและเยาวชนข้ามชาติ และผู้ลี้ภัย โดยมีการศึกษาตั้งแต่ อนุบาล ไปจนถึงอุดมศึกษา การศึกษาเน้นในด้านของภาษา เช่น ภาษาท้องถิ่น และภาษาอังกฤษ ในการทำโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยงให้กับ โครงการ Physical Creative Activities for Thoo Mweh Khee Migrant School. โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อ เสริมสร้างกลุ่มเยาวชนให้มีการสนใจในการออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพผ่านการออกกำลังกาย

โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 เป็นโรงเรียนที่มีการสอนตั้งแต่ชั้น อนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยส่วนมากแล้วนักเรียนจะเป็นชนชาติพันธุ์เผ่าม้ง อยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ในการทำโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยงให้กับโครงการการศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำผ้ากัญชงของชาติพันธุ์ม้ง อ.

พบพระ จ.ตาก โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนในการนำเส้นใยกล้วยกับการนำมาใช้

โรงเรียนแม่อุสุวิทยา เป็นโรงเรียนที่มีการสอนตั้งแต่ชั้น อนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยส่วนมากแล้วนักเรียนจะเป็นชนชาติพันธุ์เผ่าปกากะญอ อยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ในการทำโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยงให้กับโครงการการศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่อุสุ อำเภอลำปาง จังหวัดตาก โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อให้เยาวชนได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เป็นของชุมชนรวมถึงการร่วมการอนุรักษ์ไว้

ผู้นำชุมชนบ้านพะเต๊ะ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของชุมชนและเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนชุมชนในการจัดกิจกรรมทั้งในชุมชนและนอกชุมชน รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน การเชื่อมต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชนกับชุมชนในการส่งเสริมการช่วยเหลือจากหน่วยงาน ในการทำโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยงให้กับโครงการการออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะญอเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อให้เยาวชนบ้านพะเต๊ะได้มีการรักวัฒนธรรมในชุมชน โดยการเก็บข้อมูลนิทาน ตำนานของชุมชน และสร้างเป็นสื่อนิทานของตัวเอง

วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มีการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี มุ่งเน้นการทำงานร่วมกับชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรม การบริการวิชาการและการวิจัย เพื่อการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชน รวมถึงการสร้างนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่นตัวเองและในการทำโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยง 4 โครงการ ได้แก่ โครงการการสร้างพลังเครือข่ายเยาวชนเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าเทือกเขาเบอบาตู โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อให้เยาวชนสร้างเครือข่ายในพื้นที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า โครงการนิทานพื้นบ้านมัง บ้านป่าหวาย ต. คีรีราษฎร์ อ. พบพระ จ.ตาก โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อเก็บข้อมูลนิทานของชุมชนและจัดทำเป็นสื่อในการอนุรักษ์ไว้ โครงการการออกแบบกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนปกากะญอบ้านป่าไร่เหนือ ต.พระธาตุ อ.แม่ระมาด จ.ตาก โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อการสร้างกิจกรรมตามภูมิปัญญาในลานวัฒนธรรมโดยเยาวชน โครงการดอกไม้เพื่อความมั่นคงทางอาหารในบ้านห้วยน้ำนก ต. พบพระ อ.พบพระ จ.ตาก โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่ออนุรักษ์ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่ดอกไม้ที่ชุมชนนำมาเป็นอาหารตามภูมิปัญญาปกากะญอ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

5.1 ที่มาและความสำคัญ

จังหวัดตากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ และมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่หลายกลุ่ม ได้แก่ ม้ง ลาหู่ ลีซู เมี่ยน อาข่า ลัวะ และปกากะญอหรือกะเหรี่ยง: นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนข้ามชาติที่อาศัยอยู่อย่างถูกและผิดกฎหมาย แรงงานข้ามชาติ บุคคลไร้สัญชาติ ผู้ลี้ภัยสงคราม อาศัยอยู่โดยทั่วไป พื้นที่นี้มีความหลากหลายทางความเชื่อและศาสนา ทำให้จังหวัดตากโดยเฉพาะในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภออุ้มผาง อำเภอแม่ระมาด และอำเภอท่าสองยาง เป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

ด้วยลักษณะสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ของการเป็นพื้นที่ชายแดน อำเภอแม่สอดและพื้นที่ข้างเคียงได้สร้างมูลค่าการค้าการลงทุนในพื้นที่ชายแดน ซึ่งสูงเป็นลำดับที่ 1 ของด่านชายแดนเมียนมาทั้งหมด และมีแนวโน้มที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากศักยภาพการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับประเทศเมียนมา ทำให้พื้นที่อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด และอำเภอพบพระ ได้รับการประกาศเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ นำการเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งการพัฒนาจากภาครัฐ นอกจากนี้ภาคเกษตรกรรมที่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการปลูกพืชเป็นเกษตรเชิงเดี่ยวได้ขยายตัวในพื้นที่อย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่การรุกรานและทำลายรูปแบบวิถีชีวิตที่เคารพต่อธรรมชาติทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ในหลายพื้นที่ได้หันมาทบทวนและต้องการรู้พื้นความเป็นอยู่ที่อิงธรรมชาติอย่างเช่นบรรพบุรุษที่ปฏิบัติมา แต่การดำเนินงานที่ผ่านมาอันยังขาดพื้นที่การมีส่วนร่วมของเยาวชน ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพเยาวชนเป็นสิ่งที่จำเป็นและต้องมีกระบวนการพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับพื้นฐานทุนเดิมของภูมิวัฒนธรรม จึงต้องอาศัยสถาบันการศึกษาในการร่วมพัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความคิด ทักษะ ประสบการณ์และจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน

วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตาก ซึ่งเป็นหน่วยงานการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จึงเป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนการทำงานด้านเยาวชนร่วมกับ เยาวชน ชุมชน องค์กรและหน่วยงานต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนในพื้นที่เกิดเครือข่ายความร่วมมือ เกิดองค์ความรู้ด้านการวิจัยที่นำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาชุมชนของตนเอง รวมทั้งเป็นพื้นที่ให้นิสิตได้มีโอกาสทำงานร่วมกับชุมชน และเยาวชนในพื้นที่ อันจะเกิดเป็นประโยชน์ต่อการสร้างพลเมืองที่ดีของชุมชนและประเทศชาติต่อไป

5.2 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทบทวนสถานการณ์เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก 2) ศึกษารูปแบบการหนุนเสริมนักวิจัยนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ 3) พัฒนาทักษะการวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านการทำโครงการวิจัย 4) เชื่อมโยงการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนชาติพันธุ์ และ 5) พัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนกลไกการทำงานร่วมกับเครือข่ายเยาวชนชาติพันธุ์ ผลการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ส่วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.2.1 ทบทวนสถานการณ์เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก

จากการรวบรวมข้อมูล สถานการณ์จากเยาวชนในพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ จำนวนทั้งหมด 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านมอทีทะ บ้านแม่อมยะ บ้านขุนแม่เหว้ย อำเภอท่าสองยาง บ้านห้วยกระทิง อำเภอแม่ระมาด บ้านปุดอ บ้านพะเต๊ะ อำเภอแม่สอด และองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน 8 องค์กร ได้แก่ มูลนิธิช่วยไ้พรหมแดน มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิโอโซน มูลนิธิตรูณาธร สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตาก โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 YPD KAREN และมูลนิธิสายใยเยาวชน สามารถแบ่งข้อมูลออกได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ การศึกษาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชน โดยมีข้อสรุปดังนี้

ด้านการศึกษาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ทุนการศึกษา ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการศึกษาต่อเนื่องจากครอบครัวส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและมีฐานะยากจนทำให้ไม่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ เมื่อสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วเยาวชนบางส่วนต้องกลับมาช่วยครอบครัวทำการเกษตร การไม่มีการรองรับหลังจากจบการศึกษา ซึ่งหลายคนคาดหวังว่าหลังจากจบการศึกษามานั้นจะได้กลับไปทำงานในเขตชุมชนตัวเอง เพื่อกลับมาพัฒนาชุมชนของตัวเอง แต่การทำงานทำตามสายที่เรียนมานั้นค่อนข้างมาก การขาดความมั่นใจในตัวเอง กลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มคนที่ขาดความมั่นใจในตัวเองทั้งด้านภาษา ความคิดเห็น จึงทำให้ไม่กล้าแสดงออก ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษา ความไม่เท่าเทียมด้านการศึกษาที่เห็นชัดเจนคือ ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเมืองและชนบททั้งคุณภาพการศึกษาและสื่อการเรียนการสอนต่างๆ ขาดแคลนครูผู้สอน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีความยากลำบากในการเข้าถึงจึงทำให้ไม่ค่อยมีครูบรรจุเข้าไปทำงานในพื้นที่ **ด้านการสืบทอดวัฒนธรรม** มีหลายวัฒนธรรมที่กำลังสูญหายไปจากสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ภาษา ทั้งการพูดและการเขียน การไม่เห็นคุณค่าที่จะสืบทอด เช่น กลุ่มเยาวชนผู้ชายเองไม่เห็นคุณค่าของการจักสานจึงส่งผลให้ไม่อยากจะฝึกฝนตัวเองในการจักสานการจักสานจึงเริ่มมีน้อยลงในทุกวันนี้ การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงวิถีการทำไร่เนื่องจากการมีพื้นที่ทำกินที่น้อยลง และถูกลดการใช้พื้นที่จากหน่วยงานรัฐ การทำเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งทำให้เกิดการนำสารเคมีมาใช้ในชุมชน เป็นต้น

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิทธิที่ดินทำกิน การถูกจำกัดพื้นที่ทำกินด้วยจากการประกาศพื้นที่อนุรักษ์จากรัฐ การจัดการทรัพยากรน้ำ ที่ผ่านมามีการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำ และการผันน้ำเพื่อนำไปใช้ในการเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยว จึงส่งผลกระทบต่อให้น้ำมีน้ำลดลง ส่วนในฤดูฝนนั้นน้ำป่าไหลหลากทำความเสียหายให้กับพื้นที่ในเขตป่าและในชุมชน เนื่องจากต้นไม้ใหญ่จากเขตต้นน้ำถูกทำลาย และยังมีสารเคมีจากการเกษตรตกค้างในน้ำ จึงทำให้น้ำไม่สามารถนำน้ำมาบริโภคได้ และยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในแหล่งน้ำทำให้ไม่มีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ได้ จึงทำให้แหล่งอาหารของชุมชนน้อยลง ภัยคุกคามจากพืชเชิงเดี่ยวจากการที่ชุมชนไม่สามารถที่จะทำไร่หมุนเวียนได้จึงทำให้ให้ต้องทำไร่ถาวร คนในพื้นที่จึงหันไปปลูกพืชเศรษฐกิจตัวอื่นที่มาทดแทนข้าว ทำให้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมหายไป การดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ชุมชนได้มีการแบ่งเขตของพื้นที่ในขอบเขตชุมชนได้อย่างชัดเจนมาก เพื่อเป็นทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และยังเป็นการสร้างกฎระเบียบในชุมชนอีกด้วย

สิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชน การเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้วยพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงควรให้การยอมรับในความเป็นตัวตนของชาติพันธุ์นั้นโดยปราศจากการดูถูกเหยียดหยามในเผ่าพันธุ์ของผู้อื่น สิทธิในการเข้าถึงการศึกษา แม้ว่าตามกฎหมายจะคุ้มครองให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่ายังมีเด็กอีกหลายกลุ่มที่ยังไม่สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้ รวมถึงคุณภาพทางการศึกษาที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงระหว่างพื้นที่ในเมืองกับพื้นที่อันห่างไกลจากความเจริญ สิทธิในการแสดงออก เด็กและเยาวชนย่อมมีสิทธิในการแสดงออกตามความเหมาะสมแก่ช่วงวัย และตามชาติพันธุ์ของตนเอง เช่น สามารถที่จะแต่งกายตามชุดประจำเผ่าของตนโดยการปราศจากการดูถูกดูแคลน ในทางตรงกันข้ามกลับควรได้รับการส่งเสริมให้รักษาแบบแผนประเพณีอันดีเพื่อเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของชาติ ความเท่าเทียมทางเพศ ค่านิยมทางเพศ ในบางวัฒนธรรมจะให้ความสำคัญกับเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิงจึงทำให้เด็กผู้ชายจะได้รับโอกาสต่างๆ มากกว่าเด็กผู้หญิง ความเข้าถึงการบริการทางด้านสาธารณสุข ในหลายๆ ชุมชนยังขาดสถานที่ด้านการแพทย์ บางชุมชนมีสถานที่การแพทย์แต่ขาดบุคลากรทางการแพทย์ และบางชุมชนมีทั้งสถานที่และบุคลากรทางการแพทย์แต่ขาดเครื่องมือทางการแพทย์และยารักษาโรค เนื่องด้วยชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร

5.2.2 ศึกษาแบบแผนการหนุนเสริมนักวิจัยนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่

แบ่งออกเป็นการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเยาวชน การสร้างบทบาทการเป็นพี่เลี้ยงการทำวิจัยขององค์กรพี่เลี้ยง และผลการเรียนรู้ของเยาวชน โดยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

การพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเยาวชน โดยใช้กระบวนการ การเดินเข้าไปพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ชุมชนและเยาวชนอย่างกัลยาณมิตร เป็นการเดินเข้าหาชุมชนและองค์กรที่ทำงานกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่แบบตัวต่อตัว เพื่อแนะนำตนเองของทีมหนุน ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ของโครงการ และเรียนรู้จากบริบทการทำงานของหน่วยงาน องค์กรและชุมชนในประเด็นเด็กและเยาวชน การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่องานวิจัย “เราทำได้” ได้จัดเวทีพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้กับทั้งกลุ่มพี่เลี้ยงและเยาวชน โดยเริ่มจากความหมายและความสำคัญของการวิจัย ความแตกต่างระหว่างการวิจัยกับการพัฒนา โยทำความเข้าใจคำว่า การวิจัย คือกระบวนการ “สร้าง” ความรู้ ส่วนการพัฒนา คือกระบวนการ “ใช้” ความรู้ กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเยาวชน ทีมหนุนได้จัดเวทีการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเยาวชนและองค์กรพี่เลี้ยง โดยมีกระบวนการและเครื่องมือในการพัฒนาโจทย์ร่วม กระบวนการพัฒนาการเขียนโครงการวิจัย ทีมหนุนได้จัดเวทีพัฒนาการเขียนโครงการแก่เยาวชนและพี่เลี้ยง โดยการออกแบบองค์ของโครงการเป็นแบบข้อเสนอโครงการวิจัยสำหรับเยาวชน การติดตามความคืบหน้าของโครงการ ทีมหนุนได้ทำการติดตามความคืบหน้าของโครงการวิจัย เนื่องจากหลายโครงการที่ไม่สามารถเขียนเสร็จในวันที่มีการจัดเวทีพัฒนาการเขียนโครงการ ซึ่งใช้ทั้งช่องทางเดินเข้าไปในพื้นที่ของเยาวชน และการติดต่อสื่อสารผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ การนำเสนอความคิดต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ช่วยสะท้อนถึงความเหมาะสมในการทำวิจัย เป็นการจัดเวทีนำเสนอโครงการวิจัยทั้ง 10 โครงการของเยาวชนที่ตัดสินใจร่วมเรียนรู้การพัฒนาศักยภาพผ่านกระบวนการวิจัย โดยในเวทีได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นตัวแทนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย และมูลนิธิสยามกัมมาจล มารับฟังการนำเสนอของเยาวชนที่โครงการ

การสร้างบทบาทการเป็นพี่เลี้ยงการทำวิจัยขององค์กรพี่เลี้ยง ทีมหนุนได้หนุนเสริมบทบาทของพี่เลี้ยงในระยะพัฒนาโจทย์ประเด็นควบคู่ขนานไปกับการหนุนเสริมเยาวชน ตั้งแต่กระบวนการการ เดินเพื่อเข้าไปพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ชุมชนและเยาวชนอย่างกัลยาณมิตร การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่องานวิจัย “เราทำได้” กระบวนการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเยาวชน กระบวนการพัฒนาการเขียนโครงการวิจัย การติดตามความคืบหน้าของโครงการ และการนำเสนอความคิดต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ช่วยสะท้อนถึงความเหมาะสมในการทำวิจัย โดยทีมหนุนจะประสานร่วมกับทีมพี่เลี้ยงเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหา กระบวนการและวิธีการเพื่อช่วยทีมหนุนในเป็นผู้เอื้อกระบวนการวิจัยให้แก่กลุ่มเยาวชน

ผลการเรียนรู้ของเยาวชน จากการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนกับโครงการวิจัยผ่านกระบวนการหนุนเสริมการพัฒนาโครงการวิจัยขอเยาวชนสามารถแบ่งผลการเรียนรู้ออกเป็น 2 ช่วงได้แก่ ช่วงเริ่มต้นของการเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยเริ่มตั้งแต่การแนะนำโครงการ การพัฒนาโจทย์การวิจัยจนถึงขั้นตอนการเขียนโครงการวิจัย และผลการเรียนรู้ในระยะที่สองเป็นระยะหลังจากการนำเสนอโครงการวิจัย โดยเยาวชนได้สะท้อนผลการเรียนรู้ดังนี้

การเรียนรู้ระยะแรก การเรียนรู้ปัญหาของเยาวชนจากหลากหลายพื้นที่ การเรียนรู้กระบวนการวิจัย การสร้างมิตรภาพระหว่างกลุ่มเยาวชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน การเรียนรู้ในความแตกต่างของเพื่อนเยาวชน การเสริมสร้างวินัยและกระบวนการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการพัฒนาโครงการวิจัย การสร้างความกล้าแสดงออก ทั้งการกล้าการกล้าพูด การคิด กล้าทำ การเกิดแนวคิดแนวทางในการพัฒนากลุ่มเยาวชน

การเรียนรู้ในระยะที่สอง การเรียนรู้พื้นที่วิจัยอื่น จากการนำเสนอข้อมูลโครงการวิจัยที่ได้นำเสนอ การเรียนรู้ประเด็นหรือสิ่งที่แต่ละชุมชนศึกษา การเรียนรู้กระบวนการวิจัย หลังจากเรียนรู้กระบวนการวิจัยในระยะแรกได้ทำให้เห็นภาพของโครงการที่ชัดเจน และชัดเจนมากขึ้นเมื่อได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้แนะนำ การพัฒนาทักษะการนำเสนอข้อมูล ความกล้าแสดงออกทั้งการกล้าคิดและกล้าทำมากขึ้นด้วยความมั่นใจ การสร้างพื้นที่ให้แก่เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งหลายโครงการเป็นที่สนใจจากทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและเยาวชนที่เข้ามาร่วมรับฟัง การสร้างมิตรภาพระหว่างเพื่อนต่างโรงเรียน ต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ต่างพื้นที่การทำงาน ต่างภาษา แต่มีความเข้าใจตรงกันในเรื่องการวิจัยเพื่อใช้ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับชุมชนของตนเอง การได้แนวคิดใหม่ ได้เห็นมุมมอง ทักษะคิดหลายด้านมากขึ้น พลังของเยาวชนเป็นพลังที่แรงกล้าที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งตัวเยาวชนเองและชุมชนของตนเอง

5.2.3 พัฒนาศักยภาพการวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านการทำโครงการวิจัย

เยาวชนได้เสนอประเด็นในการทำโครงการวิจัย จำนวน 10 โครงการในพื้นที่ 20 ชุมชน 1 ศูนย์การเรียนรู้ ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่สอด จำนวน 2 โครงการ ในพื้นที่ชุมชนอิสลามเขตเทศบาลนครแม่สอด 5 ชุมชน และชุมชนบ้านพะเต๊ะ อำเภอแม่ระมาด จำนวน 2 โครงการ ในพื้นที่ ชุมชนบ้านหนองหลวง และชุมชนบ้านป่าไร่เหนือ อำเภอท่าสองยาง จำนวน 2 โครงการ ในพื้นที่ตำบลท่าสองยางจำนวน 6 หมู่บ้าน และตำบลแม่อุสุ 3 หมู่บ้าน และอำเภอพบพระ จำนวน 2 โครงการ ประกอบด้วยพื้นที่ ชุมชนบ้านป่าหวาย และ ศูนย์การเรียนรู้ Thoo Mweh Khee Learning Centre

เมื่อพิจารณาในด้านเนื้อหาของโครงการสามารถแบ่งได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชนจำนวน 2 โครงการ คือ การจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในแม่สอด การจัดเก็บข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 2) ด้านการศึกษา การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมจำนวน 4 โครงการ ได้แก่ นิทานพื้นบ้านม้ง บ้านป่าห้วย การออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะญอเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน การศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำผ้ากัญชงของชาติพันธุ์ม้ง และการออกแบบกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนปกากะญอบ้านป่าไร่เหนือ 3) การจัดการทรัพยากรด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวน 2 โครงการ ได้แก่ การศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่อุสุ และดอกไม้อาหารในบ้านห้วยน้ำน้ก และด้าน 4) การสร้างความร่วมมือของเยาวชนจำนวน 1 โครงการ ได้แก่ การสร้างพลังกลุ่มเยาวชนเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติเทือกเขาเบอบาตู 5) การเสริมสร้างสุขภาพเยาวชน ในโครงการ การใช้กิจกรรมพลศึกษาสร้างสรรค์เพื่อการสร้างความร่วมมือของนักเรียนข้ามชาติ

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มชาติพันธุ์สามารถแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในประเทศไทย จำนวน 6 ได้แก่ การศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่อุสุ การจัดเก็บข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะญอเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน การสร้างพลังกลุ่มเยาวชนเทือกเขาเบอบาตู-หูละ การออกแบบกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนปกากะญอบ้านป่าไร่เหนือ และดอกไม้อาหารในบ้านห้วยน้ำน้ก 2) กลุ่มชาติพันธุ์พันธุ์ปกากะญอในประเทศเมียนมาซึ่งศึกษาอยู่ในศูนย์การเรียนรู้ของเยาวชนข้ามชาติในประเทศไทย จำนวน 1 โครงการ การใช้กิจกรรมพลศึกษาเพื่อการสร้างร่วมมือของนักเรียนข้ามชาติ 3) กลุ่มชาติพันธุ์ม้งจำนวน 2 โครงการ ได้แก่ นิทานพื้นบ้านม้ง บ้านป่าห้วย และการศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำผ้ากัญชงของชาติพันธุ์ม้ง 4) กลุ่มเยาวชนข้ามชาติอิสลามจำนวน 1 โครงการ การจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในแม่สอด 5) กลุ่มนิสิตที่มีภูมิลำเนาจากภูมิภาคต่างๆ ทั้งนี้อาจมีบางส่วนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ และม้งเป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากองค์กรพี่เลี้ยงสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) หน่วยงานที่ทำงานด้านการศึกษาประกอบด้วย โรงเรียนป่าไม้อุทิส 4 และโรงเรียนแม่อุสุวิทยา จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย จัดการศึกษาระดับปริญญาตรี และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแนวคัจฉการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนข้ามชาติ 2) องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีเป้าหมายการทำงานเฉพาะด้าน ได้แก่ มูลนิธิผู้หญิง และมูลนิธิโอโซน และ 3) ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

5.2.4 เชื่อมโยงการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนชาติพันธุ์

จากการสำรวจหน่วยงานและองค์กรที่มีการทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนในเขตอำเภอชายแดน ได้มีการช่วยเหลือและสนับสนุนกลุ่มเด็กและเยาวชน ให้ได้รับโอกาสที่ถูกขีดกั้นด้วยปัจจัยของแต่ละพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานและองค์กรเหล่านี้ได้มีการช่วยเหลือได้เพียงแค่บางส่วนเท่านั้นตามเป้าหมายขององค์กร ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการฝึกอาชีพ ด้านการให้การอบรมสิทธิ และการบริจาคอาหารเครื่องนุ่งห่ม โดยจากการสำรวจองค์กร 25 แห่งที่ทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชน ได้จำแนกกลุ่มขององค์กรเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสถานะขององค์กร กลุ่มเป้าหมายงานขององค์กร และกลุ่มเป้าหมายเยาวชนขององค์กร

1. กลุ่มสถานะขององค์กร จากการพิจารณาหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนโดยจำแนกเป็นกลุ่มตามสถานะขององค์กรได้แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) หน่วยงานภาครัฐองค์กรภายในประเทศ มีทั้งหมด 6 องค์กร 2) องค์กรพัฒนาเอกชนองค์กรภายในประเทศ มีทั้งหมด 11 องค์กร 3) องค์กรพัฒนาเอกชนองค์กรนานาชาติ มีทั้งหมด 5 องค์กร 4) องค์กรศาสนาองค์กรภายในประเทศมีทั้งหมด 1 องค์กรคือ และ 5) องค์กรศาสนาองค์กรนานาชาติ มีทั้งหมด 2 องค์กร

2. กลุ่มเป้าหมายงานขององค์กร จากการพิจารณาหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนโดยจำแนกตามเป้าหมายขององค์กรได้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสนับสนุนอาชีพ มีทั้งหมด 8 องค์กร 2) ด้านการอบรมทางกฎหมายและสิทธิ มีทั้งหมด 11 องค์กร 3) ด้านการให้ที่พักอาศัย มีทั้งหมด 5 องค์กร 4) ด้านการศึกษา คุณธรรมและจริยธรรม มีทั้งหมด 8 องค์กร 5) ด้านสุขภาพและปัญหาจากยาเสพติด มีทั้งหมด 5 องค์กร

3. กลุ่มเป้าหมายเยาวชนขององค์กร จากการพิจารณาหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนโดยจำแนกตามเป้าหมายเยาวชนขององค์กรได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) เยาวชนสัญชาติไทย มีทั้งหมด 11 องค์กร 2) เยาวชนข้ามชาติ มีทั้งหมด 8 องค์กร 3) เยาวชนผู้ลี้ภัย มีทั้งหมด 6 องค์กร

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม
1.	บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดตาก	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ	1.ให้การช่วยเหลือ พัฒนา อบรม เลี้ยงดูที่ประสบความ ยากลำบาก	เด็กและเยาวชนใน พื้นที่จังหวัดตาก	1.การสังคสมงเคราะห์และจิตวิทยาเด็ก 2.การพัฒนาศักยภาพเด็กในการนำกิจกรรม สันตินาการ 3.การฝึกอบรมด้านอาชีพและกฎหมาย
2.	สภาเด็กและเยาวชน จังหวัดตาก	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ	1.ประสานงานเด็กและเยาวชนทุกระดับเลือกแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ด้านต่าง ๆ 2.ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความสามารถรวมทั้งคุณธรรมจริยธรรม	เด็กและเยาวชนใน ระดับอำเภอ และ ตำบล จังหวัดตาก	1.การจัดอบรมเด็กและเยาวชนด้านการทำงานเป็น ทีม การมีภาวะผู้นำผู้ตามที่ดี และงานจิตอาสา
3.	สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ประถมศึกษาตาก เขต 2	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ	1.การจัดการศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก	โรงเรียน ศูนย์การ เรียน โรงเรียนสาขา ห้องเรียนสาขา ห้องเรียนเคลื่อนที่ ในเขตพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก	1.การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการ สอน 2.การพัฒนาครู 3.การทดสอบ การประเมิน 4.การประกันคุณภาพและการพัฒนามาตรฐาน การศึกษา 5.การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อ อำนวยความสะดวกการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน
4.	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนคริน ทรวิโรฒ ตาก	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ	1.ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเยาวชนชาติพันธุ์ที่อยู่ใน ในพื้นที่ห่างไกลได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษา 2.ดำเนินการวิจัยสร้างความรู้เพื่อนำไปสู่การเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับวิถีอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน 3.สนับสนุนความรู้ทางวิชาการให้แก่เยาวชนในการวิจัยเพื่อ พัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน	ชุมชน เด็ก และ เยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก	1.การสร้างเครือข่ายชุมชนและเยาวชน 2.การบริหารจัดการโครงการวิจัยและพัฒนา 3.การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับ วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น 4.การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 5.การพัฒนาฐานเรียนรู้ชุมชน 6.การอบรมเรื่อง การเป็นผู้เอื้อกระบวนการ 7.การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม
5.	ศูนย์ประสานงาน จัดการการศึกษาเด็ก ต่างด้าวสำนักงานเขต	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ			1.แปลเอกสารที่เป็นภาษาเมียนมาให้เป็น ภาษาไทย 2.เผยแพร่ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม
	พื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตากเขต 2				3.จัดอบรมให้ผู้บริหารผู้สอน และบุคลากรในการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้เด็กต่างด้าว 4.สำรวจเพื่อจัดทำทะเบียนประวัติสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนให้กับนักเรียนในศูนย์การเรียนรู้
6.	ศูนย์ช่วยเหลือสังคม เพื่อช่วยเหลือเด็กสตรี ผู้สูงอายุและผู้พิการ	หน่วยงานภาครัฐ องค์กรภายในประเทศ	1.การตั้งครุภัณฑ์ไม่พร้อม 2.การค้ำมนุษย์ 3.แรงงานเด็ก 4.การใช้ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ		
7.	มูลนิธิช่วยเหลือเด็ก ชายแดนจังหวัดตาก	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.สนับสนุนทุนการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก 2.พัฒนาอาชีพแก่เด็กและเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอ ชายแดน จังหวัดตาก (กัตตาการ + การโรงแรม)	เด็กและเยาวชน กะเหรี่ยง 5 อำเภอ ชายแดน จังหวัด ตาก	1.การอบรมอาชีพกัตตาการและการโรงแรม 2.การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
8.	มูลนิธิอะโด้	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ช่วยเหลือเด็กและประชาชนด้อยโอกาสในด้านกฎหมายและ สิทธิ	ชาวไทยภูเขา เด็ก อพยพ และเด็กชาย ขอบในพื้นที่ ชายแดน	1.การอบรมด้านสิทธิ 2.การอบรมภาษาอังกฤษ 3.การเป็นที่เลี้ยงให้กับเด็ก
9.	มูลนิธิช่วยไร่พรมแดน	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ให้การช่วยเหลือแก่ผู้พลัดถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่บริเวณชายแดน ไทย-เมียนมา จังหวัดตาก ในด้าน การศึกษา สุขภาพ และการ คุ้มครองเด็ก	เด็กและเยาวชน พลัดถิ่นที่อยู่อาศัย อยู่บริเวณชายแดน ไทย-เมียนมา จังหวัดตาก	1.การระดมทุนเพื่อจัดหาอุปกรณ์การศึกษาสำหรับเด็กนักเรียน 2.การพัฒนาศักยภาพเด็กในด้านดนตรี และ อาหาร 3.การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
10.	มูลนิธิผู้หญิง	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ให้ความช่วยเหลือผู้หญิงที่ทุกข์ยากและด้อยโอกาสในสังคม 2.จัดการศึกษาและผลิตสื่อการศึกษาที่เหมาะสมในแก่ผู้หญิง ในสาขาอาชีพต่าง ๆ 3.ศึกษาและวิจัยเผยแพร่เกี่ยวกับเรื่องผู้หญิงตลอดจน	ผู้หญิงที่ทุกข์ยาก และด้อยโอกาสใน พื้นที่เปราะบาง	1.การจัดกิจกรรมค่ายเด็กเพื่อสันติภาพ 2.การประสานงานกับหน่วยงานรัฐเพื่อการเข้าถึง กระบวนการยุติธรรม 3.การอบรมเรื่องสิทธิสตรีตามปฎิญญาสากลของ

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม
			ดำเนินการเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้หญิง		สหประชาชาติ 4.การส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมแก่เด็กและสตรีที่เปราะบาง
11.	มูลนิธิโอโซน	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ลดจำนวนผู้ได้รับผลกระทบและอันตรายที่เกิดจากการใช้สารเสพติด 2.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ใช้สารเสพติดให้สามารถเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ	ผู้ใช้สารเสพติด	1.การสร้างเครือข่ายอาสาสมัคร 2.การเข้าถึงและการทำงานร่วมกับกลุ่มผู้ใช้สารเสพติด
12.	มูลนิธิสายใยเยาวชน	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.การพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมสำหรับเยาวชนแรงงานข้ามชาติที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานในฐานะแรงงานกึ่งฝีมือ	เยาวชนจากประเทศเพื่อนบ้าน (เมียนมาร์) ที่มีอายุระหว่าง 17 – 25 ปี	1.การอบรมหลักสูตรระยะสั้น อาชีพทางเลือกสำหรับเยาวชนข้ามชาติ
13.	Young People for Social- Democracy Movement Karen เยาวชนเพื่อการขับเคลื่อนสังคมและประชาธิปไตย กะเหรี่ยง	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.เปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้มีโอกาสแสดงตัวตนในพื้นที่นานาชาติ 2.พัฒนาศักยภาพเยาวชนให้มีความภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง 3.พัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นผู้นำและจิตอาสา	เยาวชนกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ตามชายแดนและประเทศพม่า	1.การจัดอบรมหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษระยะสั้น 2.การจัดกิจกรรมสังสรรค์แลกเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรม
14.	มูลนิธิกองทุนการศึกษาเพื่อการพัฒนา	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจและวัฒนธรรม 2.ให้ความรู้เรื่องสิทธิผู้หญิง สิทธิเด็ก สิทธิแรงงาน 3.ให้การศึกษาศาสนาและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยแก่เด็กเมียนมา 4.สนับสนุนและพัฒนาชุมชนชาวเมียนมาข้ามชาติและให้การดูแลสุขภาพและการอบรมแก่ครอบครัวแก่ชาวเมียนมา	1.เด็กและเยาวชนข้ามชาติ แรงงานข้ามชาติ	1.จัดสอน
15.	Mae Tao Clinic (MTC)	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.ให้การรักษาผู้ป่วยทั่วไปการฝากครรภ์คลอดบุตร ออกเอกสารรับรองการเกิด ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพ 2.ศูนย์การเรียนรู้เพื่อลูกหลานในการเรียนเกี่ยวกับด้านสุขภาพ		

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม
16.	ศูนย์การเรียนรู้ สุวรรณนิมิตแม่สอด	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1.พัฒนาคุณภาพการทำงาน ร่วมกับองค์กรภาคีในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบสาธารณสุขไทย 2.มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการผลักดันนโยบาย ด้านสุขภาพ การศึกษา สังคมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ ประชากรข้ามชาติและการคุ้มครองเด็กเคลื่อนย้าย		1.งานคุ้มครองและให้การศึกษาเด็ก 2.งานบริการด้านสุขภาพ 3.งานฝึกอบรม
17.	มูลนิธิช่วยเหลือทาง สังคมเพื่อเด็กและ สตรี (มชด.) Social Action For Women (SAW)	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภายในประเทศ	1. เพื่อช่วยเหลือผู้หญิงชาวเมียนมาที่อยู่ในสภากูเกิลหรือ ความยากลำบากด้วยการสนับสนุนที่พัก และการอบรม เกี่ยวกับสุขภาพ สิทธิ และให้การปรึกษาในด้านอาชีพ นอกจากนี้ยังให้ความสนใจเรื่องให้การศึกษาแก่เด็กกำพร้า และลูกหลานแรงงานข้ามชาติ		1.บ้านพักให้กับเด็กที่ถูกทอดทิ้ง 2.ศูนย์เยาวชนที่อยู่ในภาวะวิกฤต 3.ศูนย์ผู้หญิงในสภาวะวิกฤต 4.บ้านพักสำหรับผู้หญิงที่มีเชื้อ HIV/AIDS
18.	มูลนิธิเพื่อสุขภาพ และการเรียนรู้ของ แรงงานกลุ่มชาติพันธุ์	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนานาชาติ	1.ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของแรงงานข้ามชาติ 2.ปกป้องสิทธิให้กับกลุ่มแรงงานข้ามชาติ	แรงงานข้ามชาติทั่ว ประเทศไทย	1.การส่งเสริมศักยภาพในการดูแลสุขภาพชุมชน 2.การผลิตและอบรมการจัดทำสื่อภาษาชาติพันธุ์ 3.การอบรมเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานแรงงาน
19.	Over Seas Irrawaddy Association (OIA)	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนานาชาติ	1. บ้านพักฉุกเฉินสำหรับเด็กและผู้หญิง 2.ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายความรุนแรงจากครอบครัว		
20.	Burmar -ACT	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนานาชาติ	1. ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายเด็กซึ่งเป็นเหยื่อจากการค้า มนุษย์โดยการประสานส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ ความรู้ด้านสิทธิเด็กแก่เด็กในศูนย์การเรียนรู้ 2. ผลิตสื่อและโปสเตอร์ เผยแพร่เรื่องการค้ามนุษย์		
21.	Burmar Children Medical Fund (BCMF)	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนานาชาติ	1. ช่วยเหลือเด็ก เมียนมา แรงงานที่เข้ามาทำงานอย่างผิด กฎหมายในประเทศไทย และผู้ป่วยในศูนย์ลี้ภัย ที่ต้องการ การดูแลสุขภาพการแพทย์ที่มีความซับซ้อน เช่น กรณีในการ ผ่าตัดที่คลินิกท้องถิ่นหรือโรงพยาบาลทั่วไปไม่สามารถทำได้		

ลำดับที่	ชื่อองค์กร	สถานะ	วัตถุประสงค์หลัก	กลุ่มเป้าหมาย	กิจกรรม
22.	PLAN International	องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรนานาชาติ	1.ทำงานกับชุมชน สังคมเมือง และรัฐบาล ในเรื่องของการขับเคลื่อนเรื่องของสิทธิเด็กและความเท่าเทียมกันทางเพศ ในกรณีของประเทศไทยได้ทำงานกับกลุ่มคนชายขอบ เช่น เด็กที่เป็นลูกหลานของแรงงานข้ามชาติ คนไร้สัญชาติ โดยเน้นการทำงานในเรื่องของเด็ก เรื่องของสถานะทางกฎหมาย สถานะทางพลเมือง เรื่องเพศและผู้หญิง		1.อบรมเรื่องภัยพิบัติให้กับครูและนักเรียนในพื้นที่เสี่ยงภัย
23.	โครงการเยสุอิต สงเคราะห์ผู้ลี้ภัย	องค์กรศาสนา องค์กรภายในประเทศ			1.สนับสนุนการสร้างอาชีพของผู้ลี้ภัย 2.สนับสนุนการอบรมด้านอาชีพและให้ความรู้ด้านสิทธิแรงงาน 4.ให้การช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน
24.	มูลนิธิไตรมิตร	องค์กรศาสนา องค์กรนานาชาติ	1.การพัฒนาเด็กแบบองค์รวมแก่เด็กที่ยากจน ด้วยการเป็นคู่มิตรกับคริสตจักรและผู้อุปการะ	เด็กและเยาวชน ยากจนที่อยู่ภายใต้คริสตจักร	1.การพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนด้านดนตรี กีฬา การแสดงออกต่อหน้าสาธารณะ 2.จิตวิญญาณ
25.	สำนักงานคาทอลิก สงเคราะห์ ผู้ประสบภัยและผู้ลี้ภัย	องค์กรศาสนา องค์กรนานาชาติ	1.ให้การบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยธรรมชาติ 2.ให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัย รวมทั้งราษฎรไทยที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์อันสืบเนื่องมาจากผู้ลี้ภัย	กลุ่มผู้ลี้ภัย และ ราษฎรไทยที่ได้รับผลกระทบจาก สถานการณ์อันสืบเนื่องมาจากผู้ลี้ภัย	1.การอบรมและส่งเสริมด้านการเกษตร 2.การอบรมอาชีพเพื่อสร้างรายได้

5.2.5 พัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนกลไกการทำงานร่วมกับเครือข่ายเยาวชนชาติพันธุ์

แนวทางการสร้างความร่วมมือด้วยการให้องค์กรที่ทำงานด้านเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการวิจัยเยาวชนโดยให้องค์กรที่ทำงานด้านเยาวชน โดยวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยในฐานะที่মনุนทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน ผู้เอื้อกระบวนการ ทั้งองค์กรและวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงการทำวิจัยให้กับเยาวชนกลุ่มที่องค์กรนั้นๆ ดูแลอยู่ทั้งนั้นนอกจากการเป็นพี่เลี้ยง กระบวนการนี้ยังช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนอีกด้วย ในโครงการวิจัยนี้มีองค์กรพี่เลี้ยงมาร่วมการหนุนเสริมเยาวชนจำนวน 5 องค์กรและ 1 ผู้นำท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

มูลนิธิโอโซน เป็นหน่วยงานที่ทำงานในด้านเกี่ยวข้องการป้องกันยาเสพติดและผู้ติดเชื้อ HIV/AIDS ในพื้นที่จังหวัดตาก ร่วมกับเยาวชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในโครงการนี้ได้ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับโครงการเยาวชนศึกษาข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนกะเหรี่ยงเพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนบ้านหนองหลวง อำเภอแม่ระมาด โดยมีเป้าหมายของโครงการเพื่อให้เยาวชนได้เห็นถึงรากเหง้าของตัวเองรวมทั้งเพื่อสร้างความภูมิใจได้เกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชน

มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิผู้หญิงดำเนินการพัฒนาสตรีให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหา ตลอดจนรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงปัญหาที่ผู้หญิงเผชิญอยู่ในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ผู้หญิงได้รับสิทธิเสมอภาคระหว่างเพศให้มีความสำคัญกับผู้หญิงเป็นสำคัญผู้หญิงที่ถูกละเมิดจากความรุนแรงทางเพศในรูปแบบต่างๆ มีนักกฎหมายให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือ และในโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยงให้กับโครงการการจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในเขตเทศบาลแม่สอด โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อรวบรวมข้อมูลชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับครัวเรือนของชุมชนมุสลิม และเสริมสร้างศักยภาพ สร้างความมั่นใจ ภาควิชาแม่และเด็กและเยาวชนมุสลิม

ชูแมวกี เป็นสถานศึกษาที่ให้การศึกษาของเด็กและเยาวชนข้ามชาติ และผู้ลี้ภัย โดยมีการศึกษาตั้งแต่ อนุบาลไปจนถึงอุดมศึกษา การศึกษาเน้นในด้านของภาษา เช่น ภาษาท้องถิ่น และภาษาอังกฤษ ในการทำโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยงให้กับ โครงการ Physical Creative Activities for Thoo Mweh Khee Migrant School. โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อ เสริมสร้างกลุ่มเยาวชนให้มีการสนใจในการออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพผ่านการออกกำลังกาย

โรงเรียนป่าไม้อุทิศ 4 เป็นโรงเรียนที่มีการสอนตั้งแต่ชั้น อนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยส่วนมากแล้วนักเรียนจะเป็นชนชาติพันธุ์เผ่าม้ง อยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ในการทำโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยงให้กับโครงการการศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำผ้ากัญชงของชาติพันธุ์ม้ง อ.

พบพระ จ.ตาก โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนในการนำเส้นใยกล้วยกับการนำมาใช้

โรงเรียนแม่อุสุวิทยา เป็นโรงเรียนที่มีการสอนตั้งแต่ชั้น อนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยส่วนมากแล้วนักเรียนจะเป็นชนชาติพันธุ์เผ่าปกากะญอ อยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ในการทำโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยงให้กับโครงการการศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่อุสุ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อให้เยาวชนได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เป็นของชุมชนรวมถึงการร่วมการอนุรักษ์ไว้

ผู้นำชุมชนบ้านพะเต๊ะ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของชุมชนและเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนชุมชนในการจัดกิจกรรมทั้งในชุมชนและนอกชุมชน รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน การเชื่อมต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐและหน่วยงานเอกชนกับชุมชนในการส่งเสริมการช่วยเหลือจากหน่วยงาน ในการทำโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยงให้กับโครงการการออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะญอเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อให้เยาวชนบ้านพะเต๊ะได้มีการรักวัฒนธรรมในชุมชน โดยการเก็บข้อมูลนิทาน ตำนานของชุมชน และสร้างเป็นสื่อนิทานของตัวเอง

วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มีการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี มุ่งเน้นการทำงานร่วมกับชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรม การบริการวิชาการและการวิจัย เพื่อการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชน รวมถึงการสร้างนักวิจัยท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่นตัวเองและในการทำโครงการครั้งนี้ได้เป็นพี่เลี้ยง 4 โครงการ ได้แก่ โครงการการสร้างพลังเครือข่ายเยาวชนเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าเทือกเขาเบอบาตู โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อให้เยาวชนสร้างเครือข่ายในพื้นที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่า โครงการนิทานพื้นบ้านมัง บ้านป่าหวาย ต. คีรีราษฎร์ อ. พบพระ จ.ตาก โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อเก็บข้อมูลนิทานของชุมชนและจัดทำเป็นสื่อในการอนุรักษ์ไว้ โครงการการออกแบบกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนปกากะญอบ้านป่าไร่เหนือ ต.พระธาตุ อ.แม่ระมาด จ.ตาก โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่อการสร้างกิจกรรมตามภูมิปัญญาในลานวัฒนธรรมโดยเยาวชน โครงการดอกไม้เพื่อความมั่นคงทางอาหารในบ้านห้วยน้ำนก ต. พบพระ อ.พบพระ จ.ตาก โดยมีเป้าหมายของโครงการ เพื่ออนุรักษ์ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่ดอกไม้ที่ชุมชนนำมาเป็นอาหารตามภูมิปัญญาปกากะญอ

5.3 อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินโครงการโครงการวิจัยเรื่อง การหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก ทำให้พบข้อสังเกตถึงปัจจัย 4 ประการที่จะทำให้โครงการสามารถดำเนินการบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ดังนี้

1.ทิศทาง (Direction) ทิศทางในการดำเนินงานมุ่งเป้าหมายเพื่อให้เกิดสำนึกความเป็นพลเมืองของเยาวชน (Youth Active Citizen) ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ตามนิยามของมูลนิธิสยามกัมมาจลคือ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี มีจิตอาสา ไม่นิ่งดูตายต่อปัญหา และมีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ในขณะที่เป้าของโครงการการหนุนเสริมศักยภาพนักวิจัยเยาวชนชาติพันธุ์รุ่นใหม่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก มุ่งให้เยาวชนชาติพันธุ์ชายแดนจังหวัดตากมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นอย่างเท่าทัน ผ่านกระบวนการวิจัยที่ใช้ฐานทุนทางนิเวศวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จากเป้าหมายของโครงการซึ่งเป็นสัมพันธ์กับทิศทางของแหล่งทุนทั้งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว)และมูลนิธิสยามกัมมาจลนำมาซึ่งการออกแบบทิศทาง การขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงานจนได้โครงการวิจัยที่เกิดจากเยาวชนชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ได้แก่ 1) กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในไทย ในฝั่งเมียนมาที่เรียนอยู่ในไทย 2)กลุ่มเยาวชนมุสลิมข้ามชาติ 3) กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง และ 4)กลุ่มเด็กไทยที่เป็นนิสิตของวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย จำนวน 10 โครงการ เยาวชนเหล่านี้ต่างมาจากบริบทพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันแม้จะอยู่ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน ดังนั้นบริบทสถานการณ์ปัญหา ศักยภาพในพื้นที่จึงมีทั้งเหมือนกันและต่างกัน

ด้วยสำนึกของความเป็นพลเมืองที่ดีทำให้เยาวชนเหล่านี้มีจิตอาสาในการเป็นตัวแทนของชุมชน ขององค์กร ของพื้นที่ ของชาติพันธุ์ตนเองในการรวมตัวกันเพื่อลุกขึ้นมาเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติการในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง เนื่องจากเยาวชนเหล่านี้ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนของตนเองแล้วทำให้มองเห็นปัญหาของชุมชนตนเองและศักยภาพของตนเอง จนไม่สามารถนิ่งดูตายต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ทำให้ได้มีการกำหนดโจทย์การวิจัยที่ตอบสนองสถานการณ์ในพื้นที่ประกอบด้วย 1) โครงการประเภทแก้ปัญหา ได้แก่ โครงการการจัดเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอิสลามในแม่สอดเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการแก้ปัญหาที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาศักยภาพสามารถสร้างการเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจ มั่นใจ โครงการการจัดเก็บข้อมูลทุนทางนิเวศวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมรับมือการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ โครงการศึกษาพันธุ์ข้าวพื้นเมืองหมู่บ้านในตำบลแม่สุเพื่อแก้ปัญหาผลผลิตข้าวไม่พอกินของชุมชนในอนาคต โครงการการสร้างพลังกลุ่มเยาวชนเทือกเขาเบอบาตูเพื่อพัฒนาเครือข่ายเยาวชนให้มีความเข้มแข็งเป็นผู้นำชุมชนในอนาคต ได้ และโครงการ Physical Creative Activities for Thoo Mweh Khee Migrant School เพื่อแก้ปัญหาสุข

ภาวะทางกายและจิตของเด็กนักศึกษาข้ามชาติ และ 2) โครงการประเภทที่ต้องการรวบรวมข้อมูลเพื่อต่อยอดพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ โครงการนิทานพื้นบ้านม้ง บ้านป่าหวาย โครงการออกแบบสื่อพื้นบ้านปกากะญอเพื่อส่งเสริมการอ่านของเยาวชน โครงการการศึกษาขั้นตอนและวิธีการในการทำผ้ากัญชงของชาติพันธุ์ม้ง โครงการออกแบบกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของคนปกากะญอบ้านป่าไร่เหนือ และโครงการดอกไม้อาหารในบ้านห้วยน้ำนาก ดังนั้นจุดเริ่มต้นการสร้างเยาวชนชาติพันธุ์ชายแดนสำนึกความเป็นพลเมืองได้เริ่มขับเคลื่อนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตากอย่างมีทิศทางที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้นชัดเจนแล้ว

2. ทักษะ (Skills) ในการขับเคลื่อนโครงการนี้ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ดังนั้นการที่มีสถาบันการศึกษาซึ่งมีภาระงานหลักเกี่ยวกับด้านงานวิจัยมาเป็นทีมหนุนเสริมในการดำเนินแก่เยาวชนและกลุ่มพี่เลี้ยงจึงเป็นโอกาสที่ดี ทีมหนุนเสริมจะได้นำความรู้และทักษะในการวิจัยมาถ่ายทอด พัฒนาในกระบวนการหนุนเสริมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในระยะดำเนินโครงการที่ผ่านมา ทีมหนุนได้มีแผนการหนุนเสริมแนวคิด ความรู้และทักษะเครื่องเฉพาะสำหรับทีมพี่เลี้ยงในการติดตามและให้การสนับสนุนกระบวนการวิจัยของเยาวชนในหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชนของตนเอง ทีมพี่เลี้ยง เด็กและเยาวชนได้สะท้อนสิ่งที่สามารถได้เรียนรู้จากรูปแบบการหนุนเสริมของทีมหนุนตั้งแต่การพัฒนาประเด็นเพื่อการทำงาน การแตกกรอบประเด็น การเขียนโครงการวิจัย การนำเสนอโครงการ และการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเยาวชน ส่วนองค์กรพี่เลี้ยงได้ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาและการหาแนวทางเพื่อนำไปสู่การทำงานร่วมกับเยาวชน ทั้งนี้ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโครงการวิจัยที่เยาวชนได้สะท้อนให้เห็นว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ด้านกระบวนการวิจัย เข้าใจสภาพปัญหาของทั้งชุมชนตนเอง และชุมชนของเยาวชนกลุ่มอื่น ได้เรียนรู้วัฒนธรรมของผู้อื่น เกิดเป็นมิตรภาพระหว่างกลุ่มเยาวชน เป็นต้น สิ่งสะท้อนจากเยาวชนและพี่เลี้ยงเหล่านี้เป็นสัญญาณที่ดีในการเชื่อมโยงพลังร่วมในผืนสานเครือข่ายการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตากให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นไป ดังนั้นทักษะการบริหารจัดการโครงการวิจัย และทักษะการใช้เครื่องมือในการสร้างเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นทักษะเฉพาะด้านที่สำคัญและต้องต้องใช้ในการขับเคลื่อนและพัฒนาโครงการนี้

3. ทุน (Funding) ทุนในที่นี้หมายถึงรวมทั้งทุนที่เป็นตัวงบประมาณ ทุนทางนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน และทุนทางความเชี่ยวชาญของหน่วยงานองค์กรในพื้นที่ จากการวิเคราะห์สถานการณ์ของพื้นที่นอกจากจะพบสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแล้วสิ่งที่พบก็คือ ทุนทางนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน และทุนทางความเชี่ยวชาญของหน่วยงานองค์กรในพื้นที่ กล่าวคือทุนทางนิเวศวัฒนธรรมของพื้นที่ชุมชนนั้นสิ่งที่ชุมชนได้สะสมความรู้ ความคุ้นเคย และความรู้สึก ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ สถานที่สำคัญ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ซึ่งส่งผลต่อ

ความสำเร็จในชีวิตที่แตกต่างกัน ดังนั้นนิเวศวัฒนธรรมจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นทุนชนิดหนึ่งที่สามารถสะสมและนำไปลงทุนหรือพัฒนาได้เหมือนดังเช่นทุนทางเศรษฐกิจ หรือสามารถนำไปแปรรูปเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ ทุนทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการรับรู้สนิยมทางศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงรูปแบบการใช้ชีวิต ดังนั้นการที่ชุมชนยังมีทุนทางนิเวศวัฒนธรรมอยู่ มีความร่ำรวยทางวัฒนธรรมอยู่ จึงเป็นต้นทุนที่จะทำให้เยาวชนสามารถตระหนัก รับรู้ถึงความระสือร่วมในการเป็นพลเมืองของชุมชนได้ง่ายขึ้น และสามารถนำมรดกทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการลุกขึ้นมาทำหน้าที่เยาวชนที่มีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองได้ เช่น การลุกขึ้นมาปกป้อง รื้อฟื้น สืบสานและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ดงามของชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวเยาวชน และเป็นสิ่งที่เยาวชนเข้าถึงได้ง่าย ในขณะที่ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของหน่วยงานหรือองค์กรพีเลียงก็เป็นทุนในการส่งเสริมสนับสนุนความเป็นเยาวชนสำนึกความเป็นพลเมืองที่ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี มีจิตอาสา ไม่นิ่งดูดายต่อปัญหา และมีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมได้เช่นกัน เช่นความเชี่ยวชาญด้านการอบรมอาชีพแก่เยาวชน ทำให้เยาวชนได้ทำหน้าที่ในการหารายได้ด้วยตนเอง ไม่เป็นภาระแก่ครอบครัว ความเชี่ยวชาญด้านการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานทำให้เยาวชนสามารถให้การแนะนำแก่เพื่อนบ้านหรือคนที่ได้รับการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานได้ เป็นต้น และทุนที่เป็นงบประมาณเป็นอีกหนึ่งกลไกในการผลักดันโครงการให้สำเร็จ บางคนเปรียบทุนที่เป็นงบประมาณว่าเป็นเสมือนน้ำมันหล่อลื่นให้การดำเนินงานมีความคล่องตัว สะดวก รวดเร็วขึ้นเพื่อบรรลุตามเป้าหมายและเวลาที่คาดหวัง ดังนั้นการดำเนินงานครั้งนี้จึงมีองค์ประกอบทั้งทุนทั้ง 3 ด้านได้แก่ ทุนทางนิเวศวัฒนธรรมหรือมรดกทางวัฒนธรรม ทุนทางความเชี่ยวชาญของหน่วยงานพีเลียงและทุนที่เป็นงบประมาณจากแหล่งทุนที่สนับสนุน

4. เครือข่าย (Network) กัลยาณมิตรหรือพันธมิตรที่มีจุดประสงค์เดียวกัน จากการวิเคราะห์หน่วยงาน องค์กรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5-อำเภอชายแดน จังหวัดตากพบว่า มี 25 องค์กร แต่ที่ผ่านมามีแต่ละองค์กรต่างทำงานตามพื้นที่ ตามประเด็น ตามกลุ่มเป้าหมายเฉพาะของตนเอง ซึ่งยังไม่รวมชุมชนในพื้นที่อีกต่างหาก ดังนั้นการดำเนินงานครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายที่ทำงานด้านเยาวชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ 5-อำเภอชายแดนจังหวัดตาก ซึ่งครอบคลุมองค์กรหน่วยงานในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตากได้ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการศึกษา การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม การสร้างอาชีพ การดูแลสิทธิและสวัสดิภาพ เป็นต้น เป็นองค์กรที่ทำงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเยาวชนข้ามชาติมาโดยผิดกฎหมาย กลุ่มเยาวชนผู้ลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย เป็นต้น โดยมีทั้งหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรทางศาสนา และชุมชนมาร่วมกันทำงาน จากโครงการวิจัยที่พัฒนาโดยเยาวชนชาติพันธุ์จำนวน 10 โครงการนั้นล้วนมาจากการประสานความร่วมมือผ่านองค์กรพีเลียงและชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพลังเครือข่ายที่มีผลต่อการขับเคลื่อนโครงการในครั้งนี้ พลังร่วมของการรวมตัวกันเป็น

เครือข่ายครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การออกแบบแนวทางการขับเคลื่อนกลไกการทำงาน กลุ่ม/เครือข่ายเยาวชนชาติพันธุ์จังหวัดตากในอนาคตทั้งที่เป็นกลไกระดับเยาวชน และกลไกระดับพี่เลี้ยง และอาจจะเป็นต้นแบบในการสร้างกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายเยาวชนชาติพันธุ์ชายแดนสำนักความเป็นพลเมืองได้ในไม่ช้า

5.4 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในมิติการพัฒนา

1. ควรมีการเปิดหลักสูตรระยะสั้นเรื่อง “การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ” สำหรับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดนจังหวัดตาก โดยเฉพาะในพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ พบพระ แม่สอ และแม่ระมาด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนาและชาติพันธุ์มาก

ข้อเสนอแนะในมิติการวิจัย

1. การหนุนเสริมงบประมาณในการเรียนรู้การพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการวิจัยควรมีความต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปีเพื่อให้กระบวนการเรียนรู้มีพัฒนาการที่ต่อเนื่องและเกิดผลตามเป้าหมายที่วางไว้

บรรณานุกรม

กรมการค้าต่างประเทศ กองความร่วมมือการค้าการลงทุน. 2558. สถิติการค้าชายแดนและการค้าผ่านด่านของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2556-2558 (มกราคม-กรกฎาคม).

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. 2559. ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย พ.ศ. 2559 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. 2557. รายงานการประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ครั้งที่ 2/2557. วันที่ 17 พฤศจิกายน 2557.

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และอรุณศรี จิตต์แจ้ง 2555 รายงานการสังเคราะห์ผลการดำเนินงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายเชิงพื้นที่เพื่อหนุนเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน (Local Learning Enrichment Network : LLEN)

ชินวุฒัน มณีศรีขำ นฤวัต แซ่ตัน พวงทองเม้งเกร็ด คำณ นิมอนงค์ อรรถชัย ณ บางช้าง พศิน เผ่าพงษ์ สุทธิลักษณ์ โดกทอง สถาพร โพธิ์ไพศรี สราวุธ ปิ่นแก้ว และเจ้าหน้าที่บริษัท เอส ซี จี เคมีคอลส์ จำกัด 2560 โครงการแนวทางการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นรากฐานในการฟื้นฟู ชี วิ ต ค ณ แ ล ะ สิ่งแวดล้อมรอบเขายายดา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ปิยะวรรณ ท่าทราย ไพวัลย์ ยาปัญญา และสิริพร ทองผาสีงาม 2554 โครงการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เหมาะสมกับชีวิตของเด็กและเยาวชนบ้านไผ่ไฉ่ ต.ไผ่ไฉ่ อ.สังขละ จ.กาญจนบุรี

พระสมคิด สุจิตโต พระโทอุ ทิวาโกโร และวิฑูรย์ จิตินาวลัย 2548 กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสำนักการฟื้นฟูและสืบทอดภูมิปัญญาสมุนไพร ปกาเกอญอของเยาวชนบ้านแม่ระเมิง ต.ท่าสองยาง อ.ท่าสองยาง จ.ตาก

สมใจ ยาป่าคาย ภาณิชา นาคเลี้ยง สมคิด อ่อนดี บุญเยื่อน ศรสวรรณ สมทรง โนฟอง รักศักดิ์ รัตนเสถียร ไวกจัน พึ่งเปิ้ล ภูวนาท แก้วอาณา ดวงแข อินทรวงเรือง เฉลียว สีนวนคำ บำรุง มีแก้วแกม และพิสมุดคำ 2545 แนวทางการพัฒนากลุ่ม/เครือข่ายเด็กและเยาวชนโดยสนับสนุนของชุมชนตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี

สมศักดิ์ หลวงยศ ปรีชาหลวงยศ ยงยุทธ ใหม่ตา ชัยพงษ์ ปราบรมภ์ เจนจิรา ธรรมศิริ อีรวัดน์ ตี๊ดแก้ว ณรงค์ศักดิ์ ธรรมศิริ จินฉนวนตร ธรรมศิริ กัลยา ธรรมศิริ เลิศ วงศ์สวัสดิ์ สว่าง แหวนหลวง สมนึก ธรรมศิริ และอารมณ อาสา 2555 โครงการแนวทางการอนุรักษ์พันธุ์ปลาพื้นบ้านโดยมีส่วนร่วมของเยาวชน บ้านฮวก ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

สายยนต์ ศิริรัตน์ อุไร จันทรแย้ม ราไฟ เปรมปรีดี ประยงค์ แก้วประดิษฐ์ ผ่องศรี สารวิงษ์ และเรวัตร อารีอบ 2549 โครงการวิจัยกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชน ในการสืบทอดดูแลรักษาป่าชุมชน บ้านห้วยสะพานสามัคคี

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ

สุวิ خان พัฒนาไพรวัลย์ ปัญญา ไวยบุญญา ปนัดดา ลากเก็น บุญธิดา ม่วงศรีเมืองดี และนฤมล แดนพงพี. 2558. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาพื้นที่เพื่อการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยชุมชนกะเหรี่ยง 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุวิ خان พัฒนาไพรวัลย์ ปัญญา ไวยบุญญา ปนัดดา ลากเก็น บุญธิดา ม่วงศรีเมืองดี และนฤมล แดนพงพี. 2558, 2560 โครงการหนุนเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัยท้องถิ่น ชุมชนกะเหรี่ยง 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

อภินันต์ หมดหลี ภูมิปัญญา หมดหลี ฮุสนา สัญญา วิไลพร สักกุลา สัลมา หมดหลี ฟาร่าห์ ตะหวั่น ชันนิตา เบ็ญอิสมาแอล นิตา ตะลา สุชาดา หล้าเบ็ญสะ สุนิตา นางา สุไหวยะ สกุลสัน อติศักดิ์ ยีละงู อีมา แอล จิตต์เพียร ลลิตา หมดทั้ง และฮาเหล็ม ยีละงู 2553 โครงการการศึกษาภูมิปัญญาเรื่องกล้วยเพื่ออนุรักษ์พันธุ์กล้วยของกลุ่มเยาวชน ตำบลเขาพระ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา

อภินันท์ ธรรมเสนา เพ็ญรุ่ง สุริยกานต์ ธนิตตา และธนสิริ กุลวงศ์ โครงการการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยเครื่องมือการสื่อสาร: กรณีศึกษาการพัฒนาความสามารถทางการสื่อสารของเยาวชนในการสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ